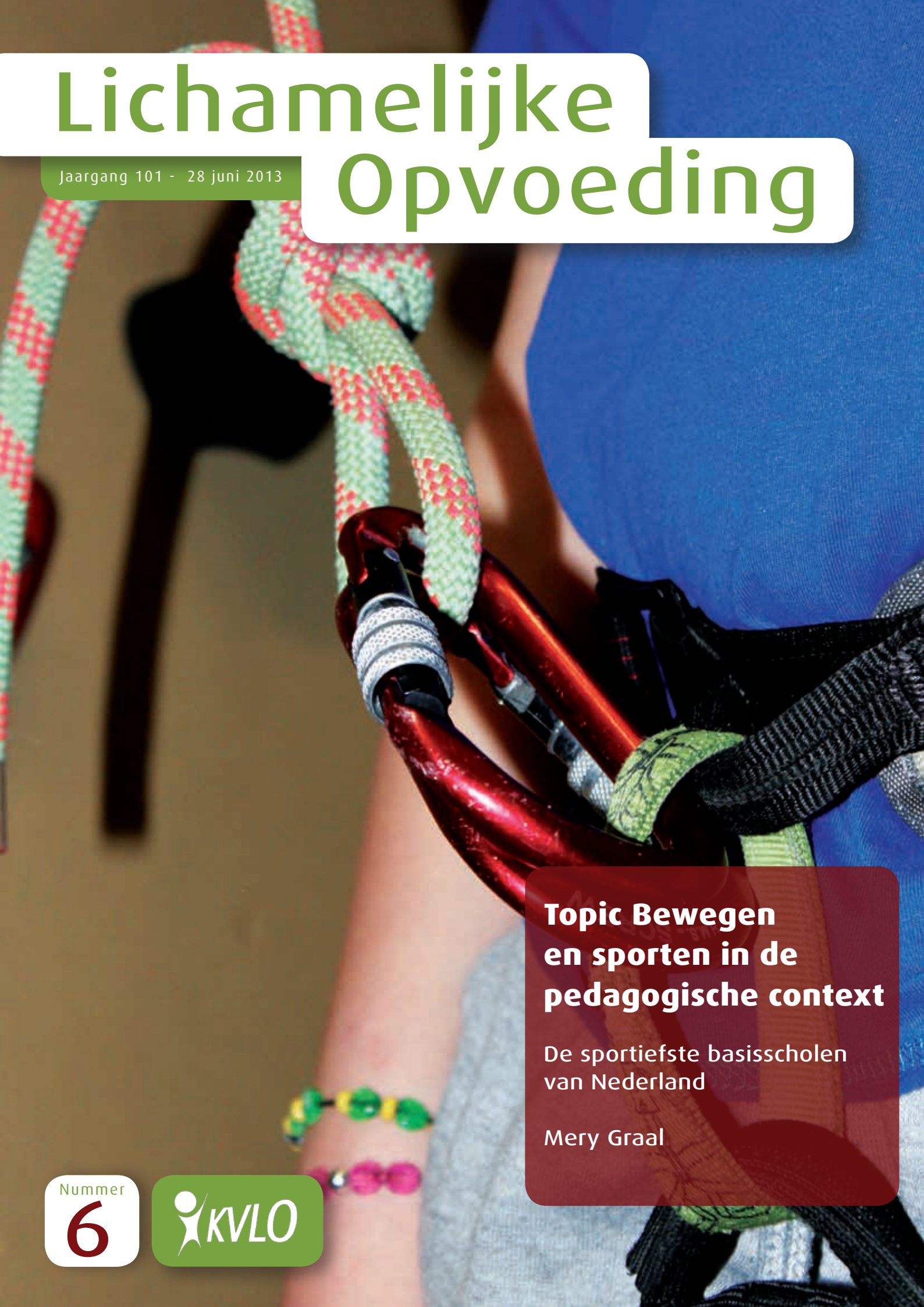

Lichamelijke Opvoeding

Jaargang 101 - 28 juni 2013

**Topic Bewegen
en sporten in de
pedagogische context**

De sportiefste basisscholen
van Nederland

Mery Graal

Nummer

6

 KVLO

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De jongste generatie zalscheidingen Trenomat Acoustic®

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaaldelen door akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

De Graaf en van Stijn BV
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Al 40 jaar gespecialiseerd in nieuwbouw & onderhoud

Wintersport met school!

Reizen

- verzorgde reizen voor groepen naar alle wintersportlanden
-
- wintersport als werkweek
-
- vrijplaatsen voor de begeleiding
-
- aandacht voor al uw wensen

MEER INFORMATIE:
www.G2-groepsreizen.nl

Verhuur

- verhuur ski- en snowboardmateriaal voor groepen vanaf 25 personen
-
- levering door heel Oostenrijk (overige landen in overleg)
-
- na inventarisatie van de gegevens uitreiking op locatie

MEER INFORMATIE:
www.skiverhuur.info

Ski en Snowboard verhuur onderhoud

- ✓ materiaalhuurservice
- ✓ persoonlijke ondersteuning
- ✓ vrijplaatsen voor begeleiders
- ✓ Lid SGR
- ✓ scherpe prijs/directe inkoop
- ✓ vrijblijvende optie
- ✓ keurmerk touringcars
- ✓ wintersportspecialist

wintersportreizen voor groepen!

Mecklenburglaan 12
3843 BP Harderwijk
Lid Stichting Garantiefonds reisgelden

Vraag uw offerte aan:
www.grevink.nl
bel 0341-460180
info@grevink.nl

VAKANTIE IS...

GRATIS ADVERTENTIE

...HET BESTE
IN HEM
NAAR BOVEN HALEN

wielewaal
maak het mee!

VAKANTIE IS WIELEWAAL

Stichting Wielewaal zoekt vrijwilligers om kinderen, jongeren en volwassenen met een beperking een onvergetelijke vakantietijd te bezorgen.

Maak jij het mogelijk? www.wielewaal.nl/vrijwilligers

Inhoud:

TOPIC

Bewegen en sporten in de pedagogische context

Bewegen en sporten in de pedagogische context is in ons vak steeds aan de orde. Momenteel is er in de samenleving volop aandacht voor een veiliger sportklimaat. In dit topic is er specifieke aandacht voor de pedagogische taak in ons vak op school maar ook in de vereniging. Het ontwikkelen van een eigen beweeg- en sportidentiteit. Hoe doe je dat? Als (beginnend) lesgever hoe besteed je aandacht aan ordeproblematiek? Welke succesfactoren zijn er voor het scheppen van een pedagogisch klimaat bij sportverenigingen? In de praktijk wordt stilgestaan bij het benutten van kansen in het pedagogisch speelveld van de dagelijkse lessen LO. Verder een voorbeeld van een didactisch hulpmiddel voor het ontwikkelen van een pedagogisch klimaat in het primair onderwijs. En hoe outdoorkampen kunnen bijdragen aan de persoonlijke groei van leerlingen. Kortom een topic dat gaat om de kerntaak van ons vak.

- 06 |** (H)erkend beweg(er): opvoeden binnen bewegingsonderwijs (en sport) bij het verwerven van een beweeg- en sportidentiteit / *Henk van der Palen en Jorg Radstake*
- 09 |** Uitdagingen voor de beginnende vakleerkracht / *Linde Emmerzaal en Erik Stoevelaar*
- 12 |** Wat moet je kunnen / *Hans Dijkhoff*
- 15 |** Een pedagogisch versterkt sportklimaat / *Koen van Dijk en Steven de Bruijn*
- 22 |** Winnen in een pedagogisch speelveld / *Maarten Massink*
- 26 |** Het pedagogisch klimaat in de klas verbeteren kan! / *Linda Schouten*
- 28 |** Persoonlijke groei door kampen?! / *Jennie Pouwels*

En verder

18 | De zin en onzin van keuren / *Dirk Vinken*

- 37 |** De sportiefste school van Nederland / *Hans Dijkhoff*
- 48 |** Beeld en geluid in de gymles; praktische oplossingen / *Oscar Linde*
- 49 |** Voetbaldag Speciaal Onderwijs / *Ton Winkels*
- 50 |** Feest in Groningen
- 52 |** Mission Olympic gaat verder dan alleen schoolsport

PRAKTIJK

22 | Winnen in een pedagogisch speelveld /

Maarten Massink

- 26 |** Het pedagogisch klimaat in de klas verbeteren kan! / *Linda Schouten*
- 28 |** Persoonlijke groei door kampen?! / *Jennie Pouwels*
- 31 |** Spelend Leren Kaatsen (2) / *Hille Saakstra en Tjalling van den Berg*
- 34 |** Sportspelen (2) / *Jeroen Koekoek, Wytse Walinga en Ivo Dokman*

RUBRIEK

05 | Eerste pagina

- 20 |** (KV)LO en recht
- 46 |** Collega's Overzee
- 50 |** Boeken
- 51 |** Mery Graal
- 54 |** Scholing
- 55 |** (KV)LO-nieuws

Reageren op vakblad-artikelen? Twitter @KVLOnL

Met de qr-scan van de hiernaast afgebeelde code kun je rechtstreeks naar kvloweb.nl waar alle links uit dit nummer aanklikbaar zijn. Qr-apps zijn gratis te downloaden op je mobiel in de verschillende app-stores.

SNOWBREAKS.NL
BY ROCKS 'N RIVERS

"Je gaat met leerlingen op pad en kunt er voor de volle 100% op vertrouwen dat de reis veilig en goed georganiseerd is."

Outdoor Sportdagen
Survivalkampen
Bergsportkampen
Wintersportkampen

"De samenwerking tussen Rocks 'n Rivers, leerlingen en docenten verliep fantastisch."

ROCKS 'N RIVERS
OUTDOOR & EVENEMENTEN

www.snowbreaks.nl | www.rocks-n-rivers.nl

TOE AAN EEN NIEUWE UITDAGING?

In het najaar starten twee post-hbo opleidingen voor onderwijs en de sociale sector:

- opleiding trainer psychofysische weerbaarheid
- opleiding agressietrainer voor professionals

Kijk op www.agressie.hu.nl voor meer informatie.

ER VALT NOG GENOEG TE LEREN

**CENTRUM VOOR
SOCIAL WORK
HOGESCHOOL
UTRECHT**

→ KORFBAL SAMEN SCOREN

Korfbal wordt voornamelijk beoefend bij korfbalverenigingen, maar ook in het bewegingsonderwijs op scholen worden vormen van korfbal bijgebracht.

In *Korfbal, samen scoren* wordt een brug geslagen tussen jeugdsport en bewegingsonderwijs. Het boek biedt docenten en studenten lichamelijke opvoeding alsmede korfbaltrainers (in opleiding) een visie en veel praktijksituaties om korfbal bij kinderen te introduceren. Er wordt dus een brede toegankelijkheid nagestreefd.

Naast het schot uit stand en de doorloopbal worden de thema's samenspel, gooien en vangen

beschreven. Tevens wordt ingegaan op de thema's onderscheppen en verdedigen, goochelen met de bal en spelregels. Bovendien komen talrijke oefenen en spelvormen aan bod. Het uitgangspunt is hierbij steeds dat korfbal zeer uitdagend kan zijn, mits er ook veel aandacht wordt geschonken aan het creëren van spelplezier.

Over de auteurs

Rob Lof is oefenmeester en was verantwoordelijk voor opleidingen bij het KNKV. *Kees Vlietstra* is docent bewegingsonderwijs en consulent bij het KNKV.

€16,90 incl. btw

ISBN: 978-90-72335-59-3

Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ In samenwerking met Arko Sports Media

Hulde!

De aandacht voor lichamelijke opvoeding, sport en bewegen is het afgelopen jaar sterk toegenomen. De steun van prominenten als Johan Cruyff en Richard Krajicek is meer dan welkom! Dat onze koning ons vakgebied een warm hart toedraagt is al langer bekend maar met de koningsspelen is dat nog eens bevestigd. Richard Krajicek riep een paar weken geleden dat de Koningsspelen ieder jaar georganiseerd moeten worden. Begrijpelijk want dankzij de inzet van met name onze vakcollega's hebben heel veel kinderen een prachtige dag beleefd. Dank daarvoor! Overigens deden we hetzelfde bij de inhuldiging van Koningin Wilhelmina in 1898. In het jaarverslag van de, toen Vereniging van Gymnastiekonderwijzers in Nederland, viel te lezen: ".... waarin meer dan gewoonlijk de gelegenheid zich bood, onze zoo schoone zaak van hare gunstigste zijde te doen kennen en waardeeren in geheel Nederland. Immers, het optreden als Hoofd van den Staat, van H.M. Koningin Wilhelmina, gaf gelegenheid te over, onze handelingen, ons streven en de uitkomsten daarvan aanschouwelijk te maken voor 't volk.

Want, vooral in de groote steden, traden bij de feestelijke viering van het Kroningsfeest, dit gewichtige historisch feit, de Gymnastiek-Onderwijzers op den voorgrond en namen eene voorname plaats in bij de regeling en uitvoering van bedoelde feesten, waardoor zij zich in vele gevallen zeer verdienstelijk hebben gemaakt". Om dan te eindigen met: "...wij, Gymnasten, verkondigen geen holle theorieën. Wij zijn mannen (toen!) van de practijk die ten goede komt aan de jeugd".

Je laten zien, wat dat betreft is er nog niet veel veranderd. Maar het is niet alleen het je laten

zien. Het gaat om de inhoud. En op welke wijze wordt de inhoud van ons vakgebied gecontroleerd? De onderwijsinspectie doet dat niet meer nadrukkelijk. Ik vind dat jammer omdat een goede inspectie bij kan dragen aan verhoging van de kwaliteit van het onderwijs.

Lichamelijke opvoeding moet op de kwaliteitsagenda van het primair onderwijs geplaatst worden, naast taal en rekenen, omdat het een leervak is dat nodig is om alle kinderen in Nederland brede motorische vaardigheden aan te leren zodat zij makkelijker en met zelfvertrouwen aansluiting vinden bij verschillende vormen van bewegen en sporten en daarmee de kans vergroten op een actieve en een gezonde leefstijl. Het opnemen in de kwaliteitsagenda kan eenvoudig worden uitgevoerd en het kabinet kan op deze manier recht doen aan haar belofte uit het regeerakkoord.

Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2014 zullen wij onze afdelingsbestuurders handvaten geven hoe onze boodschap over 'goed leren bewegen' in de verkiezingsprogramma's kan komen. Natuurlijk, veel scholen staan niet meer onder het bevoegd gezag van een gemeente maar een gemeente kan wel een ondersteunende en waar nodig coördinerende rol vervullen als het om lichamelijke opvoeding, sport en bewegen gaat. Denk alleen al aan accommodatiebeleid en de inzet van combinatiefunctionarissen. Iedere gemeente zou daarom een paragraaf over lichamelijke opvoeding, sport en bewegen in haar collegeprogramma moeten opnemen.

De komende tijd wordt belangrijk. Er komt een brief van de staatssecretaris van Onderwijs over de uitvoering van het regeerakkoord met betrekking tot het streven van het kabinet voor meer uren gym in het PO'.

De KVLO heeft de staatssecretaris meegegeven dat wij graag onze kennis willen inzetten om de kwaliteit van de lichamelijke opvoeding te vergroten. De afgelopen weken hebben we veelvuldig overleg gehad in Den Haag om ons standpunt kenbaar te maken.

Tot slot. Het schooljaar zit er op. Heel veel kinderen hebben van jullie lessen genoten en hebben ervaren wat goed leren bewegen betekent!

Een fijne vakantie gewenst!

Jan Rijpstra

COLOFON

Lichamelijke opvoeding

is een uitgave van de Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding (KVLO)

Redactie: Hans Dijkhoff (hoofdredacteur) Maarten Massink (praktijkredacteur) Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster) Redactieraad: Hilde Bax, Peter Barendse, Jan Faber, Frank Jacobs, Liesbeth Jans, Mark Jan Mulder, Berend Brouwer (VZ), Jorg Radstake en Sebastiaan Platvoet. Redactieadres: KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist, Tel.: 030 69 20 847, e-mail: redactie@kvlo.nl. Abonnement Lichamelijke Opvoeding: Jaarabonnement € 60,- (buitenland € 80,-) Losse nummers € 5,- (excl. verzendkosten) Handelsadvertenties: Bureau Van Vliet BV, Passage 13-21, Postbus 20, 2040 AA Zandvoort, fax: 023 571 7680, e-mail: zandvoort@bureauvanvliet.com, www.bureauvanvliet.com. Verschijningsdata 2013: 25 jan., 22 feb., 29 maart, 26 april, 31 mei, 28 juni, 30 aug., 27 sep., 25 okt., 29 nov., 20 dec. Druk: Drukkerij Ten Brink Meppel, Postbus 41, 7940 AA Meppel. Tel.: 0522 855 111. Vormgeving+opmaak: FIZZ marketing & communicatie, Stationsweg 44a, 7941 HC Meppel, www.fizz.nl. Tel.: 0522 246 162. Aanbieding en plaatsing van teksten en foto's houdt tevens mogelijk gebruik op de KVLO-website in, uiteraard met vermelding van auteur en fotograaf. Overname van artikelen is alleen toegestaan met bronvermelding en na goedkeuring van de auteur. De redactie is verantwoordelijk voor de samenstelling. Niet alle artikelen behoeven de (volledige) instemming van de redactie te hebben. Wij hebben dit magazine met uiterste zorg samengesteld. Wij hebben daarbij steeds getracht mogelijke rechthebbenden te achterhalen. Indien u onverhoopt meent rechten te kunnen doen gelden, dan verzoeken wij u dit kenbaar te maken bij de redactie.

(H)erkend beweger: opvoeden binnen bewegingsonderwijs (en sport) bij het **verwerven** van een **beweeg- en sportidentiteit**

Bewegingsonderwijs en de georganiseerde sport leveren elk een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van jonge mensen als beweger en sporter. Kinderen en jeugdigen worden ondersteund bij het ontwikkelen van een – herkenbare – eigen beweeg- en sportidentiteit. Bewegingsonderwijs (lichamelijke opvoeding) vindt als schoolvak plaats in een pedagogische context en zorgt ervoor dat alle jongeren vanaf hun vierde jaar tenminste twee keer per week bewegen en sporten. Voor leerlingen is er heel wat meer te ‘halen’ dan alleen even lekker bewegen in plaats van stilzitten in de schoolbanken.

Door: Henk van der Palen en Jorg Radstake

Bewegingsonderwijs is een *leervak* met als overkoepelend doel het inleiden van jonge mensen in het bestaansveld bewegen. De inzet van bewegingsonderwijs is dat leerlingen op hun eigen wijze deel gaan en blijven uitmaken van onze huidige en toekomstige beweeg- en sportcultuur. Er is dus sprake van een toerustingsfunctie (mee kunnen doen) en een persoonlijke ontplooiingsfunctie (jouw wijze van bewegen ontwikkelen). Om dat verantwoord te doen wordt een krachtige pedagogische omgeving gecreëerd waarin beleving van jongeren een belangrijke rol speelt. Drie basisbehoeften worden gerealiseerd: competentie, autonomie en verbondenheid. Leerlingen ontwikkelen op eigen niveau beweegvaardigheden (competenties). Dat staat centraal in het bewegingsonderwijs. Ze worden regisseur van het eigen leerproces (autonomie). De kracht van samen leren wordt benut (verbondenheid).

Beweeg- en sportidentiteit

Dat bewegen en sporten belangrijk zijn, staat niet ter discussie. Maatschappelijke instituties en de politiek onderschrijven de kracht van beide. Niet zelden worden aan bewegen en sport allerlei instrumentele waarden toegedicht. Belangrijk zijn dan onder andere de invloed op gezondheid (hot item is de bestrijding van obesitas), op het

verhogen van sociale cohesie (in een multiculturele samenleving) en op de ontwikkeling als persoon (denk aan burgerschapscompetenties). Er zijn veel verschillende beweegcontexten. Bewegingsonderwijs is een van de contexten waarin beïnvloeding plaatsvindt op de ontwikkeling van de beweeg- en sportidentiteit van jongeren. Het bewegingsonderwijs heeft met name een pedagogische taak en verantwoordelijkheid: jongeren leren verantwoord te bewegen en te sporten. Het perspectief is een duurzame en eigen wijze van deelnemen aan de beweeg- en sportcultuur.

(Bewegings)onderwijs is een pedagogische context

Het belang van de pedagogische bijdrage van bewegingsonderwijs voor de introductie van jongeren in de wereld van bewegen en sporten, kan niet worden onderschat. In ieder geval is die bijdrage specifiek gerelateerd aan het deelnemen aan beweegactiviteiten. De vakleerkracht is kennisdrager op het gebied van bewegen en sport. Evenzeer is hij een ontwikkelingsgerichte pedagoog. Dat verplicht hem overigens tot voorbeeldig gedrag. Uiteraard is bewegingsonderwijs als vakgebied ingebed in het geheel van de school en van daaruit levert het een bijdrage aan de pedagogische idealen van een school. De opvoedende taak van de school bestaat in ieder geval uit het – samen met de ouders/verzorgers – bijbrengen van normen en waarden die op schoolniveau zijn geformuleerd en zijn ‘vertaald’ naar regels die voor iedereen gelden of ten minste voor een belangrijk deel van de schoolpopulatie. De uitvoering van dit (school)beleid is een gedeelde verantwoordelijkheid van de medewerkers en wordt ook als zodanig ervaren. Leerlingen worden aangesproken op hun gedrag en geholpen om dit waar nodig te veranderen. Grensoverschrijdend gedrag wordt niet getolereerd en zeker waar dit negatieve effecten heeft op medeleerlingen, wordt ingegrepen. De school moet voor de leerlingen een veilige omgeving zijn. Hierbij is de docent de eerste ‘bewaker’ van het naleven van schoolregels en op klassenniveau geformuleerde regels en afspraken. Ook de leerlingen leren elkaar op het naleven ervan te wijzen. Als dit lukt, is het internaliseren van normen en waarden in belangrijke mate gelukt.

Sportidentiteit, eigen wijze van deelnemen

Vaak worden op het niveau van onderwijsteams collectieve afspraken gemaakt. Dat gebeurt ook door de sectie bewegingsonderwijs. Het zorgt ervoor dat sectieleden gezamenlijk zorg dragen voor een gelijkwaardige toepassing van regels die met name gelden in en rondom de lessen bewegingsonderwijs. Steeds vaker worden klassikale afspraken gemaakt over de wijze waarop leerlingen onderling met elkaar om moeten gaan, zodat een positief leef- en leerklimaat ontstaat. Het gaat dan van het aanbieden van hulp aan een medeleerling bij een complexe activiteit tot het niet uitlachen van elkaar bij het mislukken van een activiteit.

Het pedagogische karakter van bewegingsonderwijs nader geconcretiseerd

Aansluiten bij de belevingswereld

Bewegingsonderwijzers zoeken nadrukkelijk aansluiting bij interesses van de jongeren. Door in gesprek te zijn met de leerlingen krijgt de docent beter zicht op wat bij de jongeren speelt. En meer nog dan aansluiten bij de belevingswereld van leerlingen moeten leerlingen geholpen worden de grenzen van die belevingswereld te openen en te overstijgen.

Aansluiten betekent in ieder geval beweegactiviteiten kiezen die actueel zijn, herkenbaar en uitdagend. Bewegen en sporten moeten door de leerlingen 'beleefd' en 'doorleefd' kunnen worden. Hierin zitten verschillen tussen leerlingen. Een docent schept een gevarieerd 'beleefklimaat' door binnen de activiteiten een diversiteit aan haal-

bare uitdagingen voor te stellen. Door een betere aansluiting bij hun belevingswereld worden jongeren gemotiveerd mee te doen aan en te leren binnen de aangeboden beweeg- en sportactiviteiten. Leren wordt krachtiger wanneer er voldoende interesse is in de activiteit en er ontstaat ook minder last bij de lesgever om leerlingen 'in beweging' te krijgen en te houden. Pubers willen hierbij niet alleen de wereld om zich heen ontdekken en zich daaraan aanpassen (adaptatie). Ze willen deze ook steeds nadrukkelijker zelf vormgeven (cocreatie). En als daar gelegenheid toe is, zal de betrokkenheid toenemen, doordat dan vorm kan worden gegeven aan belangrijke eigen waarden en idealen.

Toerustingsfunctie

Het bewegingsonderwijs biedt een gevarieerd aanbod van beweegactiviteiten. Alle leerlingen worden daarmee breed geïntroduceerd in het bestaansveld bewegen, zowel in de schooleigen (binnenschoolse) als in de buitenschoolse beweeg- en sportcultuur. Leerlingen krijgen zicht op welke activiteiten bij hen passen en door hier als leraar regelmatig navraag naar te doen, ontstaat er ook een kijk op waarom en wanneer dat zo is. Juist deze reflectie helpt jongeren goede keuzes te maken voor beweeg- en sportactiviteiten, ook of met name buiten de school, mogelijk in het verband van een sportvereniging. Het ontwikkelen en uitbreiden van beweegvaardigheden staat centraal. Ze krijgen gaandeweg een hoger beweegniveau en leren daarnaast de activiteiten steeds adequater te reguleren, waarbij de regelcomplexiteit toeneemt. Het reguleren kan betrekking hebben op het zelfstandig en samen met anderen opstarten van de les en/of activiteit (bijvoorbeeld het helpen opbouwen van het arrangement, de zaal inrichten), het op gang houden van de activiteiten (bijvoorbeeld in de vorm van scheidsrechters, het verlenen van vanghulp en het leren les- en leidinggeven) en het aanpassen van de activiteit en/of het eigen beweeggedrag, zodat het beter lukt een antwoord te geven op het gestelde bewegingsprobleem.

Ontplooingsfunctie

De leraar en mogelijk ook de leerlingen zelf formuleren doelen die in de activiteiten gerealiseerd zouden moeten worden. Deze leerdoelen zijn binnen het bereik van de leerlingen, maar ze moeten wel hun best doen om ze te halen. Talentvolle bewegers en de minder sterke bewegers kunnen op hun eigen niveau deelnemen. De leerkracht observeert het beweeggedrag en geeft hulp bij het zoeken naar en realiseren van leereffecten. De ruimte die aan leerlingen wordt gegeven om tot een eigen manier van handelen te komen impliceert dat de docent niet denkt en handelt vanuit ideaaltypische bewegingsuitvoeringen, maar daarentegen juist ondersteunt op basis van verschillen in beweeggedrag tussen leerlingen. De docent sluit aan bij het specifieke leerproces van leerlingen op dat moment en in die context.

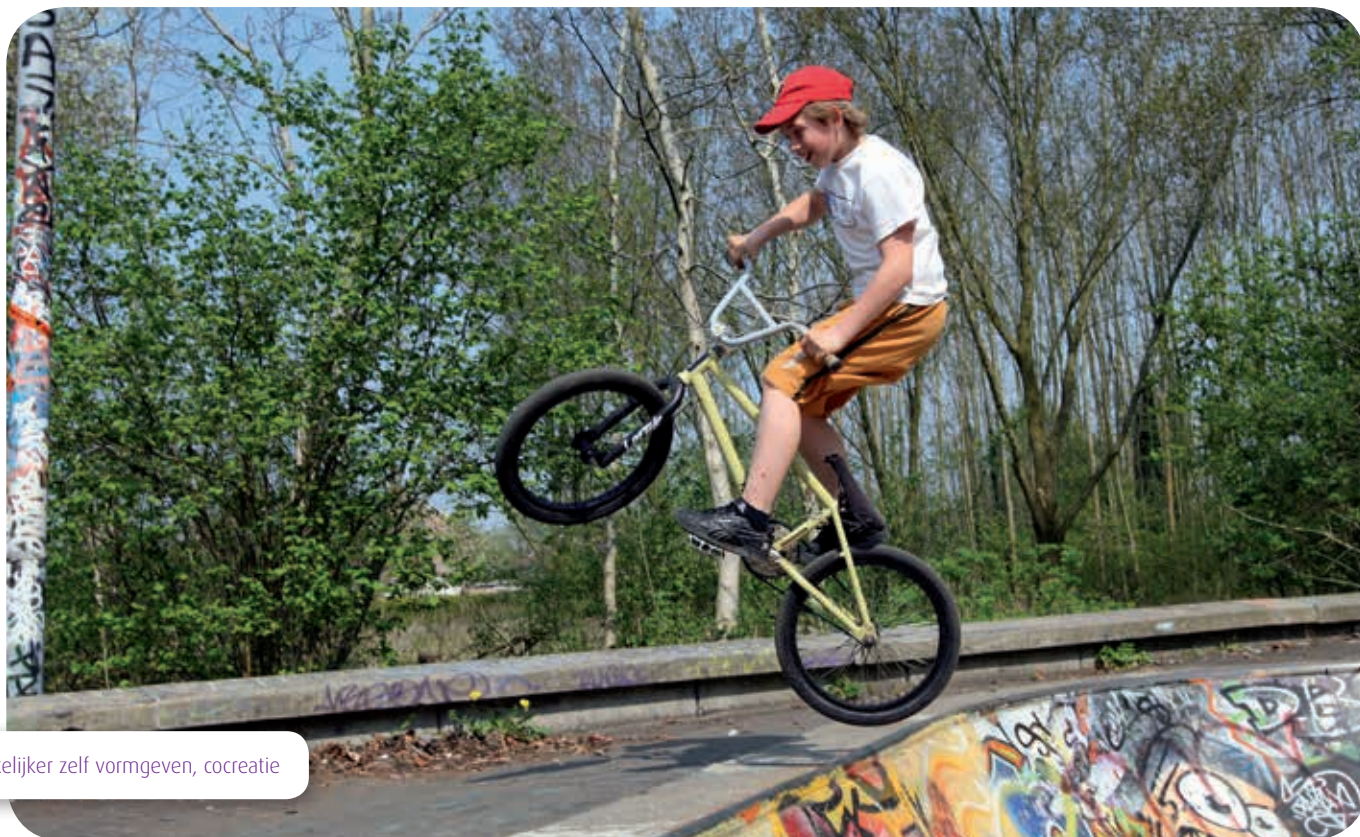
Verantwoord bewegen: competentie, autonomie en verbondenheid

Een belangrijke opdracht van een docent is elk kind in het bewegingsonderwijs plezier te laten ervaren doordat binnen het bewegen hem of haar dingen lukken. Dat ontstaat wanneer leerlingen op een positieve en ondersteunende manier worden benaderd door leerkracht en medeleerlingen. Als kinderen ergens beter in worden, stijgt hun gevoel van **competentie** en zullen ze eerder meedoen aan beweeg- en sportactiviteiten. Dat veronderstelt bij vakdocenten een groot inzicht in leerprocessen binnen bewegen en in de manier

»

Contact:

j.radstake@nocnsf.nl

Nadrukkelijker zelf vormgeven, cocreatie

waarop deze begeleid kunnen worden. Plezier in bewegen wordt ook vooral dan ervaren als er een zekere onafhankelijkheid is van de lesgever. Om dat te realiseren krijgen leerlingen de ruimte op zoek te gaan naar een eigen manier van bewegen, het oplossen van bewegingsproblemen. In deze **autonomie** wordt en voelt de leerling zich steeds competent. De betrokkenheid op het eigen leerproces en op dat van anderen, zal groter worden. Een docent is er op gericht de afhankelijkheden van leerlingen af te bouwen, hoewel deze steeds opnieuw weer ontstaan als er nieuwe activiteiten worden aangeboden. Maar per saldo zullen leerlingen gaandeweg de regulering van hun eigen leerproces ter hand nemen. Leerlingen kunnen zo aansluiten bij eigen interesses en leerbehoeften. De docent ondersteunt de leerlingen bij het komen tot wenselijke en onderbouwde keuzes. Met het maken van keuzes nemen leerlingen daar ook verantwoordelijkheid voor en zijn ze erop aanspreekbaar. Binnen bewegingsonderwijs wordt geleerd in *verbondenheid* (relatie) met anderen, met medeleerlingen. Maar ook in het regelende aspect is samenwerking te concretiseren: hoe maak je samen een goede dans bij bewegen en muziek en hoe waardeer je beslissingen van een medeleerling die de scheidsrechtersfluit hanteert? Leerlingen leren op een positieve en constructieve manier samen met anderen mee te doen aan beweegactiviteiten. Sociale interacties kunnen daarbij worden beïnvloed door de wijze waarop leerlingen worden gegroepeerd.

Onderwijs en sport: een winnende combinatie

Sportverenigingen vormen een andere context dan die van de scholen waarin de ontwikkeling van een sportidentiteit plaatsvindt. Aan verenigingen wordt steeds meer gevraagd om een pedagogische taakstelling, om het leren normatief en waardenvol te handelen. Zeker voor vrijwilligersorganisaties die sportverenigingen meestal zijn, is dit een complexe taak. Als sport en onderwijs nadrukkelijk samenwerking zoeken, waarbij elk de eigen specifieke context inbrengt en borgt, leidt dat tot een perspectiefrijke krachtenbundeling voor een gewenste gedragsbeïnvloeding van jonge sporters. De kwaliteit van de begeleiding speelt daarbij een grote rol, zo niet de hoofdrol. Er komen gelukkig steeds meer verbanden tussen het onderwijs en de sport en dus ook meer ontmoetingen tussen leraren bewegingsonderwijs en sporttrainers/-coaches. Hierdoor neemt de kennisuitwisseling toe, ook met betrekking tot de vraag hoe je kunt zorg dragen voor verantwoord een veilige ontwikkelomgevingen voor jongeren. In deze zin horen sport en onderwijs bij elkaar en versterken elkaar. Een naschools programma kan (daarmee) een brug slaan tussen onderwijs en sport, waarbij gedacht kan worden vanuit een doorlopende leerlijn tussen onderwijs, naschoolse sport en de sportvereniging. Hier ontmoeten de bewegingsonderwijzer en de trainer elkaar en daar vindt een wederzijdse beïnvloeding plaats, onder andere vanuit pedagogische perspectieven en opvoedkundig handelen. Niet alleen een uitdaging, maar ook zeker een mooie kans, voor sport en onderwijs als een winnende combinatie <http://www.nocnsf.nl/sportenonderwijs>.

Dit artikel betreft een ingekorte versie van het complete artikel dat te vinden is op www.kvlo.nl. Het is één van de hoofdstukken, die in het boek 'Goud in elk kind, jeugdsport in een pedagogisch perspectief' (uit de reeks 'Sport en kennis' van daM uitgeverij) in november 2012 uitgegeven is. Het boek geeft handvatten aan al die vrijwilligers of betaalde krachten die werken met jeugdige sporters en hen willen begeleiden – middels sport – naar volwassenheid. Het geeft inzichten in hoe zij een pedagogische aanpak kunnen realiseren.

*Henk van der Palen is hoofddocent aan de Hogeschool Windesheim in Zwolle. Jorg Radstake is opleidingsdocent aan de Hogeschool Windesheim in Zwolle en tevens als adviseur sport en onderwijs bij NOC*NSF (vanuit een detachering) werkzaam.* ❏

Uitdagingen voor een beginnende vakleerkracht

Eindelijk afgestudeerd! Daar sta je dan, met het felbegeerde diploma op zak, eindelijk kan je beginnen! De verantwoordelijkheid als beginnend vakleerkracht bewegingsonderwijs is groot: Zelfstandig voor de klas staan. Geen stagebegeleider op wie je terug kunt vallen of een stagepartner aan wie je iets kunt vragen. Lesgeven met alle situaties van dien, van succesbelevingen tot ordeproblemen, je komt het allemaal tegen. Maar wat je ook tegenkomt, jij hebt jouw diploma en kunt het aan! Toch?

Door: Linde Emmerzaal en Tim Stoevelaar

Orde en ordeproblematiek zijn veelbesproken onderwerpen, voornamelijk binnen onderwijsopleidingen. Orde creëren en behouden, is een voorwaarde om tot lesgeven te komen. En dan ook nog zorgen dat het allemaal op een pedagogisch correcte wijze gebeurt. Hoe zit het eigenlijk met beginnende vakleerkrachten bewegingsonderwijs? Kunnen ze orde creëren en behouden of valt er nog veel en/of noodzakelijke winst te behalen?

Uit onderzoek (Nakken, 2011) is gebleken dat een relatief groot aantal beginnende vakleerkrachten problemen op het gebied van orde ervaart. De resultaten uit dit onderzoek vormden de basis voor ons onderzoek, de afstudeeropdracht van de Haagse Academie voor Lichamelijke Opvoeding (Halo), met de volgende onderzoeksvraag: *'Hoe gaan beginnende vakleerkrachten bewegingsonderwijs op het Primair Onderwijs om met ordeproblematiek binnen de lessen bewegingsonderwijs?'*

Contact:

linde.emmerzaal@gmail.com of
timstoevelaar@gmail.com

Best moeilijk

Methode

Er zijn interviews afgenomen om antwoord te verkrijgen op de onderzoeksvraag. De interviews zijn afgenomen bij dertien vakleerkrachten bewegingsonderwijs, zes mannen en zeven vrouwen, die één tot tien jaar werkzaam zijn in het bewegingsonderwijs. De dertien geïnterviewden varieerden in de leeftijd van 22 tot 31 jaar. Doordat de nadruk in het interview ligt op het eerste jaar als vakleerkracht in het werkveld, was het een vereiste dat de geïnterviewden zich dit jaar nog goed konden herinneren. Voor de opbouw van het interview is een topiclijst gebruikt. De topiclijst is gebaseerd op het kwantitatief onderzoek van Nakken (2011) en de theorie van Meek en Behets (1999). Volgens Meek en Behets kunnen de (orde)problemen van beginnende vakleerkrachten bewegingsonderwijs worden gekoppeld aan drie stadia. Dit zijn het impact-, self-, en task-stadium.

- Het impact-stadium omschrijft de zorgen van de vakleerkrachten in het herkennen van de sociaal-emotionele behoefte bij de leerlingen en het diagnosticeren van leerproblemen. >>

- Het self-stadium omschrijft de zorgen van de vakleerkrachten over het adequaat lesgeven en het overleven in de leeromgeving, de controle over de klas. Leerkrachten willen geliefd zijn bij de leerlingen, zijn ongerust wanneer ze geobserveerd worden en zijn bang om te falen.
- Het task-stadium omschrijft de zorgen van vakleerkrachten die zij ervaren in de routine van de dagelijkse taken van het lesgeven. Er wordt gewerkt met teveel leerlingen, weinig materiaal en een tijdsdruk.

Deze drie stadia omvatten enkele competenties waarover de vakleerkracht bewegingsonderwijs dient te beschikken. Naar aanleiding van het kwantitatief onderzoek van Nakken (2011) wordt verwacht dat de meeste problemen worden ervaren op het gebied van omgaan met gedragsproblemen, organisatie en differentiatie. De drie stadia zijn gebruikt om de topics en de ervaren (orde)problemen, die naar voren zijn gekomen in de interviews, overzichtelijk in te delen. Ter verduidelijking worden twee interviewvragen weergegeven:

- Het topic 'Gedrags-/ordeproblemen' werd besproken door de vraag:
'Welke problemen heeft u ervaren met het stellen van duidelijke grenzen en regels?'
- Het topic 'Differentiatie' werd besproken door de vraag:
'Hoe zorgde u ervoor om iedere leerling op zijn/haar eigen niveau deel te laten nemen aan de les?'

Resultaten

Aan de hand van de theorie van Meek en Behets zijn de resultaten van de interviews onderverdeeld in de drie bovengenoemde stadia. Per topic worden alleen de vakleerkrachten genoemd die daadwerkelijk problemen hebben ervaren op dit gebied.

Impact-stadium

● Pedagogisch klimaat

De relatie tussen de leerlingen en de vakleerkracht wordt door zes van de dertien geïnterviewden als een ondergeschikt aspect beschouwd tijdens het eerste jaar. De geïnterviewden geven aan dat dit komt doordat zij in het eerste jaar voornamelijk bezig zijn met het consequent hanteren van de regels en de relatie tussen de leerlingen. Daarnaast geven twee geïnterviewden aan dat het lastig is om een relatie op te bouwen met de leerlingen als je op meerdere scholen werkzaam bent. Dit kan als gevolg hebben dat de leerlingen zich niet prettig en veilig voelen in de les bewegingsonderwijs.

● Culturele verschillen

Zes geïnterviewden geven aan dat zij naar hun

idee meer ordeproblemen hebben ervaren op een school met allochtone leerlingen, dan op een school met autochtone leerlingen. Uit de interviews komt naar voren dat dit zich voornamelijk uit in brutaal gedrag tegenover de vrouwelijke vakleerkracht. Daarnaast wordt het lastig gevonden om in te spelen op andere normen en waarden.

● Beoordeling

Om leerproblemen te diagnosticeren en de vaardigheden van de leerlingen te beoordelen, wordt door vier geïnterviewden gewerkt met een leerlingvolgsysteem. Vooral in het eerste jaar wordt het werken met dit leerlingvolgsysteem als lastig ervaren. *'Ik vond het eerste rapport heel moeilijk. Ik was nog heel erg met die les bezig, de structuur, de regels en hoe die kinderen tegenover jou staan.'* Dit kan als gevolg hebben dat leerlingen niet op hun eigen niveau kunnen bewegen, waardoor zij onrust en problemen in de les gaan veroorzaken.

Self-stadium

● Gedrags-/ordeproblemen

Tien van de dertien geïnterviewden ervaren dat ze aan het begin van het eerste jaar weinig aan lesgeven zijn toegekomen. Zij waren voornamelijk bezig met het corrigeren van gedrag. Het bepalen wat je als leerkracht wel of niet toelaat, wordt als lastig ervaren. Ook wisten de geïnterviewden vaak niet hoe ze op een bepaalde situatie moesten reageren. Acht geïnterviewden leggen de oorzaak hiervan bij het hebben van te weinig ervaring met het zelfstandig voor de klas staan. Hierdoor zijn ze in het eerste jaar nog zoekende naar hun eigen regels en grenzen en hoe ze deze consequent moeten hanteren. *'Je staat er opeens alleen voor en hebt niemand om op terug te vallen.'* Daarnaast geven de acht geïnterviewden aan dat ze vanuit de opleiding te weinig handvatten hebben meegekregen om met gedrags- en ordeproblemen om te gaan.

● Motiveren van ongemotiveerde leerlingen

Acht geïnterviewden geven aan dat het lastig was om ongemotiveerde leerlingen bij de les te betrekken. Deze leerlingen zorgen voor onrust en hebben een vervelende invloed op de rest van de klas.

Task-stadium

● Organisatie

Binnen de organisatie van de les wordt vooral *'het beperkte materiaal'* als probleem ervaren. Zes geïnterviewden ervaren problemen in het aanbieden van verschillende bewegingssituaties met het beperkte materiaal. Daarnaast wordt aangegeven dat te grote groepen in te kleine gymlokalen les krijgen.

● Differentiatie

Tien geïnterviewden geven aan dat ze in het eerste jaar als vakleerkracht zo druk bezig waren met het stellen van regels en het proberen de regels consequent te hanteren, dat ze totaal niet met differentiatie bezig waren. De geïnterviewden hebben ervaren dat een leerling voor onrust gaat zorgen wanneer hij niet op zijn eigen niveau kan bewegen.

Discussie

Uit de koppeling tussen de literatuur en de resultaten uit de interviews blijkt dat er in alle drie de stadia problemen worden ervaren. Alle onderzochte topics, met de daarbij ervaren problemen, spelen een rol in het creëren en het behouden van de orde. Vanuit ons standpunt dat orde creëren en behouden een voorwaarde is om tot lesgeven te komen, ligt de kern van de ervaren problemen binnen twee stadia: het self-stadium en het task-stadium. Hierna wordt toegelicht waarom de kern van de ervaren problemen bij deze twee stadia ligt.

Zoals van te voren verwacht, zijn de voornaamste problemen het onder controle houden van de klas en de organisatie van de les. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat beginnende vakleerkrachten te weinig ervaring hebben met het stellen en consequent navolgen van eigen regels en grenzen. Daarnaast hebben de vakleerkrachten te weinig handvatten om met verschillende ordeproblemen om te kunnen gaan. Op organisatorisch gebied blijkt dat de vakleerkrachten teveel bezig zijn met het tekort aan

Zomaar een klas

materiaal, te grote groepen en te kleine gymlokalen. Dit draagt niet bij aan het creëren van een goed pedagogisch klimaat.

Volgens ons dient de organisatie en de controle over de klas in orde te zijn om de les bewegingsonderwijs vorm te kunnen geven. Wij zijn van mening dat, wanneer deze problemen worden voorkomen of opgelost, de ervaren problemen binnen het impact-stadium zich deels vanzelf oplossen. De vakleerkracht heeft meer tijd om aandacht te besteden aan de sociaal-emotionele behoefte van de leerlingen. Hierdoor kan hij meer inspelen op de relatie tussen zichzelf en de leerlingen. Daarnaast komt er meer tijd vrij voor de beoordeling. De vakleerkracht krijgt een beter inzicht in de niveauverschillen, waardoor hij ervoor kan zorgen dat de leerlingen meer op hun eigen niveau bewegen.

Aanbeveling

Om ervoor te zorgen dat toekomstige vakleerkrachten bewegingsonderwijs minder (orde)problemen ervaren, is er een aantal aanbevelingen voor de opleiding en voor het werkveld ontwikkeld. De opleiding kan meer aandacht besteden aan het voorkomen en oplossen van ordeproblematiek. Het zou interessant zijn om in theorielessen meerdere casussen met beeldmateriaal vragenonderwijs te behandelen, waardoor de student beter inzicht krijgt in de problematiek en de mogelijke oplossingen. Het is ook van belang dat op de opleiding praktijklessen worden gegeven over de lesorganisatie met beperkt materiaal en een kleine gymzaal. Daarnaast wordt er aanbevolen om een stage in het vierde collegejaar te verplichten. In deze stage zou de nadruk moeten liggen op het zelfstandig voorbereiden, geven en evalueren van de lessen bewegingsonderwijs. Zonder hulp van een stagebegeleider moet de student zelfstandig

duidelijke regels en grenzen leren stellen en deze vervolgens consequent nastreven. Door deze stage krijgt de student verantwoordelijkheden binnen en buiten de gymzaal. Daarnaast raakt de student vertrouwd met het zelfstandig voor de klas staan, waardoor hij met meer zelfvertrouwen het werkveld in gaat. Tot slot moet de toekomstige vakleerkracht worden begeleid bij het starten op een school. Er wordt gedacht aan een coach met onderwijservaring, waar de vakleerkracht altijd met problemen terecht kan. De coach begeleidt de beginnende vakleerkracht gedurende het eerste jaar. Wanneer de bovengenoemde aanbevelingen worden doorgevoerd, zijn wij van mening dat de toekomstige vakleerkrachten bewegingsonderwijs beter in staat zullen zijn om orde te handhaven tijdens hun eerste jaar.

En: wat kan de beginnende leerkracht zelf doen om deze problemen aan te pakken? Van een docent als professional verwacht ik dat hij zelf ook problemen kan aanpakken door:

- analyseren probleem
- mogelijke oplossingen bedenken (in overleg met collega's en vanuit de literatuur)
- uitproberen nieuwe aanpak
- evalueren en bijstellen.

Literatuur

- Bax, H., Driel, G. van, Jansma, F. e.a. (2010). *Beroepsprofiel leraar lichamelijke opvoeding*. Den Haag: DeltaHage.
- Geel, V. van (2006). *De orde in orde vernieuwd: nieuwe ideeën voor het oplossen van ordeproblemen*. Baarn: Uitgeverij Bekadidact.
- Meek, G. & Behets, D. (1998). *Physical education teachers' concerns towards teaching*. Katholieke Universiteit Leuven, België.
- Nakken, M. (2011) *Problemen die een startende vakleerkracht bewegingsonderwijs/docent LO ervaart*. Fontys, Tilburg.
- Rink, J.E. (2006). *Teaching physical education for learning*. Boston: McGraw-Hill.
- Teitler, P. (2009). *Lessen in orde: handboek voor de onderwijspraktijk*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Tinning, R. (1991). *Teacher Education Pedagogy. Journal of teaching in physical education*, 11, 1-20.

Linde Emmerzaal is afgestudeerd aan de Haagse Academie voor Lichamelijke Opvoeding (Halo). Daarnaast studeert zij momenteel af aan de opleiding tot leraar basisonderwijs (Pabo), de verkorte leerroute, aan de Haagse Hogeschool.

Tim Stoevelaar studeert momenteel af aan de Haagse Academie voor Lichamelijke Opvoeding (Halo) en studeert bewegingswetenschappen aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. ◀

Wat moet je kunnen/weten?

Wat het pedagogisch klimaat inhoudt, is in diverse artikelen in dit topic al uitgelegd. Maar wat is er nodig om dat goede klimaat te kunnen verwezenlijken? Aan de hand van een hoofdstuk uit het boek *Didactiek van het bewegingsonderwijs* van Daniël Behets kijken hoe we daar invulling aan kunnen geven.

Door: Daniël Behets. Bewerking door: Hans Dijkhoff

In dit kader wil ik het hebben over de interpersoonlijke of sociale vaardigheden van de docent. Dit zijn in de eerste plaats gedragingen met de bedoeling op een goede manier te leren omgaan met anderen. Het leerproces dat leidt tot positieve resultaten kent verschillende stappen en voorwaarden. Voorwaarden tot sociaal vaardig gedrag zijn:

- een goede waarneming
- een positief zelfbeeld
- probleemoplossend denken
- omgaan met gevoelens
- sociaal inzicht
- communicatie (Verliefde, 1999).

Het omgaan met anderen vertrekt vanuit de waarneming. Je moet een bepaalde situatie leren inschatten en daar je reactie op baseren. Sommigen van ons hebben nogal eens de neiging om primair te reageren. Dit is niet altijd verstandig. In de sociale omgang kun je beter impulsieve reacties vermijden door eerst te leren nadenken. Als je de situatie 'door' hebt kun je meer weloverwogen reageren, waarbij je rekening houdt met de gevoelens van je leerlingen.

Het kennen van de eigen gevoelens, zelfregulering of het onder controle houden van de eigen emoties, en de motivatie om er iets aan te doen, dragen bij aan sociaal vaardig gedrag. Een belangrijke eigenschap daarvoor is empathie of het aanvoelen van andermans gevoelens. Dit is een communicatieve vaardigheid. Dit vereist mensenkennis. Dat is kennis over het doen, denken en voelen van anderen. Om de ander te kunnen begrijpen, moet je je kunnen verplaatsen in de rol van de ander (rolneming): 'Welke verwachtingen en veronderstellingen heeft de ander?'

De communicatie als directe vorm van interactie is de resultante van vorige factoren. De interpersoonlijke vaardigheden van jou als leraar ontwikkelen met de jaren. Door ervaring en reflectief handelen in steeds wisselende omstandigheden bouw je samen met de leerlingen lesgeefstrategieën op in functie van een positieve leeromgeving.

Klasklimaat

Om een positief klasklimaat te ontwikkelen wordt hier een tweetal managementstrategieën geschetst; een sociaal-affectieve of psycho-dynamische aanpak, of een meer gedragstheoretische benadering (Lavay et al., 1997).

Sociaal-affectieve aanpak

De sociaal-affectieve aanpak steunt op een drietal aspecten: de leraar tracht de psychologische achtergronden van het voorkomend gedrag te begrijpen, hij ontwikkelt een vertrouwensrelatie met zijn leerlingen en hij leert de leerlingen zelfcontrole. De leraar gaat ervan uit dat de leerling verantwoordelijkheid kan opnemen voor zichzelf als hij zich erkend voelt en dat de leerling zal meewerken aan zijn ontwikkeling.

Deze stelling uit de humanistische psychologie komt neer op het creëren van een klimaat van erkenning en waardering, met een hogere zelfwaardering als gevolg. De zorg voor een positief zelfbeeld staat centraal. De leerling wordt als persoon ernstig genomen, met respect en begrip voor zijn behoeften (Hellison 2003).

- De leraar zorgt voor veelvuldige succeservaringen. Wanneer de leerling succes kan toeschrijven aan zichzelf, bevordert dit het positieve bekwaamheidsbeeld.
- De prestatie zelf wordt gewaardeerd en versterkt, en niet zozeer de geleverde inspanning (in plaats van "je hebt goed je best gedaan", zeg je dus "daar ben je goed in").
- Om te vermijden dat de leerling een negatief zelfbeeld ontwikkelt, laat je geen ongunstige verwachtingen blijken. Discriminerende verwachtingen tegenover leerlingen geven aanleiding tot zichzelf waarmakende voorspellingen (het pygmalioneffect). Om te voorkomen dat je leerlingen voortrekt, geef je alle leerlingen kansen.
- Door actief te luisteren toon je begrip en interesse voor de persoon van de leerling. Deze methode van Gordon (1979) komt er op neer dat men de problemen van de anderen tracht te begrijpen en ernstig neemt. De vaardigheid bij het actief luisteren is het juist inschatten van de eigenlijke boodschap – interpreteren – en van de ware toedracht of moeilijkheden. Door de boodschap daarna te herhalen en/of te vertalen en te vragen of je het zo goed hebt begrepen, weet je of je op één lijn zit.
- De leraar die uit zijn rol durft stappen, kan wanneer het zich voordoet persoonlijke zaken en interessevlakken aan bod laten komen. Maak een praatje met een leerling en informeer naar zijn thuis, omgeving en hobby's.

De juiste toon vinden ook onderling

- De leraar zorgt voor de zingeving van leerinhouden en klasregels. Leerlingen willen leren wanneer hun belangstelling wordt gewekt en de zaken als zinvol worden ervaren.
- De leerlingen worden progressief betrokken bij klasbeslissingen. Door te participeren voelen ze zich mee verantwoordelijk. Zo stimuleer je samenwerkend en zelfstandig leren.
- Je bent samen met de leerlingen verantwoordelijk voor het leerklimaat. Je geeft de leerlingen een grotere taakbetrokkenheid. Actief lesgeefgedrag resulteert in positieve betrokkenheid bij de leerlingen (Hastie, 1998).

Deze sociaal-affectieve aanpak komen we al tegen in het boek van Rogers *Leren in vrijheid* (1973). Daarin vinden we deze aanpak kernachtig omschreven in een drietal concepten:

- De meest fundamentele eigenschap is echtheid of authenticiteit. De leraar verbergt zich niet in een bepaalde rol of achter een façade, maar staat open voor de eigen gevoelens. Er is een overeenstemming tussen wat hij zegt en doet, en wat hij voelt. Het blootgeven van de eigen gevoelens door bijvoorbeeld 'ik' -boodschappen, houdt risico's in die niet iedereen wil of durft nemen.
- Een tweede kenmerk voor een leerbevorderende relatie is vertrouwen of acceptatie. De leraar aanvaardt persoonlijke gevoelens van de leerlingen, zoals afkeer voor gezag of voor bepaalde bewegingsgebieden.
- Een laatste element is het empathisch begrijpen. De leraar begrijpt de reacties en gevoelens van de leerlingen van binnenuit, vanuit het standpunt of het perspectief van de leerling.

Gedragstheoretische benadering

Ook de gedragstheoretische benadering draagt bij tot het realiseren van een positief klasklimaat. Bij deze aanpak wordt er vanuit gegaan dat een bepaald gedrag, bijvoorbeeld een gunstige klassfeer, kan worden aangeleerd door een gepaste reactie van de omgeving, in dit geval de beloning. In deze leertheorie spelen de volgende elementen:

situatie - gedrag - consequentie - effect. In een bepaalde situatie zal een bepaald gedrag bepaalde gevolgen hebben. Het gedrag zal aangeleerd of afgeleerd worden naargelang de effecten positief of negatief ervaren worden. Men spreekt van bekrachtiging wanneer het subjectieve effect op de persoon aangenaam is en als beloning wordt ervaren. Er is een drietal soorten versterkers:

- natuurlijke versterkers (wie goed werkt, krijgt goede punten)
- pedagogische versterkers: sociale versterkers (een compliment, een aanmoediging), materiële versterkers (een beloning, snoep), ruilversterkers (punten, geld, streepje), activiteitenversterkers (een spel, een wedstrijd mogen spelen)
- interne versterkers (vreugde, de kick, feedback).

In de context van de opvoeding tot zelfstandigheid is het belangrijk om de externe versterkers geleidelijk te vervangen door interne versterkers. De leraar kan gebruikmaken van een rijke bron van versterkers (zie lijst met positieve versterkers; Redant, 1999, p. 133; Valay et al., 1997). Uiteindelijk heeft de leraar vooral aandacht voor positief gedrag. Dit wordt bekrachtigd, zo snel mogelijk, zonder te overdrijven en in alle duidelijkheid.

Communicatie

De meest concrete en directe vorm van interactie is de communicatie. De communicatieprocessen in de gymzaal verlopen zowel verbaal als non-verbaal. De verbale interactie tussen leraar en leerlingen is overwegend eenrichtingsverkeer in leraargestuurde werkvormen. Communicatie tussen leerlingen komt wel veel voor, maar gebeurt dikwijls non-verbaal, omdat praten niet altijd mag. Bij non-verbale communicatie wordt de boodschap overgebracht via de lichaamstaal, met name door gebaren, gezichtsuitdrukkingen, houding, variaties in stem, posities in de ruimte, enzovoort. Dergelijke vorm van communicatie is geschikt om relaties en emoties uit te drukken, terwijl de verbale communicatie meer geëigend is om zakelijke boodschappen over te dragen. De communicatieleer stelt dat het onmogelijk is om niet te communiceren. Van zodra twee personen samenkomen, ontstaat er communicatie.

»

Contact:

hans.dijkhoff@kvlo.nl

De verbale communicatie stoort of blokkeert de relatie door volgende elementen: bevelen, bedreigen, preken of moraliseren, overbodig advies geven, oordelen, bekritisseren en beledigen, stereotyperen, ondervragen, ontwijken.

Boodschap zonder oordeel

Op een bepaalde manier teruggeven wat je ziet, schaadt de interpersoonlijke relatie niet. Bij het gebruik van 'ik-boodschappen' beschrijf je het gedrag zonder kritiek te geven. 'Ik-boodschappen' bestaan uit drie elementen: het concrete gedrag (leerlingen praten), het effect ervan op de ander (ik word afgeleid) en het gevoel bij de ander (ik vind dat vervelend). 'Ik-boodschappen' zijn duidelijk en concreet. Je spreekt voor jezelf en neemt verantwoordelijkheid voor deze boodschappen. 'Ik-boodschappen' zijn niet alleen confronterend (bij storend gedrag), maar kunnen evengoed positief zijn (bij gewenst gedrag). Je houdt rekening met het standpunt van de leerlingen en bent gevoelig voor de gevoelens van de leerlingen. Aandachtig en actief leren luisteren naar de volledige boodschap vereist specifieke vaardigheden. Vooral bij het persoonlijk gesprek (na de lestijd) kunnen de gesprekspartners openheid, echtheid en empathie tonen.

Non-verbale boodschappen vergezellen steeds de communicatie. Zowel bij het meedelen als bij het ontvangen van boodschappen moet je je bewust zijn van de meta-communicatie en non-verbale wenken. Gezichtsuitdrukkingen, houding, stemgebruik, stilte, afstand en dergelijke, kleuren de hoofdboodschap. Bepaalde signalen heb je makkelijk onder controle (houding, mimiek), andere zijn moeilijk te controleren (blozen, zweten, beven, tics). Je uiterlijk, je look (kledij, haarsnit, tatoe's) komen overeen met een actieve professional en sturen de boodschap mee van een gezonde en fitte levensstijl. Het algemene houdings- en bewegingspatroon, gelaatsuitdrukkingen en mimiek, bepaalde tics, zijn bepalend voor een eerste algemene indruk en blijven een rol spelen. De signalen van de lichaamstaal zijn sterker dan de verbale signalen. Als je tegen het sportraam hangt en de leerlingen toeroept dat ze wat actiever moeten verder oefenen, zendt dat dubbelzinnige signalen uit. Door jezelf op video op te nemen krijg je een idee over deze kenmerken en kan je deze bewust hanteren of eraan werken.

Als je onzeker/angstig overkomt, zal je sneller door leerlingen uitgedaagd worden.

Naast het uiterlijk spelen de taal, het spreken en de stem een rol. De snelheid van praten, de duidelijkheid van articuleren, de stemintonatie, het gebruik van stopwoorden en een verzorgde taal,

Enthousiast meeleven

Conflicten oplossen

volume en toonhoogte; dit alles zijn eigenschappen die tijdens de verbale communicatie extra signalen en boodschappen meesturen.

Leerlingen horen niet alleen de woorden en luisteren naar de informatie tijdens de instructie, maar ze voelen ook hoe deze boodschap wordt overgebracht. Neem jezelf maar eens op en luister af wat en hoe je de dingen hebt gezegd.

Enthousiasme

Wel als laatste genoemd, maar daarom niet minder belangrijk is het enthousiasme van de leraar. Het is wellicht de belangrijkste motor in functie van een positief klasklimaat. Onderzoek toont een duidelijk verband tussen enthousiasme en leerwinst. Enthousiasme laat zich moeilijk eenduidig bepalen omwille van het multidimensionele karakter. Enkele karakteristieken van de enthousiaste leraar zijn: geestdrift, bezielheid, interesse, humor, vindingrijkheid, spontaneïteit, animatie, gedrevenheid, activiteit, inzet, initiatief, motivatie en betrokkenheid. Deze verzameling van kenmerken verwijst naar verbale en non-verbale signalen van de leraar die alle de boodschap meegeven: "ik doe dit graag en vind dit belangrijk genoeg om door te geven." Het is het beeld van de leraar die het vuur bij de leerlingen aanwakkert door zelf voor de vlam te zorgen, door enthousiasme uit te stralen. De enthousiaste leraar is betrokken bij het leren van de leerlingen en zorgt voor een taakgericht gedrag, dit vertaalt zich in betrokkenheid bij de leerlingen.

In dit hoofdstuk staat nog veel meer. Ik heb er uitgehaald waarvan ik vond dat het in dit kader paste. Als je als student of docent ervan bewust bent wat voor een invloed jouw gedrag op de ander/leerling heeft dan ga je daar wellicht bewust(er) op letten. Het boek is rechtstreeks te bestellen bij Uitgeverij ACCO of via Bol.com.

Bronnen

Behets, D. (2006). *Didactiek van het bewegingsonderwijs*. Leuven: Acco
Alle genoemde bronnen zijn terug te vinden in dit boek.
Inmiddels is een hernieuwde uitgave verschenen. ◀

Een pedagogisch versterkt sportklimaat

Zoektocht naar pedagogische handvatten voor jeugdtrainers

In Nederland zijn we hard op weg om een veiliger sportklimaat te creëren. Het is echter een proces waar nog jaren aan voorbij zullen gaan. Om een stap in de goede richting te zetten moeten we allemaal beseffen dat de opvoeding en ontwikkeling van het kind in de sport centraal staat. Voor een positieve ontwikkeling van het kind moeten de jeugdtrainers/-coaches op hun beurt beseffen dat er een belangrijke rol voor hen is weggelegd. De professionele, pedagogische relatie tussen jeugdtrainer en jeugdspeler, maar ook de trainer didactisch vormen zijn de rode draad binnen ons praktijkonderzoek en zullen dan ook binnen dit artikel een belangrijke plaats innemen.

Door: Koen van Dijk en Steven de Bruijn

Achtergrond van het onderzoek
Voor onze afstudeerscriptie, in de laatste fase van onze opleiding tot eerstegraads docent lichamelijke opvoeding aan Calo Windesheim, zijn we in januari 2013 gestart met onze zoektocht naar de pedagogische succes- en faalfactoren van jeugdtrainers binnen het sportkli-

Landelijk onderzoek Trainer-kind InterACTIE

In 2012/ 2013 participeerden ongeveer 50 vierdejaars hbo-studenten van drie verschillende hogescholen (Windesheim, Haagse Hogeschool, Fontys Hogescholen) in het onderzoek Trainer-kind InterACTIE. Doel van het onderzoek is om zicht te krijgen in de manier waarop trainers en kinderen met elkaar omgaan bij sporttrainingen/-wedstrijden en welke betekenis dit heeft voor de ontwikkeling van kinderen in sport. Door succes- en faalfactoren in kaart te brengen worden gerichte aanbevelingen geformuleerd voor de inrichting van sportkaderopleidingen en 'Naar een veiliger sportklimaat' (2012-2016). De 50 studenten hebben, gebruikmakend van precies dezelfde onderzoeksinstrumenten en -aanpak, gegevens verzameld over een jeugdtrainer en zijn/haar sportgroep. Centraal hierin stonden observaties en interviews rondom de pedagogische rol van trainers bij trainingen en wedstrijden, maar ook zijn vragenlijsten en opnames ingezet. De algehele projectleiding ligt bij NOC*NSF en de coördinatie van het onderzoek voert onderzoeksbureau Kennispraktijk uit. Verschillende onderzoekers en praktijkdeskundigen (van sportbonden en -opleidingen) begeleiden het onderzoek en waarborgen de kwaliteit van het onderzoek en implementatie van de uitkomsten.

maat in Nederland. Hiervoor hebben we actief geparticipeerd in het landelijke onderzoek Trainer-kind InterACTIE (zie kader). Onze zoektocht startte na een positief onthaal bij AFC Quick 1890, een voetbalvereniging in Amersfoort, met het filmen van wedstrijdbesprekingen, trainingen, wedstrijden en het afnemen van interviews en enquêtes bij de jeugdtrainers en de jeugdsporters. Na intensief onderzoek volgde de verwerking van alle opgeleverde data.

Uitgebreide readers en handleidingen worden veelal niet gebruikt en eindigen in de kast. Een overzichtelijke krachtige handleiding, waar niet alleen voetbaltrainers van AFC Quick 1890, maar ook trainers in andere takken van sport iets aan hebben, is volgens ons de basis om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de jeugdsporters. Op basis van de onderzoeksgegevens hebben we dit als eindproduct opgeleverd.

Verloop van het onderzoek

Om een objectief beeld te krijgen van het pedagogische sportklimaat bij deze voetbalvereniging werd het praktijkonderzoek bij de B1 en de D4 van AFC Quick 1890 uitgevoerd. Het onderzoek duurde vier maanden. Er was nauw contact met de jeugdtrainers, leiders en jeugdsporters zelf. Met twee sterk verschillende elftallen waarin de spelers variëren in leeftijd, afkomst, sportmotivatie en normen en waarden, hebben wij er goed aan gedaan om hen beter te leren kennen. Tijdens de eerste kennismaking is er met beide partijen inhoudelijk gesproken over de aanleiding, opzet en het doel van het ons onderzoek. Zo hebben wij een fundering gelegd om uiteindelijk een goede relatie met trainers en jeugdsporters op te bouwen. Zo konden we objectief onderzoek uitvoeren, met advisering op dit thema als gevolg.

Wij hebben het vermoeden dat de wederzijdse acceptatie ervoor gezorgd heeft dat de jeugdsporters openhartig en eerlijk waren in het vrijgeven van informatie tijdens de interviews. Zowel positieve als minder positieve ervaringen, meningen en kritieken over de trainers en medespelers kwamen ter sprake.

Gedurende ons onderzoek hebben wij naast de trainers ook de spelersgroepen geobserveerd. Naar aanleiding van de gefilmde wedstrijden en trainingen zijn zowel de trainers als de spelers (in drietallen) geïnterviewd over hun kijk op deze momenten. In verband met de objectiviteit was het voor ons belangrijk om tijdens de onderzoeksperiode geen

»

Contact:

koenvandijk2@hotmail.com
steven_debruijn89@hotmail.com

FOTO: HANS DIJKHOFF

Buitenspel?

voorbarige uitspraken of leerhulp aan de trainers te geven. Iets wat nogal lastig is voor ons als docenten lichamelijke opvoeding in opleiding. Uiteindelijk wilden wij, op basis van ons praktijkonderzoek, komen tot een advies aan de (jeugd)trainers en het (jeugd)bestuur van de club. Dus wilden we het proces niet tussentijds beïnvloeden door onze mening te geven of uitspraken te doen over beslissingen van de trainers.

Al na de eerste observaties en interviews met de trainers en jeugdspelers ontwikkelde zich snel een patroon in het gedrag van de trainers. De spelers waren openhartig tijdens de interviews en vertelden vrijuit. Dit heeft ervoor gezorgd dat we met een redelijke zekerheid kunnen zeggen dat het ook daadwerkelijk een weergave is van de realiteit van alledag bij deze voetbalclub.

De pedagogische relatie en de didactiek

Met veel onderzoeksgegevens (data) en maar een handzaam en bruikbaar eindproduct op het oog, was het voor ons noodzakelijk om de data te filteren op bruikbare elementen. Tijdens ons onderzoek ontdekten we al snel een patroon bij beide trainers en kwamen wij op een voorlopige selectie van alle gegevens uit. We hebben dan ook besloten om de gefilterde data in de vorm van bruikbare handvatten c.q. tips & trucs onder te verdelen in de begrippen *relatie trainer-speler* en *trainer didactisch*. Deze

twee pijlers moeten een voorwaarde zijn om toe te werken naar een veiliger sportklimaat. Hieronder lichten we de begrippen relatie trainer-speler en trainer didactisch toe. Deze zeer compacte handleiding voor specifiek de (jeugd)trainers bij deze voetbalvereniging, is in onze ogen ook overdraagbaar naar andere sporten en sportverenigingen.

Ons advies

Halverwege mei 2013 hebben wij de jeugdtrainers van de B1, D4 en de voorzitter van AFC Quick 1890 uitgenodigd voor een presentatie rondom de overdracht van ons eindproduct, de handleiding over succes- en faalfactoren voor trainers. De trainers en de voorzitter maakten toen kennis met de inhoud van de handleiding. Ook werden er ervaringen (op basis van ons praktijkonderzoek) en onze interpretaties c.q. conclusies uitgewisseld. Hier en daar werd er gediscussieerd over wat wel en niet goed is voor de ontwikkeling van jeugdspelers. Na deze waardevolle discussie en toelichting hebben we ook het

FOTO: KOEN VAN DIJK

Het materiaal

FOTO: HANS DIJKHOFF

Laten spelen

projectresultaat overhandigd. Beide partijen waren het eens over de bruikbaarheid van de handleiding in de praktijk. De handleiding, die deels geschreven is op basis van persoonlijke reflectie en deels berust op onze eigen ervaringen en kennis, zal vanaf volgend seizoen beschikbaar zijn voor alle trainers van AFC Quick 1890. De club heeft zelfs aangegeven dat er concrete plannen zijn om de acht pagina's tellende handleiding op te nemen in het (jeugd)beleidsplan van de club. Volgens de club is de compacte weergave de kracht van de handleiding. Wij hopen hiermee ook op langere termijn een bijdrage geleverd te hebben aan het (versterken van het) pedagogische sportklimaat bij AFC Quick 1890 en wellicht dat andere sportverenigingen zullen volgen. Ter afsluiting willen we graag eindigen met een persoonlijk citaat, terug te vinden in onze handleiding 'Op weg naar een veiliger sportklimaat – Pedagogische handvatten omtrent succesfactoren voor trainers'. (zie www.kvloweb.nl). 'Het trainerschap kent een veelzijdigheid als het gaat om eigenschappen en kwaliteiten die van de trainer worden verwacht. Geen enkele trainer kan op elk front uitblinken, maar de beste trainer is die trainer die zijn jeugdsporters laat uitblinken. Het creëren van een veilig pedagogisch sportklimaat is een voorwaarde om jeugdsporters de kans te geven zichzelf te laten zien en zijn.'

Wil je in het najaar van 2013 geïnformeerd worden over de landelijke uitkomsten van het onderzoek Trainer-kind InterACTIE of daar actief bij betrokken worden, stuur dan een berichtje naar Jarno Hilhorst (j.hilhorst@kennispraktijk.nl) of Ruud Hekker (ruud.hekker@noc-nsf.nl).

Koen van Dijk en Steven de Bruijn zijn vierdejaars LO-studenten aan Calo Windesheim. In het kader van hun 'afstudeeronderwijs' hebben zij gekozen om te participeren binnen het landelijke onderzoek 'Trainer-kind InterACTIE'. ◀

Relatie trainer-speler

Voor de verbetering van het pedagogisch sportklimaat dient er sprake te zijn van een professionele, pedagogische relatie tussen de trainer en de jeugdsporters. Daarnaast moeten trainers binnen de jeugdsport zich er bewust van zijn dat zij een pedagogische rol vervullen. Een pedagoog is iemand die kijkt naar de (sociaal-emotionele) ontwikkeling van de jeugdige. Als trainer heb je, naast de sportinhoudelijke kant, ook een begeleidende functie als het gaat om deze ontwikkeling van een jeugdsporter. Om tot een optimale ontwikkeling van een speler te komen moet de interactie tussen trainer en speler een belangrijke plaats innemen. Enkele voorbeelden van succesfactoren omtrent relatie trainer-speler zijn belevingswereld en het recht om gezien te worden.

Belevingswereld

Jeugdsporters geven aan het leuk te vinden wanneer de trainer meedoet tijdens de training. De aanwezigheid van de trainer in het spel zorgt voor uitdaging bij de jeugdsporter(s). Daarnaast kan er direct worden ingespeeld op gebeurtenissen tijdens het spel.

Bedenk voordat je in het spel stapt goed welke doelstellingen je wilt bereiken. Wil je meer plezier in het spel creëren, een speler observeren of bijvoorbeeld het spel beter laten verlopen? Wees je bewust van je taak als trainer wanneer je je begeeft tussen de jeugdsporters.

Recht om gezien te worden

Tenslotte, wie kijkt zonder kader ziet van alles, maar let op niets. Het recht om gezien te worden: jeugdsporters vinden het belangrijk om gezien te worden, ze zijn op zoek naar bevestiging, in dit geval van de trainer. Iedereen herkent het gevoel om gewaardeerd te worden door anderen. Erkenning draagt bij aan de ontwikkeling van de jeugdsporter(s). Als trainer heb je de verantwoordelijkheid om recht te doen aan de jeugdsporter die gezien wil worden.

Spelers geven aan persoonlijke aandacht en interesse van een trainer te waarderen. Interesse vanuit een trainer heeft zowel op korte, als op lange termijn, een positief effect op de houding van de jeugdsporter(s) en een team. Jeugdsporters ervaren hiermee een veilig en vertrouwelijk gevoel binnen de relatie met de trainer en spelers onderling.

Onthoud als trainer altijd dat jeugdsporters verschillen in perceptie. De behoefte van de een is niet de behoefte van de ander. Kijk daarom voorafgaand aan het seizoen welke verschillende milieus en subculturen er zijn waarin jeugdsporters opgroeien. Stem hier vervolgens je aandacht op af.

Naast belevingswereld en recht om gezien te worden, zijn ook de succesfactoren positivisme, rechtvaardigheid, teambuilding en doelstelling in de handleiding opgenomen.

Trainer didactisch

Didactiek gaat over de overdracht van kennis, vaardigheden en inzicht. Het draait niet alleen om de overdracht zelf, maar vooral om de manier waarop het naar de jeugdsporters wordt gebracht. Enkele voorbeelden van succesfactoren omtrent trainer didactisch zijn: structuur in de organisatie en evaluatie.

Structuur in organisatie

Met heldere duidelijke regels en afspraken valt of staat de structuur van een team. Door het opstellen van regels zorgt de trainer voor een gestructureerde basis voor een groep jeugdsporters. De regels vormen het fundament waar de trainer op kan terugkomen wanneer een spelersgroep niet naar behoren functioneert.

De volgende ingrediënten helpen trainers bij het maken van een krachtige structuur. Stel regels altijd in onderlinge afspraak met jeugdsporters op, hiermee maak je jeugdsporters verantwoordelijk voor de regels binnen een team.

Wees consequent in het naleven van regels en maak hierbij nooit onderscheid tussen jeugdsporters. In de praktijk komt naar voren dat trainers een betere speler alsnog opstellen wanneer deze bijvoorbeeld te laat komt voor de wedstrijd. Op deze manier faalt de trainer in het consequent naleven van regels met mogelijk een negatief/onrechtvaardig gevoel bij de jeugdsporter(s).

Werk met het principe van belonen en straffen. Op deze manier schep je duidelijkheid naar de jeugdsporters, wanneer het aankomt op het wel of niet opvolgen van de afgesproken regels.

Evaluatie

Jeugdsporters geven aan vaak niet te weten met welk doel ze een oefening uitvoeren op de training. Om het leerproces van de jeugdsporters te versterken is het belangrijk om tijdens de training bruikbare rustmomenten te verwerken, waarin de trainer terugblijkt op de uitvoering van de oefening. Door deze interactieve manier van training geven maakt de trainer spelers niet alleen bewust van doelstellingen, maar geeft ook inzicht in hun eigen kunnen. De jeugdsporter wordt aangestuurd tot zelfreflectie. Naast voetbaltechnische vaardigheden wordt er namelijk ook een beroep gedaan op het gebied van de cognitie van de jeugdsporter(s).

Behalve structuur in organisatie en evaluatie zijn ook de succesfactoren uitdaging op maat en visualisatie in de handleiding opgenomen.

De zin en onzin van het keuren en onderhouden van sporttechnische inrichting

Op de afdeling onderwijs komen veel vragen binnen over onderhoud van toestellen en andere zaalinrichting. We hebben dit voorgelegd aan de FGHS, de overkoepelende brancheorganisatie van sportleveranciers. De FGHS telde eind 2012 ruim honderdzestig leden, die samen goed zijn voor het merendeel van de jaarlijkse omzet in de sportbranche. Een aparte groep binnen de FGHS zijn de Nederlandse Gymnastiektoestel Fabrikanten (NGF): Bosan, Janssen-Fritsen, Nijha en Schelde Sports. Van deze groep kwamen de antwoorden op de volgende vragen.

Door: Dirk Vinken

K Kan ik het onderhoud als gebruiker zelf uitvoeren?

Nee. Normaliter heeft men niet voldoende kennis om te kunnen beoordelen of materialen veilig zijn. Niet alle tekortkomingen zijn eenvoudig te constateren. Het vervangen van en het beoordelen van gewenste aanpassingen, die nu door de leverancier worden uitgevoerd of aangeboden kan men niet zelf uitvoeren. Voor een deugdelijke inspectie van plafondtoestellen dient vaak een steiger te worden opgebouwd.

Ben ik wettelijk verplicht om mijn sportaccommodatie te laten keuren?

Er is geen specifieke wettelijke verplichting op het gebied van het inspecteren van sportinventaris als het gaat om de frequentie. Er ligt wel een wettelijk kader in de ARBO richtlijnen. Daarin staat (vrij vertaald) dat een werkplek veilig moet zijn en dat ter bescherming van werknemers/gebruikers voorzieningen regelmatig gecontroleerd moeten worden. Geconstateerde gebreken die veiligheid of gezondheid kunnen beïnvloeden moeten zoveel mogelijk hersteld worden. Dit is terug te vinden in Arbobesluit 7.4. De toestellen dienen eveneens in de Risico Inventarisatie en Evaluatie meegenomen te worden. Als preventieve maatregel om ongelukken met deze toestellen te voorkomen wordt een jaarlijkse keuring genoemd.

Ben ik verplicht om mijn sportaccommodatie te onderhouden?

Ja, de eigenaar van een sportaccommodatie heeft een zorgplicht. Materialen slijten en kunnen kapot gaan. Een accommodatie die niet onderhouden wordt blijft niet veilig. Of de inspecties in eigen beheer uitgevoerd worden of door derden, is aan de eigenaar. Belangrijk is dat de inspecteur ter zake kundig is. Ook de frequentie van inspecties

is aan de eigenaar. De branche adviseert dat sportaccommodaties minimaal jaarlijks geïnspecteerd worden. Mocht er een ongeval plaatsvinden en er blijkt sprake van nalatigheid in handelen, dan kan de eigenaar van de accommodatie aansprakelijk gesteld worden.

Vervalt de garantie van de leveranciers als ik geen onderhoud laat uitvoeren?

Ja. De garantievoorwaarden van de voornaamste leveranciers die allemaal zijn aangesloten bij de NGF luiden als volgt: 'X jaar aflopend mits er onderhoud wordt gepleegd'. Vergelijk het met de garantie op een auto, onderhoud is een voorwaarde die altijd gesteld wordt om aanspraak te kunnen maken op garantie.

FOTO'S HANS DIJKHOFF

Hergebruik materiaal en Een tweede leven

Heeft de leverancier een productaansprakelijkheidsverzekering? En welke invloed heeft onderhoud hierop.

Is een bedrijf aangesloten bij de NGF dan heeft deze leverancier een productaansprakelijkheidsverzekering. Dit kun je natuurlijk altijd navragen. Indien er geen of te weinig of niet deugdelijk onderhoud wordt uitgevoerd zal de leverancier of haar verzekeringsmaatschappij de productaansprakelijkheid naast zich neerleggen. Van een eigenaar van een sportaccommodatie mag worden verwacht dat er onderhoud wordt gepleegd.

Moet ik mijn accommodatie laten onderhouden door hetzelfde bedrijf dat de materialen heeft geleverd?

Nee, dat hoeft niet. Het kan wel eventuele reparaties makkelijker en voordeliger maken omdat die leverancier vaak de reserveonderdelen als service op voorraad heeft. Meestal hebben ook de monteurs van de leverancier die de materialen geleverd heeft de meeste kennis van de geleverde materialen.

Waarom is er geen verplichte keuring voor mijn gymnastiektoestellen en wel voor mijn buitenspeeltoestellen?

In het kader van het attractiebesluit Speeltoestellen is, bij een tussen-evaluatie, ook gekeken naar de wenselijkheid om deze regelgeving op de indoorsportaccommodaties van toepassing te laten zijn. Daarbij is toen geconstateerd dat de systematiek van inspecteren en onderhouden door de branche zodanig wordt vormgegeven dat er geen reden was om daar specifieke regelgeving voor op te stellen. De leveranciers hanteren bij de inspecties de norm NEN-EN 913 als uitgangspunt. Op basis van de daarin beschreven risicocategorieën wordt de sportinventaris geïnspecteerd.

Slager keurt zijn eigen vlees?

De opdrachtgever heeft meerdere mogelijkheden om andere partijen in te schakelen om de objectiviteit te vergroten. Ervaring leert echter dat dit niet leidt tot een betere borging van de veiligheid, wel tot een grote toename van de kosten. Daarom kiezen veel opdrachtgevers voor het laten keuren door de leverancier. Het is namelijk ook in het belang van de leverancier dat de accommodatie in goede staat is en veilig blijft (garantie en aansprakelijkheid). Indien men het idee heeft dat de leverancier juist te veel materialen afkeurt kan men altijd besluiten om door een andere leverancier het onderhoud te laten uit-

voeren. In de praktijk gebeurt dit vrijwel niet omdat het onderhoudsrapport gedetailleerd en specifiek is per toestel en altijd met de beheerder ter plekke besproken wordt/kan worden.

Welke kosten kan ik redelijkerwijs verwachten als ik mijn sportaccommodatie laat onderhouden?

Dit is afhankelijk van:

- Soort accommodatie: speellokaal, gymzaal, sporthal, turnhal, topsporthal.
- Intensiteit van het gebruik: in accommodaties die veel gebruikt worden zal meer slijtage plaatsvinden en is het dan ook aan te raden om twee keer per jaar onderhoud te plegen.
- Ouderdom van de accommodatie: aan oudere materialen zullen vaker gebreken worden vastgesteld die gerepareerd dienen te worden.

De intensiteit waar mee de accommodatie wordt gebruikt. Is die hoog dan doe je er verstandig aan om het onderhoud frequenter uit te voeren. Bij oudere accommodaties moet je er rekening mee houden dat je te maken krijgt met vervangingen die je zult moeten plegen.

Hoe kan ik er voor zorgen dat mijn sportaccommodatie ook op de lange termijn in goede staat blijft zonder dat ik hieraan te veel kosten heb.

- Sluit een onderhoudscontract af dat past bij de accommodatie en de intensiteit van het gebruik.
- Vraag je leverancier na elk onderhoud een gedetailleerd rapport van de status van de sporttechnische inrichting. Bespreek dit na elk onderhoud met je leverancier en maak een planning/inschatting van de kosten waar je de komende jaren tegenaan kunt lopen.
- Maak een afweging van wat je de komende jaren wilt doen en wat niet.

Is alleen een inspectie niet veel goedkoper?

Nee, bij een onderhoudsbeurt wordt de inspectie gekoppeld aan het direct verhelpen van kleine mankementen. Zo worden kleine mankementen geen grote mankementen. Hiermee worden bij voorbeeld beschadigingen aan de sportvloer door kapotte vloerrubbers zoveel mogelijk voorkomen. Bij een inspectie wordt slechts een rapport opgemaakt van de status van de toestellen. De herstellingen worden niet direct uitgevoerd en zullen samen met de kosten van de inspectie vrijwel altijd hoger uitvallen dan een gecombineerde inspectie en onderhoudsbeurt.

Dirk Vinken is directeur van de brancheorganisatie van sportleveranciers ◀■

Contact:

vinken@fghs.nl

Een veilig en goed pedagogisch klimaat

Welk gedrag is gewenst?

Onbekwaamheid of ongeschiktheid van de leraar voor de door hem uitgeoefende functie, anders dan ten gevolge van ziekte of arbeidsongeschiktheid, is regelmatig de reden voor een schoolbestuur om de arbeidsrelatie niet verder voort te zetten.

Door: mr. Henny Koelewijn

In de rechtspraak is een voorbeeld van een leraar basisonderwijs, die eervol werd ontslagen en vervolgens werd aangesteld als onderwijsassistent. Hij heeft trainingen Nederlands gekregen, maar communiceren bleef problemen opleveren door de taalbeheersing en met name de uitspraak van de werkgever. Het taalgebruik zorgde voor onduidelijke instructies, de leestoon gaf niet het goede voorbeeld en kinderen werden niet de goede klanken aangeleerd. Een externe beoordelaar constateerde een gebrek aan zelfreflectie. Het schoolbestuur besluit tot ontslag wegens ernstige ongeschiktheid/onbekwaamheid in de zin van de cao PO.

De rechtbank geeft aan dat ongeschiktheid zich moet uiten in het ontbreken van eigenschappen, mentaliteit en instelling die voor het op goede wijze vervullen van de functie vereist zijn. Het moet aan de hand van concrete gedragingen worden aangetoond, en kan pas tot ontslag leiden nadat de leraar daarop is aangesproken en de gelegenheid heeft gehad dit te verbeteren.

Ook in de gymles komt het voor dat een leraar de Nederlandse taal onvoldoende beheerst, waardoor miscommunicatie kan ontstaan. Als je op tekortkomingen wordt gewezen, zorg dan dat er een reële kans verbetering wordt geboden. Bijvoorbeeld trainingen, scholing, lesobservaties, coaching en scholing. Sta daar positief tegenover en accepteer die hulp.

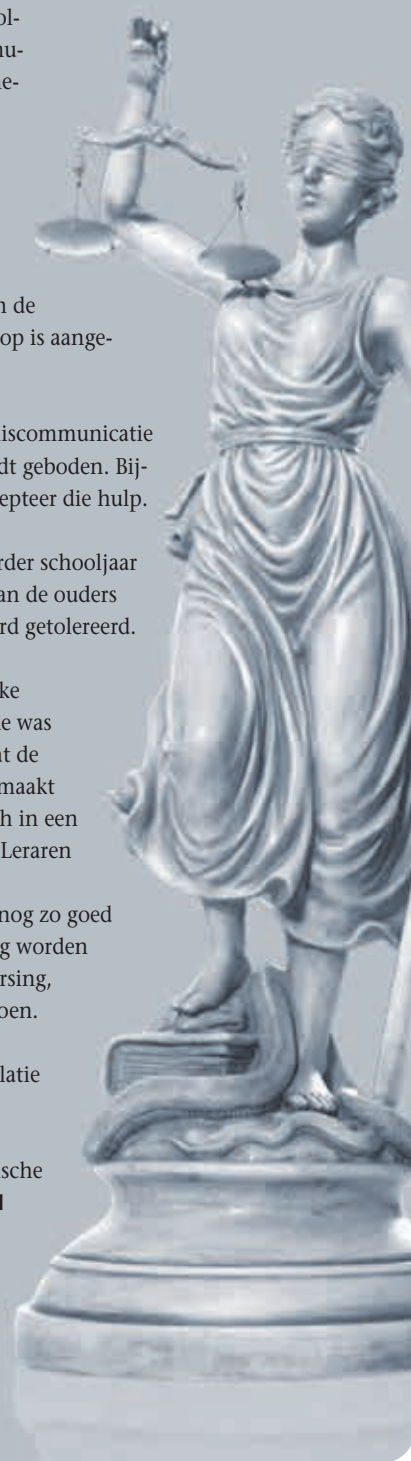
Een ander voorbeeld is een leraar met een affectieve relatie met een 14-jarige leerling die hij in een eerder schooljaar les had gegeven. De leraar verweert zich door te benadrukken dat het om een relatie met medeweten van de ouders ging en dat het geen seksuele relatie betrof. Hem was ook niet bekend dat een dergelijke relatie niet werd getolereerd.

De rechter hecht geen betekenis aan de vraag of het hebben van een affectieve relatie door een specifieke gedragscode van de school verboden was, noch aan de vraag of er tussen de leraar en de leerling sprake was van een seksuele relatie. De arbeidsrelatie wordt ontbonden zonder vergoeding. De rechter geeft aan dat de posities van leraar en leerling ongelijkwaardig zijn: de gezagsverhouding en de afhankelijkheidsrelatie maakt leerlingen kwetsbaar. Minderjarige leerlingen, hoe volwassen ze ook over kunnen komen, bevinden zich in een kwetsbare fase van hun ontwikkeling. De school dient voor de leerlingen een veilige omgeving te zijn. Leraren dienen zich daarvan bewust te zijn en de grootst mogelijke voorzichtigheid in acht te nemen.

Deze leraar gaf geen blijk van besef van de ontoelaatbaarheid van zijn gedrag. Hij mag vakinhoudelijk nog zo goed zijn, hij is ernstig tekortgeschoten in de professionele houding en opstelling die van hem verwacht mag worden opzichte van een aan de zorgen van de school toevertrouwde leerling. De school heeft met de schorsing, de aangifte en het informeren van de ouders van de klassen van de leraar gedaan wat zij behoorde te doen.

Een affectieve relatie tussen een leraar en een (minderjarige) leerling is vanwege de afhankelijkheidsrelatie tussen hen beiden ongepast en onprofessioneel.

Heb je vragen over deze of andere zaken op rechtspositioneel gebied dan kun je je wenden tot de juridische afdeling van de KVLO, te bereiken per e-mail: juristen@kvlo.nl en op telefoonnummer 030 693 7678. ◀

Praktijk katern

Nummer

6

Jaargang 101 - 28 juni 2013

Lichamelijke
Opvoeding

Winnen in een **pedagogisch
speelveld**

Het **pedagogisch klimaat** in
de klas verbeteren kan!

Persoonlijke Groei door
kampen?!

Spelend leren kaatsen (2)

Sportspelen

Winnen in een *pedagogisch speelveld*

Veel LO-docenten zullen desgevraagd aangeven dat opvoeden in bewegings- en sportsituaties de kerntaak is van het bewegingsonderwijs. Bij het opstellen van een jaarplan, periodeplan en lessenplan staat het programmeren van activiteiten centraal. In de uitvoering daarvan doen zich momenten voor waarin de docent als opvoeder wordt aangesproken. Voor sommige docenten LO gaan lessen probleemloos terwijl anderen zich door de dagen worstelen met hetzelfde programma. Laten we een aantal praktijkvoorbeelden nemen aan de hand van het artikel '(H)erkend beweger: opvoeden binnen bewegingsonderwijs (en sport) bij het verwerven van een beweeg- en sportidentiteit (Henk van der Palen en Jorg Radstake).

Door: Maarten Massink

Tijdens deze activiteiten doen zich pedagogische pareltjes van kansen voor om leerlingen een eigen sportidentiteit te laten ontwikkelen. Een ervaren speler (lees docent) zal deze kansen niet onbenut laten. Bij het maken van een programma worden pedagogische momenten al van te voren ingeschat en in kaart gebracht. Hierbij wil ik analoog aan het artikel van Henk van der Palen en Jorg Radstake ingaan op dergelijke kansen tot scoren als het bijvoorbeeld gaat om het omgaan met regels, het geven van keuzes en het aanzetten tot naschoolse sport.

Welke situaties doen zich voor gedurende een lesdag en hoe ga je daarmee om? Laat je kansen liggen en voorbijgaan of wacht je alleen af om er later weer op terug te komen? Of grijp je iedere gelegenheid aan leerlingen 'bij de les' te roepen? 'Timing' speelt hier een belangrijke rol. Het aanvoelen van de groepsfeer is belangrijk. Wanneer maak ik ergens een punt van en grijp ik in, en wanneer laat ik leerlingen tegen iets aanlopen zodat ze er van leren, maar zorg ik wel dat ik binnen grenzen van (ook sociale) veiligheid blijf. Vooral het leren van deze 'timing' vraagt ervaring. Timing is ook vaak een persoonlijke afweging. Hierbij zijn verschillen in opvatting duidelijk zichtbaar in een vakgroep en

soms aanleiding tot irritaties. De ene docent grijpt vroegtijdig in om erger te voorkomen, terwijl een andere docent situaties laat ervaren door leerlingen om deze daarna bespreekbaar te maken. De juiste timing maakt het verschil tussen docenten die ogenschijnlijk hetzelfde (programma) doen maar met een verschillend effect op leerlingen.

Speler binnen school, omgaan met regels

De docent is een net als andere docenten in school voor leerlingen een bron van voorbeeldgedrag. Dat wat we van leerlingen verwachten dienen we zelf te laten zien in ons eigen gedrag. Op tijd beginnen kan alleen als je als docent klaar bent voor je les

FOTO: HANS DIJKHOFF

Veel uitleg geven en laten meedenken

Aansluiten bij de belevingswereld,
in samenspraak ruimte delen

om de leerlingen te ontvangen. Tegelijk met de leerlingen aankomen maakt dat lastig. Maar we kennen ook de praktijk van alledag waarin de docent tussendoor van alles moet regelen en afhandelen. Dat geldt ook voor leerlingen. De leerlingen accepteren een goede uitleg als een docent incidenteel te laat in zijn les verschijnt. Zeker als ook de docent begint met excuus te maken aan de leerlingen. Dat is ook wat wij verwachten van leerlingen: "Sorry dat ik te laat ben maar..." en dan volgt een reden. En dan zijn er regels die verschillen per school hoe er omgegaan wordt met te laat komen. Belangrijk is dat in de lesgroep acceptatie van de schoolregels is en dat deze op klassenniveau zijn geformuleerd en afgesproken en worden bewaakt met elkaar.

Het omgaan met regels is een aandachtspunt dat niet alleen is voorbehouden aan de LO-docent. Het is wel zo dat in ons vak spelen volgens regels, respect voor medespelers en tegenspelers en fair play uitdrukkelijker aan de orde kunnen komen.

Het naleven van regels en afspraken lijkt eenvoudig. Als je de afgesproken regels toepast, geeft dat duidelijkheid voor iedereen.

Maar dit kan ook in strijd komen met een ander pedagogisch principe. Want willen wij ook juist niet 'op maat gesneden onderwijs' waarin we rekening houden met verschillen tussen leerlingen en hun achtergrond-situatie?

Karel is voor de tweede keer zijn gymspullen vergeten. Maar jij weet als docent dat Karel zijn ouders net in een scheiding liggen waarbij Karel van het ene huisadres naar het andere gaat. Karel heeft emotioneel erg veel moeite met deze situatie. Hij heeft het nog niet op orde en zijn gymspullen liggen bij zijn moeder terwijl hij dit weekend bij zijn vader heeft doorgebracht. Vorige keer ging dit ook al mis en Karel vindt het heel vervelend en wil liever niet teveel over zijn thuissituatie praten in de klas. De klas weet dat er is afgesproken dat als je twee keer gymkleding vergeet je dan niet mag meedoen en dat je die les moet inhalen.

Hoe ga je daar als docent mee om? Welk voorbeeldgedrag kies je als docent? Regels zijn regels! We hebben het duidelijk afgesproken en kunnen geen uitzondering maken. Of kies je voor het maken van een uitzondering voor Karel? Maar kun je dit ook uitleggen aan de klas terwijl Karel daar liever niet over wil praten? Het lijken futiliteiten maar het

is een van de duizend beslissingen waar een docent dagelijks voor staat en waar zijn voorbeeldgedrag aan wordt opgehangen. Wat de juiste beslissing is, is niet vooraf te bepalen. Het aanvoelen van de klas, de leerling en het moment maakt iedere situatie uniek. Welke beslissing je ook neemt het kan aanleiding geven tot zowel onbegrip als begrip bij de klas. Regels handhaven geeft duidelijkheid voor iedereen, maar een uitzondering maken met uitleg kan ook leiden tot begrip bij leerlingen. Maar als deze uitleg voor Karel pijnlijk is, kan hem dat juist weer beschadigen. De docent moet beslissen in een fractie van een seconde. Soms weet je pas achteraf of je de goede beslissing hebt genomen.

Veel praten en uitleg geven aan de klas lijkt hier de juiste strategie. 'Zichtbaarheid van denken' noemen Ebbens en van Ettehoven dit sleutelbegrip in het boekje 'Effectief leren in de les'. De docent die uitlegt waarom hij de dingen doet zoals hij ze doet en hij laat leerlingen meedenken over aanvaardbare oplossingen. Dat draagt bij aan de motivatie van leerlingen en het overnemen van strategieën (voorbeeldgedrag). Maar teveel praten en uitleg geven kan soms leiden tot onduidelijkheid en het gevoel dat iedere aanmerkelijke reden aanleiding kan zijn voor een »

Contact:

m.massink1@upcmail.nl

uitzondering. In de praktijk leert de docent met ervaring en timing hierin een vaarbare route uit te stippen.

Het is cruciaal aan het begin van het schooljaar samen met de klas actief tot afspraken en regels te komen. In dit opstellen en uitvoeren kunnen de leerlingen zelf soms strenger zijn dan de docent. Welke schoolafspraken zijn er en hoe gaan wij hier in de klas mee om? Is er ruimte voor uitzonderingen, zo ja wanneer wel en waarom en zo nee wanneer niet en waarom niet. Het willekeurig toepassen van regels zonder uitleg van de docent of begrip van de klas kan leiden tot demotivatie. In 2006 is hierover in de *Lichamelijke Opvoeding* een artikel geschreven (*Lichamelijke Opvoeding* nr. 7 blz. 24, 2006) 'Een andere start van het schooljaar' door Jorg Radstake.

Speler binnen het bewegingsonderwijs, het geven van keuzes

Aansluiten bij de belevingswereld

Binnen bewegingsonderwijs zijn er veel mogelijkheden om tegemoet te komen aan de belevingswereld van leerlingen. Er wordt weliswaar een programma gemaakt van activiteiten dat (hopelijk) gebaseerd is op kerndoelen (en in de bovenbouw eindtermen). Maar ook in deze doelen en termen is ruimte voor keuze en invulling door leerlingen. Bij de andere vakken is er meestal sprake van een door het boek/methode opgelegde volgorde van leerstof en toetsing. In bewegingsonderwijs is de docent en vakgroep redelijk vrij zelf invulling te geven aan het programma. Dit is de kracht maar ook een valkuil van ons vak.

Vanuit de motivatietheorieën is het belangrijk aansluiting te zoeken bij de belevings-

Keuzevoorbeeld 1

Deze periode gaan we aandacht besteden aan de invasiespelen in de vorm van eindlijnspele/ doelspelen, waarbij je de bal of frisbee overspeelt en over een eindlijn moet spelen. De leerlingen maken kennis met ultimate frisbee, flagrugby (met tackle in de vorm van lintje afpakken dat los in broekrand hangt) en tacklerugby (met tackle op het bovenlichaam). Uiteindelijk mogen ze zelf bepalen welk spel ze met een groepje willen spelen en verder ontwikkelen. Er moet wel minimaal vier tegen vier gespeeld kunnen worden dus je hebt een groepje van acht nodig.

Keuzevoorbeeld 2

Deze periode gaan we aandacht besteden aan rugby. Leerlingen maken kennis met flagrugby en tacklerugby. Uiteindelijk mogen ze kiezen welke vorm ze willen spelen. Daarbij is er ook nog een keuze in de groeperingsvorm. Er worden verschillende rondes gespeeld waarbij leerlingen kunnen kiezen uit een ronde met jongens en meisjes apart en een partijronde met jongens en meisjes gemixt.

wereld van de leerlingen. Het zogenaamde A, B, C betekent tegemoet komen aan het gevoel van Autonomie (leerlingen zelf laten kiezen en doen), Binding (met docent en andere leerlingen samen), en Competentie (gevoel van de leerling dat hij de activiteiten beheerst, controleert en er plezier aan beleeft). Dit vraagt van de docent dat hij leerlingen keuzes geeft. Maar de praktijk leert dat activiteiten, ruimte en materiaal gedeeld

moeten worden. Een goede uitleg aan leerlingen en samenspraak levert inzicht en bereidwilligheid om tijd en ruimte te delen. En hierin zit ook een leermoment voor leerlingen. Soms zijn er activiteiten naar keuze, maar daarin zit ook vaak een beperking. Soms zijn er activiteiten die gaan volgens het programma.

Het willekeurig toepassen van **regels zonder uitleg** van de docent of begrip van de klas kan leiden tot demotivatie

Inzicht in het programma en het hoe en waarom draagt bij aan de motivatie van leerlingen en de sfeer in de les. Leerlingen zijn voorbereid. Maar ook in het vaste programmaonderdeel zijn keuzes in te bouwen. Dat geeft leerlingen het gevoel dat ze invloed hebben op de uitvoering van de lessen.

Hiermee probeert de docent het evenwicht

te vinden tussen aanpassen (adaptatie) en vormgeven (cocreatie) door de leerling.

Het bovenstaande voorbeeld laat zien dat leerlingen

met een spelactiviteit (eindlijn/doelspelvorm) leren spelen en zich daarin aanpassen (adaptatie), maar dat ze ook een keuze krijgen in de uitvoeringsvorm (contact en wijze van tackelen en groeperen), dus kunnen bijdragen in de vormgeving (cocreatie).

Er is sprake van een toerustingsfunctie in de zin van kennismaken met vormen van eindlijnspele. Maar ook een ontplooiingsfunctie: leerlingen kunnen vanuit hun eigen veiligheid en niveau een keuze maken en een startmoment en ontwikkeltraject kiezen.

Schakelspeler tussen bewegingsonderwijs en sport

De docent bewegingsonderwijs is degene die de verbinding met sport en onderwijs onder de aandacht kan brengen. Al dan niet in samenspraak met een combinatiefunctiefunctionaris. Dit gebeurt op veel scholen door clinics naar school te halen of door met leerlingen naar clubs en verenigingen toe te gaan. De 'Kennismakingsmappen' van de sportbonden van NOC*NSF zijn concrete voorbeelden van de toenadering en samenwerking tussen verenigingen en scholen.

Kees geeft voor het eerste jaar les en heeft trouw het programma van de vakgroep gevolgd waarin per periode volgens plan wordt lesgegeven. Nu is het de laatste les voor de vakantie en hij heeft zich voorgenomen dat leerlingen deze les zelf mogen kiezen wat ze gaan doen. "Dit wordt een leuke les jongens en meisjes" begint hij. "Jullie mogen zelf een activiteit kiezen. Bedenk eerst van te voren wat je wilt doen, dan kunnen we daarna groepjes maken". Vijf willen gaan trefballen, negen willen voetballen maar drie daarvan willen niet met de andere zes voetballen. Vier willen badmintonnen en drie willen dansen met muziek. Vier willen gaan ringzwaaien en drie willen met de grote trampoline. Drie weten het nog niet of maakt het niet zoveel uit. "Oké" zegt Kees "maak maar een veldje en zet de spullen maar klaar die je nodig hebt. Als ik gecontroleerd heb of het goed en veilig staat mag je beginnen". Een leerling pakt een voetbal en gaat overspelen met de bal terwijl anderen proberen voetbalgroepen te maken. Badmintonleerlingen komen vragen waar zij hun veldje kunnen opzetten nu de voetballers al de helft van de zaal hebben ingepikt en waardoor de turners nu hun ringzwaaien niet kunnen doen. De dansleerlingen kunnen het niet eens worden over de muziekkeuze. Dit terwijl Kees meehelpt de grote trampoline op te zetten in een hoek van zaal. Leerlingen komen vragen hoe en waar zij hun activiteit kunnen beginnen. Na twintig minuten van onderling gekibbel laat Kees de groep op de grond zitten en zegt "zo werkt het niet". Er zijn teveel activiteiten voor deze ruimte in de gymzaal. Ik stel voor dat je kan kiezen uit drie activiteiten." Een leerling roept: "En je zei dat we deze les eindelijk zelf een activiteit mochten kiezen?"

Interesse; welke sport doe jij?

De LO-docent zal vooral zijn leerlingen introduceren in bewegingsactiviteiten die perspectiefrijk zijn en waarmee leerlingen aansluiting vinden in de bewegingscultuur. Dit kan door leerlingen bewegings- en regelvaardiger te maken. Maar het zetten van stappen richting sport en vereniging kan ook een extra aandachtspunt zijn in het (sportoriënterings)programma of van de docent.

In de pedagogische omgang van de docent met de leerling zit een grote kracht in de natuurlijke belangstelling voor het sportieve buitenschoolse leven van de leerling. Dit is de docent die regelmatig aan leerlingen vraagt of ze op een club of vereniging zitten, of ze na schooltijd en in het weekend nog gesport hebben. Verhalen van sportende leerlingen kunnen andere (minder sportieve) leerlingen aanzetten tot nadenken en hopelijk ook tot de vanzelfsprekendheid van sportief bewegen in de vrije tijd. Een docent LO die belangstelling toont voor het naschoolse sportleven van zijn leerlingen wordt door de leerling vaak extra gewaardeerd en draagt bij aan de binding.

Met dit artikel heb ik voorbeelden van kansen en mogelijkheden willen laten zien in de

Docent Marianne vraagt altijd aan leerlingen aan het begin van het schooljaar of leerlingen op een club of vereniging zitten of in ander verband (met familie) iets aan bewegen doen. Leerlingen mogen dit zelf invullen in haar administratie en aangeven hoe vaak ze in de week trainen. Gedurende het jaar vraagt ze met regelmaat ernaar en inmiddels weet ze van iedere leerling zijn of haar sportieve achtergrond en ontwikkeling ook buiten schooltijd. Dit leidt regelmatig tot trotse en enthousiaste gesprekken en het geeft alle leerlingen het gevoel dat Marianne dit ook belangrijk vindt. Gaandeweg het jaar merkt Marianne dat door deze verhalen een paar leerlingen die nog geen sport hebben gekozen alsnog een keuze hebben gemaakt en soms met een medeleerling mee zijn gegaan. Ook leerlingen die gestopt zijn bij een club of vereniging maken door de gesprekken van Marianne met andere leerlingen een switch naar een andere club of vereniging. Dit geven zij aan in de administratie van Marianne (Leerlingvolgsysteem)

In haar vakgroep wil Marianne dit bespreken met haar collega's en hen vragen ook bij te houden wat hun leerlingen na schooltijd aan sportieve tijdbesteding doen. Zo weten de LO-docenten wat hun leerlingen beweegt en kunnen zij die informatie ook aan elkaar overdragen. Leerlingen krijgen dan het gevoel dat de LO-docenten sporten buiten schooltijd belangrijk vinden. Een gezamenlijke aanpak hierin werkt versterkend in de gedragsbeïnvloeding.

gewone LO-les voor docenten voor gedragsbeïnvloeding. Naast het scholen in beter bewegen en het regelen daarvan zijn er tal van pedagogische kansen om te laten zien en ervaren hoe je met elkaar omgaat in (bewegings)situaties. Het valt en staat met op het juiste moment invloed geven aan leerlingen binnen kaders waarover door gesprekken met leerlingen overeenstemming is bereikt. Voorbeeldgedrag, het geven van keuze in activiteit en/of uitvoering en een natuurlijke belangstelling over het (sportieve) wel en wee van leerlingen spelen daarbij een belangrijke rol. Deze factoren maken het moge-

lijk te scoren binnen het pedagogisch speelveld en dragen bij aan een ontwikkeling van een eigen beweeg- en sportidentiteit door leerlingen.

Bronnen:

- Radstake, J. 2006. Een andere start van het schooljaar. In *Lichamelijke Opvoeding 7*, Zeist
- Ebben, S. e.a. 1996. *Effectief leren in de les, basisvaardigheden voor docenten*. Wolters Noordhoff, Groningen.
- Kerk van der, J. Palen van der, H., Schuijers, R. Goud in elk kind- Jeugdsport in pedagogisch perspectief, 2012, daM uitgeverij, Deventer

Het pedagogisch klimaat in de klas verbeteren kan!

Een didactisch hulpmiddel ontwikkelen dat het pedagogisch klimaat in de klas verbetert. Naar aanleiding van de vele nieuwsberichten over pesten op school heeft Linda Schouten zich hierop gericht. Dit gebeurde in het kader van een opdracht die wordt gegeven door de sectie ADM (algemene didactiek en methodiek) van de Amsterdamse ALO om een didactisch hulpmiddel voor een bepaalde doelgroep te ontwikkelen. In dit artikel beschrijft Linda hoe ze ertoe kwam en wat ze heeft ontwikkeld.

Door: Linda Schouten

In de leeftijd van 8-12 jaar wordt iets meer dan één op de drie kinderen gepest zoals in onderstaande afbeelding te zien is. Deze kinderen hebben niet het gevoel dat ze geaccepteerd worden door de klasgenoten. Verder is gebleken dat het percentage kinderen dat regelmatig gepest wordt op de basisschool hoger ligt dan op het voortgezet onderwijs (10,4 om 6,4). Vandaar dat ik mijn didactisch hulpmiddel richt op het basisonderwijs.

Na al deze berichten over pesten was ik ook wel erg benieuwd hoe dit zat met de leerlingen uit mijn klas. Ik heb het klimaat in mijn

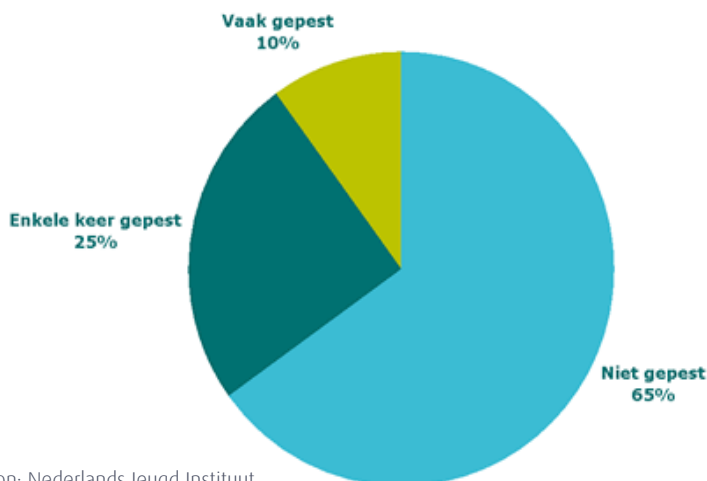
stageklas bekeken en een sociogram gemaakt. Een sociogram is een hulpmiddel om de relaties in een groep in kaart te brengen. Naar aanleiding van het sociogram kwam ik erachter dat er verschillende groepjes waren in de klas en sommige kinderen werden buitengesloten. De jongens wilden niet met de meiden samenwerken en andersom. Kinderen die buiten de groep vallen zullen zich niet geaccepteerd voelen in de groep en het niet fijn vinden op school. Vandaar dat ik een didactisch hulpmiddel heb ontwikkeld dat zich richt op het klimaat in de klas. Het doel was dat iedere leerling een prettige sfeer

ervaart in mijn les waar- door ze met elkaar kunnen samenwerken en niemand wordt buitengesloten.

Pedagogisch klimaat

Allereerst is het van belang om te weten wat een pedago- gisch klimaat precies inhoudt. Bij het pedago- gisch klimaat gaat het om de sfeer waarin gewerkt wordt, en de wijze waarop de schoolleiding, de leerkrachten en de leerlingen met elkaar binnen de school omgaan (Van Parreren, 2005). Een belangrijk aspect van het begrip pedagogisch klimaat houdt in: de mate waarin er sprake is van normoverschrijdend gedrag door de leerlingen uit de groep. Dan heeft men het dus over de bin- nen de school geldende regels en de waarden en normen (Veugeliers & Kat,

Mate waarin kinderen van 8 - 12 jaar gepest worden

Bron: Nederlands Jeugd Instituut

Foto 1

1998). Het doel van het pedagogisch klimaat is om een sfeer te ontwikkelen in de klas waarin de kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Wanneer de kinderen zich op hun gemak voelen in de klas, zichzelf durven te zijn en zich geaccepteerd voelen is er sprake van een optimale ontwikkeling. (Jacobs & Ludérus, 2007).

Gevolgen goed pedagogisch klimaat

Wanneer er een goed pedagogisch klimaat is in de klas zullen de leerlingen betere leerprestaties leveren. Verder zijn de gevolgen van een goed klimaat dat kinderen met plezier naar school gaan en zich prettig voelen in de klas. De leerlingen voelen zich geaccepteerd in de klas, er hangt een ontspannen sfeer, ze werken aan hun zelfvertrouwen, er wordt rekening gehouden met elkaar, ze kunnen samenwerken en de kinderen zijn sociaal in de omgang (Brandsma & Bos, 1994).

Hoe zorg je voor een goed pedagogisch klimaat met behulp van dit product?

Voor een goed pedagogisch klimaat in de klas zijn bepaalde regels nodig. Door middel van belonen en straffen maak ik de leerlingen bewust van de regels. Dit wordt ook wel operante conditionering genoemd (Skinner, 1975). Doordat een bepaald gedrag geassocieerd wordt met een positieve (groene knijper) of negatieve (rode knijper) consequentie zal het kind hiervan leren. Het is dan belangrijk om als docent zoveel mogelijk te proberen het positieve gedrag te benadrukken, zodat dit gedrag eerder herhaald wordt. Uit eerder onderzoek is ook wel gebleken dat de ontwikkeling van prosociaal gedrag, dus gedrag dat ten goede komt aan anderen, en het zich eigen maken van de regels bevordert kan worden door uit te leggen waarom dat gedrag verkeerd is, bijvoorbeeld door te wijzen op de negatieve gevolgen voor anderen (Riksen-Walraven, 2004). Voor de ontwikkeling is het dus van belang dat de docent informatie en uitleg geeft over de regels. Vandaar dat het resultaat van mijn hulpmiddel aan het eind van de gymles ook besproken moet worden met de leerlingen. Na de les pak je het hulpmiddel er weer bij en worden alle regels en positieve en negatieve

atieve dingen besproken. Wel is het belangrijk dit zo positief mogelijk te benaderen. Zo worden de kinderen zich meer bewust van de regels in de klas en wat voor invloed dit heeft op andere kinderen.

Het product in de praktijk

Ik ben het hulpmiddel gaan testen tijdens de turnlessen die ik geef op een basisschool in Amsterdam. Aan het begin van de les heb ik uitgelegd wat de bedoeling ervan was. Ik merkte dat de leerlingen erg goed op de regels letten. Ze lieten elkaar netjes voorgaan in de rij, hielpen elkaar en probeerden zo goed mogelijk hun best te doen om een groene knijper te verdienen. Zowel de kinderen als ik mochten een knijper ophangen wanneer iemand merkte dat iemand anders iets deed wat positief of negatief was.

Aan het eind van de les riep ik de leerlingen bij elkaar en keken we wie wat had verdiend. Foto 1 geeft het resultaat weer van deze groep. Wat

mij opviel was dat er vooral veel groene knijpers werden uitgedeeld, dit is natuurlijk alleen maar positief. Bij het bespreken ging ik de knijpers langs en vroeg ik aan de kinderen wie deze knijper had opgehangen en waarom de ander deze verdiend had. Wat ik ook leuk vond om te zien was dat het kind met de rode knijper zichzelf daarna verbeterde door weer op de goede plek te gaan staan. Bij de nabespreking benadrukte ik daarom juist ook het positieve (verbetering van zichzelf) en hing ik daar weer een groene knijper op. Het verschil met de vorige keren merkte ik vooral bij het opruimen van de materialen. De kinderen werkten goed samen en vroegen elkaar om te helpen. De vorige keren waren de kinderen geneigd om alleen een matje op te pakken, wat natuurlijk niet ging en riepen dan mij erbij. Nu hielpen ze elkaar en zorgden ze er samen voor dat alles werd opgeruimd.

Literatuur

Brandsma, H.P. & Bos, K.T. (1994). *Vaststelling en waardering van het pedagogisch klimaat in basisscholen: ontwikkeling van*

een instrumentarium. Enschede, Nederland: Universiteit Twente, Onderzoekcentrum Toegepaste Onderwijskunde.

Feldman, R.S. (2010). *Ontwikkelingspsychologie*. Amsterdam, Nederland: Pearson Education Benelux.

Jacobs, F. & Ludérus, A. (2007). Het belang van het pedagogisch klimaat. *Lichamelijke Opvoeding* 7, 15-17.

Nederlands Jeugd instituut. *Cijfers pesten*. Retrieved from <http://www.nji.nl/>

Parreren, C.F. van (2005). *Ontwikkeld Onderwijs*. Leuven, Nederland: Uitgeverij Acco.

Riksen-Walraven, J.M.A. (2004). *Pedagogische kwaliteit in de kinderopvang: doelstellingen en kwaliteitscriteria*. Amsterdam, Nederland: Boom uitgevers Amsterdam.

Veugelaers W., Kat E. de (1998). *Opvoeden in het voortgezet onderwijs*. Assen, Nederland: Koninklijke Van Gorcum BV. ◀

Linda Schouten is derdejaarsstudent aan de ALO in Amsterdam

Contact:

linda.schouten@hva.nl

Persoonlijke Groei door kampen?!

Wanneer er met collega's gesproken wordt over de kampen dan komt vaak naar voren dat kampen een positieve bijdrage leveren aan de ontwikkeling van leerlingen. Gevoelsmatig kunnen we aangeven wat er positief is aan kampen en collega's die de groei van leerlingen tijdens een kamp hebben mogen meemaken hoeven we niets uit te leggen. Toch is het in sommige gevallen handig te weten of een kamp echt een bijdrage levert aan de ontwikkeling van leerlingen of in ons geval van studenten. Al is het maar om het onderdeel kamp binnen het onderwijsprogramma te kunnen legitimeren naar derden. In dit artikel wordt de relatie tussen persoonlijke groei en kampen voor hbo-studenten Lichamelijke Opvoeding beschreven.

Door: Jennie Pouwels

In verschillende onderzoeken komt naar voren dat kampen een positieve invloed hebben op de persoonlijke groei van studenten (o.a. Weibach, Meyer, Monkyeki, 2010; Austin, Martin, Mittelstaedt, Schanning, Ogle, 2009; Hubball & West, 2008). Een goed kamp draagt bij aan vaardigheden zoals coöperatief werken, probleemoplossend vermogen, beslissingen nemen, doelen stellen maar ook communicatieve vaardigheden, leiderschap en verantwoordelijkheid nemen. Daarnaast kan een kamp bijdragen aan een beter algemeen gevoel van eigenwaarde, meer zelfvertrouwen en een positiever zelfbeeld. Ook wordt een toename aan verantwoordelijkheidsgevoel en het nemen van verantwoordelijkheden gevonden. Met betrekking tot dit onderzoek is op basis van de literatuur gekozen voor de volgende definitie van persoonlijke groei. Onder persoonlijke groei van de student wordt een toename aan zelfvertrouwen, eigenwaarde en een positiever zelfbeeld verstaan alsook een toename aan zelf- of eigen verantwoordelijkheid.

Kamp is een vorm van onderwijs dat plaatsvindt in een niet traditionele onderwijssetting. In het kader van dit onderzoek wil dit zeggen dat het onderwijs aangeboden wordt op een externe locatie en het een meerdaags karakter heeft waarbij fysieke activiteiten zoals hiken, mountainbiken en klimmen opgenomen zijn in het programma. Deze

vorm van onderwijs wordt binnen de literatuur gerelateerd aan ervaringsleren (onder andere in Itin, 1999 en Seed, 2008). Ervaringsleren geeft de leerlingen de mogelijkheid om betekenisvolle concepten, ontstaan vanuit eigen gevoelens, reeds aanwezige kennis en opgedane ervaringen, te verkennen zodat er een relatie ontstaat tussen het geleerde en het eigen concept (Cassidy, 2001). Leren moet dan gezien worden als het opdoen van zelfkennis en het vormen van een zelfbeeld dat de basis is om persoonlijke groei mogelijk te maken. Ervaringen worden gekoppeld aan bestaande concepten die dan

samen een nieuwe basis vormen van waaruit de student zich gaat ontwikkelen.

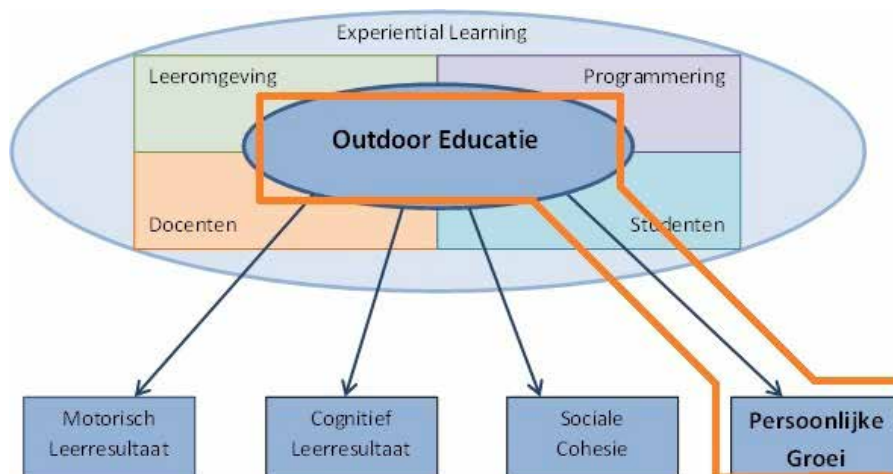
Binnen dit onderzoek zal het effect van outdooreducatie op persoonlijke groei onderzocht worden (zie figuur 1).

Methode

Respondenten & interventie

Voor dit onderzoek wordt de totale populatie studenten Lichamelijke Opvoeding van de studierichting Speciaal Onderwijs cohort '09-'10 van Fontys Sporthogeschool onderzocht tijdens een kampweek. Tijdens

Figuur 1. Conceptueel Model

Tabel 1. Verschil in persoonlijke groei voor en na de interventie gemeten met de Multidimensional Self-Esteem Scale en de Rosenberg Zelfwaarde Schaal

Instrument Schaal	Nulmeting Mediaan Minimum-Maximum	Nameting Mediaan Minimum-Maximum	Wilcoxon Signed Rank Test	p	Positief verschil	Negatief verschil	Gelijk gebleven
MSES Social Confidence	51.50 21.00-68.00	66.00 43.00-75.00	4.111	.000	22		
MSES Self Regard	39.00 19.00-46.00	44.00 33.00-49.00	4.112	.000	22		
MSES School Abilities	32.50 18.00-44.00	33.00 19.00-44.00	2.089	.037	12	4	6
MSES Physical Appearance	22.50 8.00-31.00	21.00 10.00-29.00	-3.296	.001	3	17	2
MSES Physical Abilities	25.00 12.00-32.00	32.50 18.00-35.00	4.120	.000	22		
RZS	22.00 10.00-18.00	24.00 11.00-29.00	3.497	.000	16	1	5

Natuurcamping aan de bosrand

deze week (vijf dagen, vier nachten) hebben studenten in tenten gekampeerd op een afgelegen natuurcamping aan de bosrand. De samenstelling van de groepjes studenten tijdens de verschillende activiteiten is regelmatig gewisseld zodat alle studenten met elkaar hebben moeten samenwerken. Wel hebben ze de hele week met hetzelfde groepje in een tent geslapen. De beleving van de natuur heeft als een rode draad door het programma gelopen. Dit werd versterkt door de slechte weersomstandigheden die week (regen en harde wind). Studenten hebben in tweetallen een oriëntatietocht uitgezet en gelopen door het Leenderbos. Een mountainbike-tocht gemaakt door het Limburgse heuvelland en aansluitend aan klimactiviteiten deelgenomen. Daarnaast hebben er educatieve activiteiten plaatsgevonden in het revalidatiecentrum Blixembosch en op het nationaal sportcentrum in Papendal. Ook hebben ze een high-rope parcours gedaan zowel lopend als in de rolstoel, waarbij ze afhankelijk waren van mede-studenten. Op de laatste dag hebben studenten raft-en bodyboardactiviteiten ondernomen in Zoetermeer.

Design & Instrumenten

Er is gekozen voor een mixed method design waarbij het kwantitatieve deel bestaat uit twee vragenlijsten; de Multidimensional Self-Esteem Scale (Revised Janis-Field Scale by Fleming and Courtney, 1984) en de Rosenberg Zelfwaarde Schaal (Franck, De Raedt, Barbez & Roseel, 2006). Deze vragenlijsten meten op verschillende subschalen het zelfvertrouwen van de studenten wat in dit onderzoek een belangrijke factor binnen persoonlijke groei is. De vragenlijsten hebben de studenten voorafgaand (nulmeting) en na afloop (eindmeting) van het kamp individueel ingevuld. Een vergelijking van

de resultaten van de nul- en de eindmeting laat zien of en in welke mate er verschil in zelfvertrouwen is voor en na het kamp. Het kwalitatieve deel is vormgegeven door middel van dagboekanalyses. Er is gekozen voor deze vorm van onderzoek omdat het op deze manier mogelijk is de onderwijssetting tijdens de interventieperiode in takt te laten terwijl de ontwikkeling van studenten toch gedurende een langere, afgebakende periode gevolgd kan worden (Bruine, E. de, Everaert, H., Harinck, F., Riezebos-de Groot, A. & Ven, A. van de, 2011). De resultaten van de dagboeken geven informatie over hoe de student zich voelt tijdens het kamp. >>

FOTO'S: JENNIE POWELSEN/MARC ROMPA

Resultaten & Conclusie

Met behulp van de vragenlijsten is bekeken of studenten na afloop van het kamp een afwijkende score hebben op het gebied van zelfvertrouwen, een belangrijke factor binnen persoonlijke groei, ten opzichte van de nulmeting (zie tabel 1). Gemeten wordt dan wat de studenten vinden van het niveau van zelfvertrouwen, is het zelfvertrouwen meer of minder geworden of gelijk gebleven. In tegenstelling tot de staat van zelfvertrouwen, hoe ze het zelfvertrouwen ervaren. Dit laatste blijkt, samen met de ervaring van het zelfbeeld en de eigen verantwoordelijkheid op kamp (de andere factoren van persoonlijke groei), uit de gegevens van de dagboeken.

Gevonden is dat studenten op de subschalen SocialConfidence, SelfRegard, School Abilities en PhysicalAbilities hoger scoren na afloop van het kamp (zie tabel 1). Studenten hebben meer zelfvertrouwen en meer vertrouwen op sociaal gebied na afloop van het kamp. Ook denken ze beter te zijn geworden op het gebied van studievaardigheden zoals samenvatten, maken van tentamens, e.d. Verder denken ze positiever over de eigen mogelijkheden op fysiek gebied. Studenten geven aan minder tevreden te zijn met hun eigen fysieke aantrekkelijkheid na afloop van het kamp. De scores op de Rosenberg Zelfwaarde Schaal (Franck, De Raedt, Barbez&Roseel, 2006) laten zien dat algemeen gevoel van zelfwaarde van de studenten beter is geworden. Wanneer we kijken naar de spreiding in de score's zien we een afname. Dat wil zeggen dat studenten die aanvankelijk minder scoorden een grotere toename van zelfvertrouwen laten zien dan studenten die bij de nulmeting beter scoorden. Het verschil

in deze groep studenten op de verschillende subschalen is dan ook kleiner geworden.

Het is zeer waarschijnlijk dat een volgende groep studenten deze groei ook laat zien wanneer ze deelnemen aan eenzelfde kamp. Echter zijn er bij de organisatie van een kamp altijd zaken die niet onder controle gehouden kunnen worden wat maakt dat "deelnemen aan exact eenzelfde" kamp vrijwel uitgesloten is. Zaken die het kamp kunnen beïnvloeden en die je minder makkelijk kunt controleren zijn weersomstandigheden, enthousiasme en uitstraling van derde partijen (bijvoorbeeld de raft-instructeur) maar ook persoonlijkheidskenmerken van deelnemers of samenstelling van de groep (dit omdat we werken met cohorten). Ook zijn er factoren waar je wel invloed op kunt uitoefenen maar niet geheel kunt bepalen zoals groepsdynamische processen, interactie tussen deelnemers, e.d. Het is daarom raadzaam dit onderzoek te herhalen bij andere populaties zodat de resultaten beter te generaliseren zijn.

Daar waar bij de vragenlijsten vastgesteld kon worden of er een toename aan zelfvertrouwen heeft plaatsgevonden tijdens het kamp, kan uit de gegevens beschikbaar gesteld in de dagboeken vastgesteld worden wat de studenten vinden van hun zelfvertrouwen tijdens het kamp, wat ze vinden van het zelfbeeld en van de eigen verantwoordelijkheid.

Een ruime meerderheid van de studenten geeft aan veel vertrouwen in zichzelf te hebben. Zodanig dat ze er vertrouwen in hebben een taak te kunnen volbrengen ("Ben goed

genoeg om mee te kunnen op dit kamp. Kan en wil met alles meedoen"). Ze zijn slechts sporadisch bezorgd over het niveau van hun eigen prestaties en zijn van mening dat in het overgrote deel van de gevallen het niveau van de eigen prestaties goed is. Ook geven ze aan ruim voldoende vertrouwen te hebben in de eigen mogelijkheden om iets te bereiken. Slechts in een enkel geval geven ze aan angstig te zijn voor een situatie en het gevoel te hebben dicht te klappen bij een opdracht ("ik ben opgenomen door de groep maar bij het samenwerkingsspel kon ik geen inbreng hebben, ik weet niet wat er gebeurde maar ik kon het niet, dat was heel irritant").

Veelvuldig komt naar voren dat ze zichzelf medeverantwoordelijk voelen voor de sfeer binnen de groep en de sfeer op het kamp. Ook geven ze aan zelfcontrole te hebben over het eigen handelen. Op het gebied van zelfcontrole met betrekking tot emoties daarentegen geven ze aan dat ze een enkele keer overmand worden door emoties. Daarnaast geven ze aan dat ze af en toe zelfverantwoordelijk zijn en invloed uit kunnen oefenen op het eigen gevoel, maar dat het gevoel zo nu en dan ook door anderen wordt bepaald.

Studenten geven in de dagboeken veelvuldig aan dat ze een positieve bijdrage hebben geleverd aan het kamp ("Ik heb iemand kunnen helpen met een probleem, kunnen praten dus in die zin ben ik zeker waardevol geweest, een 9") en zich goed voelen over het eigen handelen in combinatie met taken zoals eten koken, verantwoordelijk zijn voor het tijdig wakken en zorgen voor hout voor op het kampvuur. Het lijkt er op dat het goede gevoel over zichzelf mede ontstaat door corvee-achtige taken.

Of deze resultaten ook te vinden zijn bij brugklaskampen, zeilkampen of winterkampen zal verder onderzocht worden. Maar op basis van deze data lijkt het er op dat het waardevolle gevoel met betrekking tot de kampen op het gebied van zelfvertrouwen ook daadwerkelijk gemeten kan worden.

Foto; <http://www.markant-outdoorcentrum.nl/fotoalbums/groepskampeerterrein/index.html> ◀

Contact:

J.Pouwels, docent Fontys Sporthogeschool
Eindhoven j.pouwels@fontys.nl
M.Rompa, docent Fontys Sporthogeschool
Eindhoven m.rompa@fontys.nl

Spelend leren kaatsen (2)

Let's Play One Wall

Hoe te beginnen met One Wall Handball? 'Een muur, een bal en spelen maar'. Ingewikkelder is het niet! Met deze uit het Engels vertaalde slogan wint het spel One Wall Handball al jaren aan populariteit in New York City. One Wall Handball is een variant van het kaatsen die het beste te vergelijken is met squash zonder racket en met alleen een frontmuur. Het spel is te kenmerken als urban, snel en laagdrempelig. En hierdoor geweldig toepasbaar tijdens de lessen Sport & Bewegen.

Door: Hille Saakstra en Geert Vandervelden

Een boost voor One Wall

Begin 2013 heeft de Koninklijke Nederlandse Kaats Bond (KNKB) de Belg Geert Vandervelden aangesteld als bondscoach van de Nederlandse One Wall selectie en hem de opdracht gegeven het One Wall verder te ontwikkelen in Nederland. De KNKB wil hiermee aansluiten op het succes dat het eerder heeft geboekt met het project 'Spelend Leren Kaatsen'. Het geeft aan dat ze het One Wall Handball ziet als een spelvariant met veel potentie. De keus van de KNKB is in lijn met de internationale ontwikkeling van het One Wall, wereldwijd groeit deze kaatsvariant enorm en lijkt het mogelijk zelfs Olympisch te worden. Om een voorbeeld te geven: alleen al in New York City staan 2500 muren en spelen er wekelijks meer dan 10.000 mensen One Wall Handball. Veel van deze muren zijn vrij toegankelijk en staan in parken of speelplaatsen. Er wordt echter niet alleen op 'officiële muren' gespeeld, ook blinde muren van appartementen complexen of kantoren worden gebruikt. Kortom 'een muur, een bal en spelen maar!'

Het spel

Naast de lage eisen die het spel stelt aan de accommodatie en het materiaal, is ook het spel zelf erg laagdrempelig. Het spel wordt gespeeld met een rubberen bal die te vergelijken is met de zachte bal die ook >>

Kaatsen binnen

...en buiten

Contact:

h.saakstra@gmail.com

King (Queen) of the Wall

ORGANISATIE

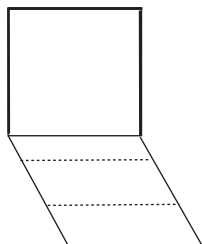
- Een kale muur

AANTAL SPELERS

- 4 spelers of meer

MATERIAAL

- 4 pylonen (om het speelveld te markeren)
- 1 luchtbal per veld

OPDRACHT

- De bal wordt met stuit onderhands tegen de muur geserveerd.
- Bedoeling is om de bal dusdanig tegen de muur te spelen dat de volgende speler er niet meer bij kan.
- Lukt dit? Dan verdient je een punt.

REGELS

- De bal mag maximaal 1 maal stuiten.
- De bal moet rechtstreeks tegen de muur worden geslagen.
- Buiten de lijnen is uit.
- Er wordt geteld via 1, 2, 3 etc. waarbij 4 punten uit is.

TIPS VOOR DE TRAINER

LOOPT 'T?

- Zorg voor voldoende ruimte om het spel te spelen

LUKT 'T GOED?

- Laat spelers alleen hun "chocolade" hand gebruiken.
- Gebruik i.p.v. een luchtbal een muurkaatsbal.
- Vergroot het speelveld.

LUKT 'T BIJNA?

- Verhoog het maximale aantal stuiten.
- Spreek af om te proberen de bal in het midden van de muur te spelen.
- Verklein het speelveld.
- Gebruik een tragere bal (foambal)

LEEFT 'T?

- Gebruik i.p.v. punten de letter k-i-n-g, heb je alle letters dan ben je King of the Wall.
- Laat spelers na het slaan de muur aantikken.

One Wall 1-1

ORGANISATIE

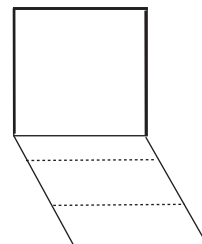
- Een kale muur

AANTAL SPELERS

- 2 spelers

MATERIAAL

- 4 pylonen (om het speelveld te markeren)
- 1 luchtbal per veld

OPDRACHT

- De bal wordt met stuit onderhands tegen de muur geserveerd.
- Bedoeling is om de bal dusdanig tegen de muur te spelen dat de tegenstander er niet meer bij kan.

REGELS

- De bal mag maximaal 1 maal stuiten.
- De bal moet rechtstreeks tegen de muur worden geslagen.
- Buiten de lijnen is uit.
- Er wordt geteld via 1, 2, 3 etc. waarbij 12 punten uit is.

TIPS VOOR DE TRAINER

LOOPT 'T?

- Zorg voor voldoende ruimte om het spel te spelen

LUKT 'T GOED?

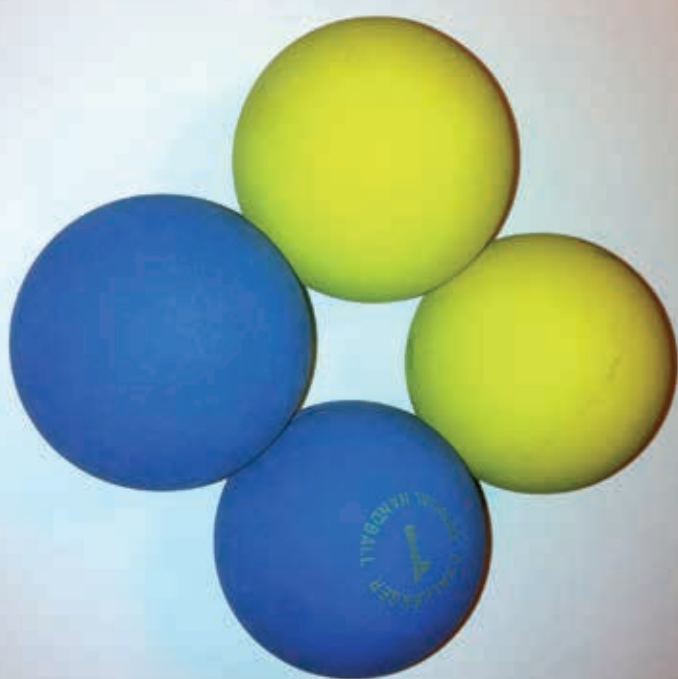
- Laat spelers alleen hun "chocolade" hand gebruiken.
- Gebruik i.p.v. een luchtbal een muurkaatsbal.
- Vergroot het speelveld.

LUKT 'T BIJNA?

- Verhoog het maximale aantal stuiten.
- Spreek af om te proberen de bal in het midden van de muur te spelen.
- Verklein het speelveld.

LEEFT 'T?

- Laat de spelers 3 sets (van 12 punten) spelen. De speler die 2 sets heeft gewonnen is de winnaar.

Rubberen bal

gebruikt wordt bij 'Spelend Leren Kaatsen' en een blote hand. Het spel wordt gestart door de bal op de grond te laten stuiten om hem vervolgens na deze stuit tegen de muur aan te slaan. Voor de tegenstander is het nu zaak om de bal na maximaal één stuit weer terug tegen de muur te slaan. Het spel gaat zo door totdat een van de spelers de bal buiten de lijnen (lijn is in!) of op een onjuiste manier tegen de muur slaat. Bijvoorbeeld nadat de bal voor de tweede maal heeft gestuit of wanneer de bal vanaf de hand eerst de grond raakt en dan de muur. Er wordt gespeeld volgens het service-punt-systeem. Alleen de speler of het team dat de service heeft kan punten scoren. Er worden twee sets van 21 punten gespeeld en bij een stand van 1-1 in sets wordt er een beslissende set van maximaal elf punten gespeeld.

In de lesmap 'Spelend Leren Kaatsen' zijn drie spelvormen One Wall Handball opge-

One Wall Rally

ORGANISATIE

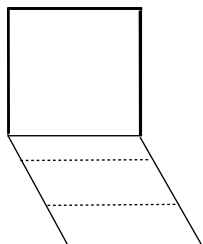
- Een kale muur

AANTAL SPELERS

- 2 teams van 3 of meer spelers

MATERIAAL

- 4 pylonen (om het speelveld te markeren)
- 1 luchtbal per veld

OPDRACHT

- De bal wordt met stuit onderhands tegen de muur geserveerd. Vervolgens moet het team proberen de bal zolang mogelijk in het spel te houden.
- Welk team maakt de langste rally?

REGELS

- De bal mag maximaal 1 maal stuiten.
- De bal moet rechtstreeks tegen de muur worden geslagen.
- Buiten de lijnen is uit.

TIPS VOOR DE TRAINER

LOOPT 'T?

- Zorg voor voldoende ruimte om het spel te spelen

LUKT 'T GOED?

- Verklein het aantal spelers per team.
- Spreek af de bal laag op de muur te spelen.
- Laat de spelers na het spelen van de bal eerst over de achterlijn lopen.

LUKT 'T BIJNA?

- Verhoog het maximale aantal stuiten
- Spreek af om te proberen de bal in het midden van de muur te spelen.
- Maak gebruik van een bal met een tragere stuit.
- Verklein het speelveld

LEEFT 'T?

- Bal buiten de lijnen = speler minder, 3 ballen goed gespeeld = speler terug.
- Laat de spelers de naam roepen van de volgende die de bal moet spelen (willekeurige volgorde).

Spelend leren Kaatsen | KNKB | www.knkb.nl

10

nomen die voor beginners erg leuk en uitdagend zijn om te spelen (One Wall Rally, One Wall 1-1 en King of the Wall). Deze spelvormen zijn prima te spelen in de traditionele kleine sportzaal, het kale stuk muur naast de basket is meer dan voldoende! Deze vormen kunnen samen met de spelvormen van het volgende artikel in een serie gebruikt worden of in een op zichzelf staande les. Met andere woorden 'any where, any way, any how!'

Van makkelijk naar moeilijk

In het derde en laatste artikel over het kaatsen zullen we nog wat verder in zoomen op het One Wall Handball. Er zullen onder andere nog een aantal spelvormen worden behandeld en we zullen het hebben over hoe dit spel ook buiten de lessen om een waarde kan hebben.

Interesse?

Mocht je belangstelling hebben voor One Wall Handball dan kun je contact opnemen

met: Geert Vandervelden
vandervelden.geert@gmail.com
+32 477561394

Geert Vandervelden is bondscoach One Wall Handball en projectleider 'Een boost voor One Wall'. Hij is de afgelopen zeven jaar bondscoach van België geweest en heeft zich met dit land in de mondiale subtop genesteld.

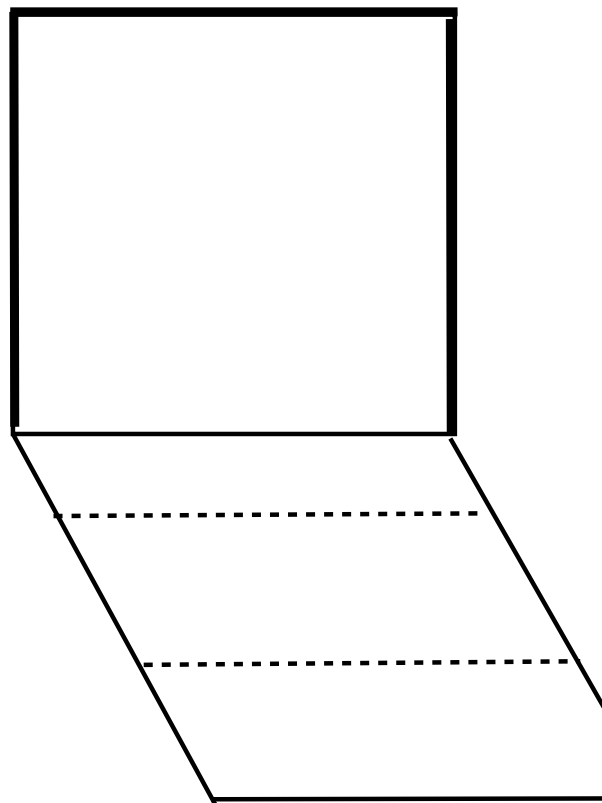
Meer informatie:

<http://www.knkb.nl> of

<http://www.onewallhandball.nl>

Hille Saakstra is docent S&B op het OSG Piter Jelles en Talentcoach van de Friesland Bank Kaatsacademie. Hij heeft samen met een projectgroep het lespakket ontwikkeld. Zijn specialiteit is talentontwikkeling.

Foto's: Hille Saakstra ◀

Sportspelen

Fundament voor het ontwerpen van leerrijke spelsituaties (3)

In het eerste artikel (Lichamelijke Opvoeding 1 2013) hebben de auteurs een theoretische interpretatie van het oorspronkelijk Engelse Teaching Games for Understanding (TGfU) model beschreven. In het tweede deel werd meer de toepasbaarheid van het model voor de Nederlandse situatie duidelijk gemaakt. In dit derde artikel wordt ingegaan op het aanleren van speltactiek.

Door: Jeroen Koekoek, Wytse Walinga & Ivo Dokman

Speltactiek leren in het onderwijs

Speelstrategieën in (eindvorm) sportspelen hebben vaak een hoge complexiteit en zijn

meestal geschikt voor spelers met een hoog niveau. Voor een behoorlijk geoefende speler op de sportclub is dat vaak een interessante

en haalbare uitdaging.

Voor het bewegingsonderwijs moet deze ambitie worden bijgesteld naar het leren van eenvoudige tactische oplossingen.

Leerlingen moeten in relatie tot de eerder genoemde hoofdbetekenis of spelbedoeling snappen welke mogelijkheden bijdragen aan het goed oplossen van de situatie. In eenvoudige spelsituaties kunnen beginnende spelers hun eerste strategische kennis opdoen. We geven een aantal voorbeelden:

Leerlingen spelen een basketbalspel met drie aanvallers en twee verdedigers. Op sommige momenten is het voor het spel zinvol wanneer ze leren om 'onder de basket' te komen. Vooral wanneer verdedigers hun positie houden in een halve cirkel, waardoor er alleen scoringskansen van afstand ontstaan (figuur 5a). Door een loopactie met de bal van de spelverdelers in voorwaartse richting komt er ruimte onder de basket. De linker aanvaller moet

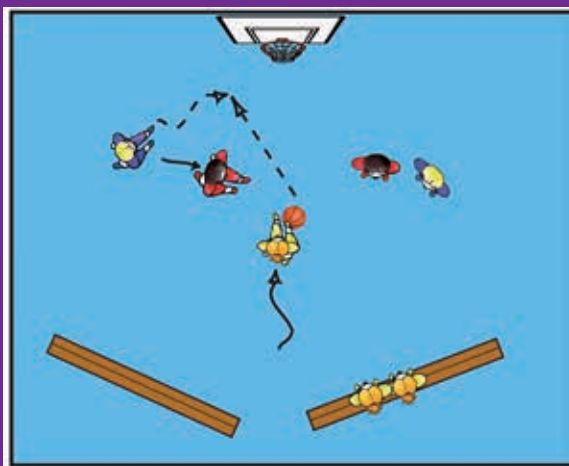
op het moment dat deze ruimte ontstaat in de richting van de basket lopen (figuur 5b).

Zo moet een leerling in een softbalsituatie leren om de bal hard of zacht te slaan op basis van de posities van de veldpartij. Als de fielders te veel achterin het veld staan opgesteld, dan lijkt een zacht geslagen bal een effectieve oplossing. In badminton kan een leerling een korte of lange shuttle spelen om de tegenspeler uit zijn basispositie te krijgen en daarmee het initiatief in de rally te verkrijgen. Bij voetbal kan een aanvaller pas gaan lopen in de vrije ruimte op het moment dat een verdediger dit niet in de gaten heeft. In moeilijke spelsituaties (wanneer bijvoorbeeld met grotere aantallen wordt gespeeld) krijgen spelers minder kans om deze ogenschijnlijk eenvoudige strategische denkwijze te ontwikkelen. Leerlingen ondergaan dan eerder het spelverloop, maar zijn nauwelijks in staat op enige wijze daarop invloed uit te oefenen en zelf goede beslissingen te nemen.

'Decision making'

Het beslisproces is het centrale deel van het TGfU model. Twee belangrijke vragen staan hierin centraal: (1) Wat moet de leerling in het spel (of spelsituatie) doen en vervolgens (2) hoe moet de actie worden uitgevoerd? Het leren spelen wordt met deze twee vragen expliciet gemaakt. Echter in de actie van het spel lijkt het eerder dat leerlingen een impliciete koppeling maken tussen strategische kennis en een bewegingsuitvoering die aansluit bij hun eigen spelvaardigheid. Er is dus geen sprake van een bewust cognitief proces, maar van initiatieven die ten grondslag liggen aan drie factoren:

Leren onder de basket te komen om een afspeelijn te openen.

- de eigenschappen van de speler (zijn spelvaardigheid, speelmogelijkheden, motivatie et cetera)
- de taak (de regels, aantallen, het voorgedragen spelprobleem, et cetera)
- de omgeving (het materiaal, het niveau van de tegenstander, medespelers, et cetera).

De docent heeft een belangrijke invloed op deze factoren tijdens het leerproces. Hij kan bijvoorbeeld helpen met het formuleren van de strategie met behulp van aantrekkelijke en duidelijke voorbeelden, (digitale) coachboards, videobeelden of verbale leerhulp (tips, complimenten of aanwijzingen). Leerlingen zoeken samen met de docent naar een aantal mogelijke opties voor vervolgen, zodat de leerling leert te kiezen uit een patroon van kansrijke speelmogelijkheden.

De techniek in het leerproces

Op basis van het beslisproces maakt de leerling een keuze uit geschikte, kansrijke vaardigheden. Niet altijd zal de leerling competent genoeg zijn om de vraag 'hoe moet ik de actie uitvoeren?' te beantwoorden. Wat ons betreft is dit voor de docent een uitgelezen mogelijkheid om de vaak technisch georiënteerde vraag over de bewegingsuitvoering op

Volleybal 'onder de bal komen': De bal moet eerst worden ontvangen voor het wegspele

een betekenisvolle manier aan de orde te stellen. In het eerder genoemde voorbeeld van badminton stelt de docent aan de leerling de vraag: Welke bewegingsuitvoering is er nodig om de shuttle bij de tegenspeler achterin het

veld te krijgen en daarmee weer het initiatief in de rally terug te nemen? Ofwel, hoe sla je een shuttle vanuit het achterveld ook weer achterin het veld van je tegenspeler? Er zijn vaak meerdere variabelen die invloed >>

Contact:

jh.koekoek@windesheim.nl

'Decision making' in voetbal 4 tegen 2 met twee keepers

Op een veld van 28 bij 30 meter spelen vier aanvallers tegen twee verdedigers. Zij proberen via samenspel in vijf pogingen twee verdedigers te passeren en te scoren in een van de drie doeltjes. De doeltjes worden verdedigd door twee keepers. Kenmerkend van deze leerrijke aangepaste activiteit is dat:

- spelers in het spel één functie uitvoeren (en zich dus kunnen focussen op of alleen aanvallen of alleen verdedigen)
- er sprake is van overtal (een docent kiest hier in eerste instantie voor meer lukkansen voor de aanvallers ten opzichte van de verdedigers, maar met een evenredig vergelijkbare balans tussen scoren of ballen tegenhouden)
- er wordt gespeeld met relatief kleine aantallen (hiermee is er voor spelers een overzichtelijke leersituatie waarin de complexiteit, ten opzichte van bijvoorbeeld een groot veld en 7 tegen 7, nog niet al te groot is)
- leerlingen via frequent balcontact steeds in vergelijkbare tactische situaties worden

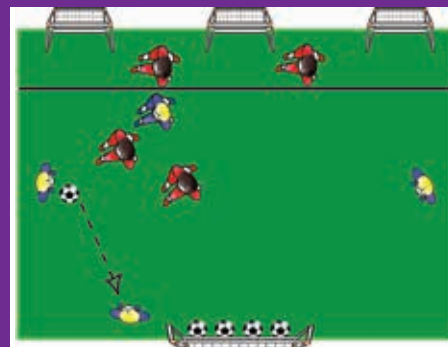
gebracht (waarmee door deze voortdurende confrontatie met cruciale leermomenten de tactische spelvaardigheid wordt verhoogd)

- leerlingen op verschillende posities in het veld kunnen worden gezet die passend zijn voor hun eigen spelniveau
- de kern van het voetbalspel (passeren en scoren ten opzichte van verdedigen en tegenhouden) en daarmee de belevingswaarde behouden blijft.

De docent benadrukt in zijn introductie van de spelactiviteit een startopstelling (ruitvorming) waardoor er verschillende taken voor de aanvallers ontstaan (figuur 6). De meest centrale speler is de achterste aanvaller en staat op de mid-achter positie. Deze speler heeft relatief gezien meer en complexere beslissingen te nemen dan de twee buitenaanvallers of de spitsspeler.

Een van de belangrijke taken van de achterste aanvaller is het spel verplaatsen van links naar

rechts via de buitenspelers en daarnaast proberen de spits aan te spelen. Belangrijk is dat deze speler ervoor zorgt dat hij ook regelmatig aanspeelbaar is voor zijn medespelers. Op het moment dat deze speler te veel naar voren richting de verdedigers loopt en daarmee op één lijn komt met zijn buitenspelers, dan kan de afspel lijn makkelijker door de verdedigers worden afgeschermd (figuur 7). De achterste aanvaller moet deze situatie leren herkennen en op tijd beslissen om een andere positie in te nemen. Dit kan vervolgens door ruim naar achteren te lopen, 'open te draaien' en in één rechte afspel lijn te komen met de buitenaanvaller (figuur 8). Met deze actie krijgt de balbezittende buitenaanvaller meer tijd om de achterste aanvaller aan te spelen. Mogelijk is daardoor het tempo en de techniek van het afspelen minder van belang en leert deze speler er wel op te vertrouwen dat hij de bal op welke manier dan ook altijd kan terugspelen.

uitoefenen op een gekozen techniek. Een bepalende invloed is die van de leerling zelf. Een docent moet daarom zicht hebben op de mogelijkheden van de leerling in die spelsituatie, zodat de aangedragen leerstof (ofwel de aangeboden aangepaste activiteit) past bij het niveau en aansluit bij zijn arsenaal van kansrijke bewegingsuitvoeringen.

Om dit principe te verduidelijken geven we, tot slot, een voorbeeld in het volleybal. Om een bal gericht en met vaart over het net in het veld, en dus moeilijk voor de tegenstander, te kunnen spelen is een goede bovenhandse techniek nodig. Vaak wordt dan (soms in geïsoleerde oefeningen) benadrukt om 'vanuit de knieën' te spelen. Door vroeg aan te geven dat leerlingen vanuit de knieën vaart kunnen meegeven aan de bal, gebeurt het eerder dat leerlingen gaan springen naar de bal voordat ze hem hebben ontvangen.

Hierdoor slaan ze met de handen tegen de bal aan en kunnen ze minder goed de richting bepalen. Dit pleit voor het uitstellen van deze aanwijzing en dus voor het overspelen op korte afstanden om de speelafstand niet tot het probleem te maken. Ook is de eerder genoemde veldgrootte in een volleybalsituatie erg belangrijk voor de mate waarin een leerling op zijn technische vaardigheid wordt aangesproken. Wanneer de docent het veld namelijk te groot kiest, dan heeft een leerling meestal niet meer voldoende tijd om goed onder de bal te komen. Hij wordt dan niet alleen bevraagd op zijn techniek van het bovenhandse spelen, maar hij zal dan de bal ook moeten kunnen wegspeelen met een goede onderhandse techniek.

In het vierde en laatste deel zal aandacht worden besteed aan de uitwerking van een aangepaste spelsituatie en hoe met behulp

van de spelbalansanalyse het tactisch leren spelen kan worden toegepast.

De figuren zijn ontleend aan Koekoek, J.H. Dokman, I. & Walinga, G.W. (2011). Sportspelen. Den Haag: BOOM|Lemma

Jeroen Koekoek is verbonden als speldocent aan Hogeschool Windesheim (domein Bewegen en Educatie; Calo).

Wytse Walinga is verbonden als speldocent aan Hogeschool Windesheim (domein Bewegen en Educatie; Calo).

Ivo Dokman is docent en eigenaar van L&Ving

Alle drie zijn tevens auteurs van het boek Sportspelen (2011).

Foto's: Debora Consten ◀

De Sportiefste basisschool van Nederland

Het was druk rond de dr. Meurerlaan in Amsterdam op 15 mei. Bussen reden af en aan om de deelnemers aan de verkiezing voor de Sportiefste basisschool van Nederland 2013 af te zetten bij de Academie voor Lichamelijke Opvoeding. Deze dag werd georganiseerd door de KVLO in samenwerking met NOC*NSF, de Hogeschool van Amsterdam afdeling ALO en de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO) van Amsterdam. Het was een feest!

Door: Hans Dijkhoff

Je hebt geen idee hoeveel werk eraan is vooraf gegaan als je een sportzaal binnenloopt die is omgetoverd in een theater met professioneel licht en geluid. En dan niet te vergeten alle andere zaken, zoals bijvoorbeeld het sportprogramma, dat de leerlingen van de acht genomineerde basisscholen uit heel Nederland gedurende de dag afwerkten.

Een hoop werk vooraf

Op de ALO is een commissie Evenementen. Als er iets moet worden georganiseerd op het gebied van congressen of symposia dat gaan zij met een groep daarvoor geselecteerde studenten en de mensen van de andere organisaties aan de slag om een draaiboek te maken. Met elkaar zorgen ze ervoor dat het evenement logistiek in de steigers wordt gezet. Dat daar een hoop werk in zit zie je 'aan de voorkant' niet.

Om de leerlingen op zo'n grote campus niet te laten verdwalen kreeg iedere school een vaste begeleider die ook aanspreekpunt was. Bij binnenkomst werden de scholen opgevangen en naar het theater geleid waar de podiumpresentaties plaatsvonden.

In een strak tempo werd alles aan elkaar gepraat door ALO-studente, Fresia Cousino Arias. Zij treedt op de voorgrond, maar rond dit evenement liepen er vele meer rond. Bijvoorbeeld de groepsbegeleider. Die had ook het tijdspad en zorgde ervoor dat de groep gedurende het sportprogramma steeds op de juiste tijd op de juiste plaats was. Daar kreeg de school dan een clinic. Die clinicleiders waren lang tevoren uitgenodigd. Ja er moet veel gepland worden.

DMO heeft, samen met docenten van de ALO, invulling gegeven aan

diverse clinics en gezorgd voor financiële ondersteuning want voor niets gaat de zon op. We waren daarom ook zeer blij dat de ALO haar accommodatie 'om niet' beschikbaar heeft gesteld.

Materiaal

Voor golf heb je clubs nodig, voor tennis rackets, voor klimmen gordels enzovoort. Dat moest allemaal in voldoende aantallen aanwezig zijn. Tussen de middag moest er worden gegeten, waarna de troep werd opgeruimd; toen alles klaar was en de winnaar bekend moest het theater weer worden omgebouwd naar spelzaal, want de volgende dag werd er weer gebasketbald...

Al met al waren er zo'n vijftig mensen van de diverse organisaties actief om ervoor te zorgen dat de verkiezing een feestje werd. Bij dezen worden alle medewerkers nog maar eens hartelijk bedankt. Op de volgende pagina's stellen de genomineerde scholen zich voor. Zo krijg je een kijkje in hun keuken. Wellicht een bron van inspiratie voor scholen om ook eens te kijken of ze mee kunnen doen aan een volgende editie. ◀

FOTO: HANS DIJKHOFF

Contact:

ton.winkels@kvlo.nl

De Springbok uit Den Haag

De naam van de school, De Springbok, staat voor krachtig, vol beweging en dynamisch. Zo is de school De Springbok ook te typeren. In de multiculturele wijk Transvaal in Den Haag vervult De Springbok een centrale rol waar het gaat om onderwijs aan en ontwikkeling van kinderen. Wij zijn voortdurend op zoek naar verbetering en vernieuwing van ons onderwijs.

Samenwerken en het creëren van een gezonde leefstijl vinden wij heel belangrijk. In de meeste sportsituaties zorgen wij dat we verschillende onderdelen aanbieden waarbij er bij elk onderdeel meerdere niveaus van bewegen mogelijk zijn. Hierdoor is ook de kans op succeservaring en plezier erg groot. Voor de leerlingen zijn er kleine groepjes, is het overzichtelijk en kan er makkelijker worden overlegd. Bij de indeling letten wij er op dat er een situatie gecreëerd wordt waarbij er hulp gegeven kan worden aan elkaar. Kinderen worden gelukkiger, gezonder en leveren hogere prestaties.

Kwalitatieve inrichting ook met voeding

Op de Springbok hebben wij zes uur verplichte extra leertijd (Leer Kansen Profiel) voor de leerlingen van de groepen 5 t/m 8 geïnte-

greerd in ons reguliere lesprogramma en wij hebben een continuooster. Elke leerling van de Springbok blijft tussen de middag op school. Wij hebben op sportgebied geïnvesteerd in twee vakleerkrachten (1,4 Fte), vier buitenspel-leerkrachten (vier keer drie uur per week) en drie specifieke sportleerkrachten (basketbal, judo en tennis elk vijf uur per week) welke door goed overleg, samenwerken en trainingen op een zo hoog mogelijk niveau functioneren.

Wij hebben de pauzetijden kwalitatief goed ingericht met gebruik van ons Zoneparc, de helden en buitenspel leerkrachten. Vooral door gebruik van ons 'Zoneparc' (eerste zoneparc van Den Haag) leren kinderen om voor elkaar te zorgen. Kinderen krijgen een heldenjasje aan waardoor zij belangrijk zijn voor het buitenspel. Zij helpen, zijn scheidsrechter, delen materialen uit en lossen kleine probleempjes op tussen de kinderen. Zij worden hierin begeleid door de buitenspel-leerkrachten. Ook na schooltijd is er een positief effect in de wijk waarneembaar. Waar we eerder zagen dat na schooltijd oudere kinderen de speelplaats overnamen en iedereen wegstuurden, zien we nu steeds vaker de kleinere kinderen meespelen. Ook zien we rond het grote veld na schooltijd meer kinderen spelen. Het mooiste hierbij is dat er ook steeds meer ouders te zien zijn op ons schoolplein. We hebben gezamenlijke regels voor welke voeding er in de pauzes genuttigd kan worden en de leerkracht motiveert de kinderen extra om gezonde voeding mee naar school te nemen. Doordat de leerlingen op school blijven wordt er gezonder gegeten en gedronken. Elk kind op de Springbok beweegt tussen de zeven en acht uur per week op school. In minder dan een jaar hebben we nu een afname van het overgewicht bij de kinderen van 34% naar 29%.

Samenwerking buurt en sport

Door goed samen te werken met de sportverenigingen uit de buurt en goed te kijken naar de individuele talenten van kinderen (bij het buitenspel en in de gymlessen) hebben wij ervoor gezorgd dat maar liefst 60% van de leerlingen van de Springbok actief buiten school sport bij een vereniging. Wij willen elk kind proberen te bereiken, om ervoor te zorgen dat ook na de basisschool de kinderen nog (extra) sporten.

Op de Springbok kunnen leerlingen samenwerkend en individueel hun talenten ontdekken en ontwikkelen. ◀■

FOTO: HANS DIJKHOFF

OBS *De Morskring* uit Leiden

De Morskring in Leiden is al een aantal jaren een zeer sportieve school.
In 2011 zijn wij genomineerd voor de verkiezing 'Sportiefste basisschool van Nederland'. Ook nu in 2013 was dit het geval.

W

Wij onderscheiden ons op de volgende punten:

- sportclinics
- bewegingsonderwijs voor kleuters
- het team van de Morskring.

Sportclinics

We werken samen met negentien verschillende sportverenigingen en geven in dit verband aan alle groepen clinics. Gemiddeld krijgt elke groep 3 à 4 clinics per jaar. Alle clinics vinden plaats onder schooltijd. Als ze naar de middelbare school gaan hebben *alle* kinderen met 19 verschillende sportverenigingen kennis gemaakt en 23 verschillende sporten beoefend. We hopen dat ze hierdoor op jonge leeftijd met een sport in aanraking komen die echt op hun lijf is geschreven, zodat ze deze sport heel lang blijven beoefenen.

Een ander voordeel is dat de kinderen in ieder geval weten wat voor verenigingen er zijn en wat de sporten inhouden. Zo wordt de kans dat deze doelgroep toch blijft sporten groter gemaakt.

Na de clinic wordt er na schooltijd een toernooi, een gratis lessenserie of een inlooples georganiseerd. De laatste stap is dat de enthousiaste kinderen lid worden van de vereniging.

Op www.morskring.nl vind je alle informatie.

Bewegingsonderwijs voor kleuters

De kleuters krijgen vier keer per week bewegingsonderwijs in het speellokaal. De eerste twee jaar zijn de onderbouwleerkrachten intensief begeleid door de vakleerkracht in het geven van bewegingsonderwijs. Op dinsdag wordt de gymles gegeven door de vakleerkracht en op woensdag geven de onderbouwleerkrachten dezelfde les. Zij kunnen dan zien hoe de les gegeven moet worden en waar de knelpunten zitten. Daarnaast is de les ook helemaal uitgeschreven, zodat ze zich goed kunnen voorbereiden. Op woensdag en donderdag geven de onderbouwleerkrachten hun eigen lessen en op vrijdag ligt er weer een door de vakleerkracht uitgeschreven spel en B&M-les klaar. Op deze manier is de kwaliteit van de gymlessen bij de kleuters gewaarborgd, is er een mooie doorgaande leerlijn naar groep 3 en blijven de onderbouwleerkrachten op de hoogte van de nieuwste inzichten.

FOTO: HANS DIJKHOFF

De onderbouwleerkrachten vinden het prettig dat ze gecoacht en begeleid worden door de vakleerkracht. Zij zien dat de lessen bewegingsonderwijs meer kwaliteit hebben gekregen en geven aan zelf veel nieuwe dingen te leren. Ze staan hier ook heel open voor.

Het team van de Morskring

De vakleerkracht, combinatiefunctionaris en de directie hebben het gehele team weten te overtuigen van het belang van gezondheid, sport en bewegen. Alle groepsleerkrachten zijn nu zeer betrokken met betrekking tot bewegen en sport in en om de school. Doordat we nauw samenwerken met o.a. de Hogeschool Leiden (pabo Sportklas) en het ROC Leiden (Sport en Bewegen), hebben we altijd voldoende hulp bij sportevenementen en blijft het hele team op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van de gezonde en sportieve school.

Wij zijn ervan overtuigd dat alle kinderen van jongs af aan plezier hebben in bewegen en sporttalent hebben. Wij zien het als onze taak ervoor te zorgen dat de kinderen dit plezier blijven behouden. Wanneer je naar onze kinderen kijkt tijdens een toernooi, een sportdag, een clinic, het buitenspelen of een les bewegingsonderwijs, dan straalt dat plezier van ze af.

Onze slogan is dan ook: 'Ontdek je sporttalent op de Morskring'!

Paul van Ark en Monique van Ark, *vakleerkrachten en combinatiefunctionaris de Morskring*

Contact:

cf.leiden.mvanark@gmail.com

Een *verhaal* over sport en *sportbeleving*

Je zal maar een school hebben waar alle ruimte is zowel binnen als buiten. De Simon Carmiggelschool is één van de drie scholen die zijn gehuisvest in het scholencomplex in Tanthof-Oost in Delft en heeft dat geluk. Hier wordt aangegeven waardoor deze school sportief zo actief is.

Het hele complex is nog in de rijke tijd van het onderwijs gebouwd. Er is niet alleen gedacht aan veel ruimte in de scholen, maar ook aan een prachtig sportcomplex. Wij beschikken dankzij de gemeente Delft over een gymzaal en een sportzaal die binnendoor bereikbaar zijn en binnen de school hebben we een ruim speellokaal. Deze accommodatie heeft onze school, de Simon Carmiggelschool, vanaf het begin enorm gestimuleerd om veel aan sport te doen. Dat uit zich al 34 jaar in o.a. de volgende activiteiten:

- een doorgaande lijn bewegingsonderwijs in groep 1 t/m 8
- groep 1 en 2 dagelijks, groep 3 t/m 8 drie beweegmomenten per week
- groep 4 heeft schoolzwemmen en twee beweegmomenten per week
- MRT voor kleuters en groep 3; twee lessen per week zijn hiervoor beschikbaar
- deelname aan schoolsport (voetbal, volleybal etc. korfbal zelfs voor kleuters)

Extra activiteiten:

- schaatsen op een schaatsbaan
- Elfstedentocht in de gymzalen
- Petatteke voetbaltoernooi
- thematische gymlessen bij Sinterklaas, Olympische Spelen etc.
- jaarlijkse sportdagen met de school
- veel beweging tijdens het schoolkamp voor groep 8:

Er is gekozen voor veel spelen tijdens dit afscheidskamp voor groep 8, we doen dan o.a.:

- olympiade met gekke spelletjes
- griezelspelen met veel rennen
- ontvoeringsspel met militaire training
- wandelingen naar het dorp en door het bosgebied
- zwemmen en nog veel meer!
- deelname aan stedelijke sportactiviteiten en veel aandacht voor bewegen in pauzemomenten (ook wat inrichting van het schoolplein betreft !)

Combinatiefunctionaris

Sinds het schooljaar 2011-2012 is er een combinatiefunctionaris in dienst om alle leerlingen van de school een extra sport- en beweeg-aanbod te bieden naast de drie vaste beweegmomenten per groep per week. Er wordt door deze zogeheten buurtsportcoach ook gezorgd voor warme contacten tussen de school en sportverenigingen.

Naast de reguliere gymlessen hebben de leerlingen de mogelijkheid om aan te sluiten bij tussen- en naschoolse activiteiten. De tussen-schoolse activiteiten duren minimaal 30 minuten, drie keer per week. De naschoolse activiteiten duren gemiddeld 6-8 weken, neemt 60 minuten in beslag en worden vier keer per week aangeboden. Over het algemeen worden er verschillende sport- en spelvormen verzonnen waarbij de combinatiefunctionaris de les verzorgt. Vaak worden er tijdens de naschoolse lessen ook gerichte sporten georganiseerd waarbij een sportvereniging wordt uitgenodigd om een aantal trainingen te komen verzorgen.

Onder schooltijd worden er ook regelmatig externe partners uitgenodigd om tijdens een reguliere gymles een clinic of workshop te verzorgen. Zo zijn er bijvoorbeeld clinics georganiseerd als: funky hockey, pogosticks, longboards en slidescooters. Tijdens schoolvakanties zijn er genoeg momenten dat leerlingen aan kunnen schuiven bij zogenaamde vakantieactiviteiten. Dit zijn instuifmomenten die ruim van te voren bij de ouders en kinderen worden aangekondigd door middel van brieven, posters en mond-op-mondreclame.

Ons aanbod voor sport- en bewegen biedt dus ruime keus en voor ieder wat wils. Tenslotte hanteren wij het motto: "Een kind dat niet sport, komt heel veel tekort!" ◀■

FOTO: HANS DIJKHOFF

Polsstok's integrale vitaliteitsaanpak

De gezonde, duurzame en sportactieve basisschool

Bs Polsstok, een bruisende, brede, gezonde, duurzame en sportactieve basisschool heeft een onderwijsvisie (GROW) met als doel, de continue ontwikkeling van leerlingen. Naast de overdracht van brede kennis en vaardigheden worden leerlingen ook wegwijs gemaakt in de maatschappij. Ze leren hun eigen kwaliteiten en verbeterpunten kennen en ontwikkelen de voor hem of haar meest geschikte leerstrategie(en). Leerlingen hebben een natuurlijke behoefte aan ontwikkeling en een wil om met elkaar verbonden te zijn. Een belangrijke voorwaarde om met elkaar verbonden te kunnen zijn is elkaar (h)erkennen. Dit gebeurt onder andere door van elkaar te willen leren, door open te staan voor elkaars perspectief en op die manier met elkaar te communiceren.

Ons onderwijs heeft zich tot doel gesteld gebruik te maken van de diversiteit en dit te gieten in de vorm van een gestructureerd, interactief en uitdagend ontwikkelingsgericht (onderwijs) aanbod naar alle leerlingen. Door de jaren heen hebben we door te 'doen' gemerkt dat één ontwikkelingsweg niet altijd eenvoudig is. We hebben ervaren dat een van de belangrijkste factoren die het proces positief beïnvloedt de 'natuurlijke' verbinding over traditionele velden heen is. Doordat alle maatschappelijke partners uit het veld en ouders/verzorgers van onze leerlingen eenzelfde doelstelling nastreven creëer je bewust duurzaamheid. Hierdoor wordt ook aan de leerling een continue ondersteuning en begeleiding van de eigen ontwikkeling geboden. Ons motto: 'het meervoud van samen = toekomst', heeft het accent op collectieve verantwoordelijkheid ten aanzien van de optimale ontwikkeling van een gezonde toekomst (van het kind).

Wat doen onze ouders, kinderen en leerkrachten?

Gezond Bewegen

- *Gymlessen voor de leerlingen (2002)*

Per 2013- 2014: tweemaal drie kwartier per week gymlessen door een vakdocent vanaf groep 1

- *Buitenspelen op het schoolplein (2011)*

Per 1 juli 2013: realisatie nieuwe indeling schoolplein

- *Stuif (2002)*

Op dit moment atletiek, korfbal, honkbal, judo, klassiek ballet, turnen, voetbal, sport en spel, streetdance, kickboksen, basketbal, kinderyoga, zumba, taekwondo

- *Sportbuurtclubs (2011)*

Op dit moment honkbal/ beeball, hockey

2013 - 2014 uitbreiding turnen, basketbal en crossfietsen en vier- tegen-vier voetbal

- *Ouders en leerkrachten gym (2012)*

Ouders onder schooltijd eenmaal in de week

Leerkrachten na schooltijd (16.30 - 17.30 uur op de donderdag)

- *Gym+/MRT individueel.*

FOTO: HANS DIJKHOFF

Eenmaal per week (10 leerlingen) na schooltijd. Groep 3 tot en met 5.

Gezonde Voeding

- *Watertappunt op school*

Geen suikerhoudende dranken meer

- *Schoolgruiten*

Tweemaal per week voor de groepen 3 en 4 fruit op school

Streven is om elke leerling driemaal in de week fruit aan te bieden

- *Voedingslessen vanaf de kleuters (schijf van 5)*

Jaarlijks project door de hele school

- *Traktatiewerkshops voor ouders*

Tweemaal per jaar

- *Ouderondersteuning: Bewust inkopen doen*

(budgettair en gezond)

Eenmaal per jaar. Hierna door ouders onderling opgepakt.

- *Moestuinlessen (kinderen en ouders)*

Leerlingen vanaf groep 6, 10 lessen per schooljaar.

Bewust Gezond Gedrag

- Sociaalemotionele vorming

- Samen leren verliezen en winnen, leren spelen

- Tolerantie

- Anders mogen zijn

- Gelijkwaardigheid, Respect voor verschillen, Ontmoeting, Welbevinden

- (H)erkennen van elkaar. ◀

Contact:

joostkoekenbier@gmail.com

Openbare basisschool Oosterhuizen

Openbare basisschool Oosterhuizen is een school met circa 130 leerlingen, gelegen in het mooie, groene Oosterhuizen, vlakbij Apeldoorn. De school is sinds 2006 (onafgebroken) gecertificeerd als sportactieve school. In 2005 mocht de school voor de eerste keer meedoen aan de verkiezing 'Sportiefste Basisschool van Nederland'. Bij de lokale verkiezingen in Apeldoorn zijn ze meerdere keren in de prijzen gevallen. Sinds 2012 mogen zij zich 'Gezonde school' school noemen met het themacertificaat 'Sport en Bewegen'. Maar wat doet de school allemaal om zich sportactief te mogen noemen?

De school heeft geen vakleerkracht voor bewegingsonderwijs, wel hebben alle leerkrachten de bevoegdheid om bewegingsonderwijs te geven. Zij volgen nascholing op het gebied van sport om de kwaliteit van de lessen te waarborgen.

Er is een sportcoördinator aangesteld die als 'kartrekker' de rol van de vakleerkracht heeft overgenomen. Deze sportcoördinator heeft een LB functie.

Er wordt gewerkt met goede methoden voor bewegingsonderwijs, namelijk *Bewegen Samen Regelen* (groep 3 t/m 8) en *Bewegingsonderwijs in het speellokaal* (groep 1/2). Er is ook aandacht voor de sociaalemotionele ontwikkeling met de methode 'Sportkanjers'. Leren samenwerken, elkaar vertrouwen, beter omgaan met kritiek, kunnen reflecteren op gedrag en sportiviteit zijn vaardigheden die geleerd worden.

Veel sportieve activiteiten

Er worden heel veel sportactiviteiten aangeboden, zoals de schoolsporttoernooien (o.a. korfbal, voetbal, volleybal, hockey, zwemmen en atletiek), projecten van sportbonden en andere organisaties (KNWU, Agis E-fit, Fonds Gehandicaptensport, etc.). Elk jaar is er een eigen gevarieerd aanbod van sportclinics voor groep 1 t/m 8 tijdens de Nationale Sportweek. Elke groep heeft dan elke dag minimaal één á twee activiteiten.

De kinderen worden gestimuleerd om mee te doen aan 'Sport van de maand' voor groep 4 t/m 8. Elke maand mogen kinderen van scholen uit de gemeente Apeldoorn een aantal (veelal gratis) clinics volgen bij sportverenigingen. Groep 7/8 heeft elk jaar een 'sportief' schoolkamp.

Samenwerking buurt en sport

Samenwerking wordt belangrijk gevonden en kan op verschillende manieren vorm gegeven worden. Met twee aangrenzende dorpen worden er sportactiviteiten georganiseerd, zoals een jaarlijkse sportdag en de 'Brandweerdag'.

Ook tonen zij betrokkenheid bij het dorp door (jonge) kinderen samen met de (oudere) gebruikers van het Dorpshuis activiteiten te laten ondernemen zoals klootschieten en dansen.

Ouders, oud-leerlingen, Cios-stagiaires en verenigingen zijn

FOTO: HANS DIJKHOFF

betrokken bij het geven van trainingen en het begeleiden van schoolsporttoernooien. Ook bij het geven van clinics wordt een beroep op hen gedaan.

Bij de inrichting van het plein is rekening gehouden met bewegingsactiviteiten. De kinderen hebben de mogelijkheid om gebruik te maken van een multifunctioneel kunstgrasveld gelegen bij de school.

Gezonde leefstijl

De gezonde leefstijl is een actueel onderwerp. Gezonde voeding wordt op verschillende manieren gepromoot, zoals Nationaal Schoolontbijt, Hap en Stap week, Schoolgruiten, dagelijkse fruitmoment, aanbieden van schoolmelk en stimuleren van gezonde traktaties. Daarnaast doen zij mee aan de 'Week van de lentekriebels', voorlichting van bureau HALT en worden EHBO-lessen voor groep 8 aangeboden. De school heeft een modern ventilatiesysteem, dat zorgt voor een gezond binnenklimaat.

De drijvende kracht achter al deze activiteiten, is een team van gemotiveerde leerkrachten en ouders. Alles is vastgelegd in een sportbeleidsplan, zodat de kwaliteit en continuïteit geborgd is.

Contact:

mvanveldhuizen@leerplein055.nl

Basisschool De Vijf Hoeven *is erg sportief!*

Basisschool De Vijf Hoeven te Tilburg is één van de sportiefste basisscholen van Nederland. Wij bieden een breed, gevarieerd en uitdagend programma, waarin alle leerlingen in aanraking komen met de twaalf leerlijnen. Daarnaast vinden wij plezier in bewegen één van onze belangrijkste uitgangspunten.

Basisschool De Vijf Hoeven heeft een combinatiefunctionaris (Juf Tineke) in dienst vanuit de Gemeente Tilburg, die de gymlessen naar een hoger niveau brengt. Daarnaast regelt zij allerlei andere zaken op sportgebied voor de school. Zo bieden wij tal van activiteiten aan om sporten en bewegen te stimuleren, maar ook een gezonde levensstijl is voor ons erg belangrijk. Tevens proberen wij leerlingen 21st century skills aan te leren (denk aan samenwerken, oplossend vermogen, creativiteit, communiceren, etc.). Wij gebruiken iPads tijdens de gymlessen; zo kunnen kinderen vanaf groep 1-2 tot en met groep 8 foto's en filmpjes maken met de Ipad. Op deze manier kunnen zij zelf terugkijken of de beweging eruit ziet, zoals hij eruit hoort te zien. Zo krijgen leerlingen feedback op hun eigen bewegen, zonder dat iemand daar specifieke aanwijzingen voor geeft. Het motorisch leren wordt hier toegepast!

Variatie in activiteiten

Op basisschool De Vijf Hoeven is er voor elke doelgroep een variatie in activiteiten.

- Gymlessen en naschoolse sport voor iedereen (4-12 jaar) en ook kinderen uit de wijk/buurt mogen aansluiten bij de naschoolse sportlessen.
- Voor de zwak motorische leerlingen is er Motorisch Remedial Teaching voor zowel fijne als grove motoriek.
- Verschillende verenigingen uit de buurt en stad zijn in het programma opgenomen. Zowel in de gymlessen als in het naschoolse aanbod. Wij realiseren ook een aanbod bij de vereniging. Ook nemen wij deel aan: Het project Scoren voor Gezondheid, dat in samenwerking met de Gemeente Tilburg en Willem II wordt gerealiseerd.
- Buurtsport op pleintjes in de buurt, sporten op het schoolplein met ROC- studenten in de pauzes, waardoor bewegen wordt gestimuleerd.
- Jaarlijks is er een Fittest voor leerlingen van groep 5 t/m 8, waardoor we ouders op de hoogte kunnen brengen of het kind gezond is. Er worden verschillende sportdagen georganiseerd voor de onder- en bovenbouw.
- Ook nemen wij deel aan Try-out sport en verschillende sporttoernooien, Beweegkriebels voor 0-4 jaar en het Vangnet schoolzwemmen.

Wij rapporteren alle gegevens in het leerlingvolgsysteem, dat ontworpen is door de combinatiefunctionarissen van de

Gemeente Tilburg. Drie keer per jaar krijgen leerlingen een beweegrapport mee naar huis.

Social media

Daarnaast speelt Juf Tineke in op de beleving van de leerlingen door middel van Hyves, Facebook (Juftineke_meens) en Twitter (juf10eke). Via Social Media creëren wij ouderbetrokkenheid, stimuleren wij een gezondere levensstijl en blijven ouders en kinderen op de hoogte van de mogelijkheden rondom sporten/bewegen en gezonde voeding. In de klas gebruiken wij de website www.juf10eke.nl waardoor de leerlingen even vijf minuten kunnen bewegen in de klas. Leerlingen krijgen een dansje via het digibord aangeleerd op drie verschillende niveaus. Als ze dit elke dag van de week doen, kennen en kunnen ze aan het einde van de week een gehele dans. ◀

FOTO: HANS DIJKHOFF

Contact:

tineke.meens@xpectprimair.nl

De Paulusschool

De school is de eerste brede school in Wijchen met een gevarieerde sportaanbod

Wij streven ernaar om met de kinderen een breed sportaanbod te verzorgen. Het prestatie-element staat niet voorop maar we willen wel recreatief aan zoveel mogelijk evenementen meedoen zowel in de TSO- als de BSO-activiteiten.

Naast sportief zijn we ook sinds september 2012 gecertificeerd met het landelijke vignet van de Gezonde School. Met als themacertificaat Sport en Bewegen. We werken daarnaast ook volgens de normen van Vreedzame school. Met werkgroepen voor sport, gezonde school, ouderraad, vreedzame school en MR hebben we een breed draagvlak voor sportactiviteiten. De school heeft een lokaal ingericht als sportcentrum en uitleenbureau vandaar worden alle initiatieven van het *Wijchens Model* voor alle 16 basisscholen ondersteund. De combinatiefunctionarissen sport werken vanuit de Paulusschool met een schoolondersteuning de Marktplaats Sport.

Sporten stimuleren

De Paulusschool wil het sporten van kinderen die geen lid zijn van een vereniging stimuleren. Gratis aanbod en vooral laagdrempelig aanbieden van diverse sporten.

Naast de bestaande schoolsporten wil de Paulusschool een structureel sportaanbod in de brede school verzorgen. We willen alle kinderen stimuleren om te gaan sporten door regelmatig clinics aan te bieden en naar de verenigingen in de buurt te gaan.

Alle 14 groepen krijgen tweemaal per week 45 minuten les volgens de methode Basislessen bewegingsonderwijs. Elke dinsdag en donderdag is er een spelinstuif na schooltijd. Op woensdagmiddag kunnen de kinderen meespelen aan pleintjessport. Dit kunnen we realiseren door de inzet van beweegteams. De Paulusschool is een opleidingsschool voor studenten van HAN en Cios. Zij organiseren ook de BSO en dagelijkse TSO sport onder leiding van de sportcoördinator. In de

pauzes is er een uitleenbureau voor sportmaterialen, georganiseerd door groep 7 en voor alle leerlingen bereikbaar. Twee keer per jaar is er een sportdag waarvan een op de atletiekbaan.

Dagelijks zijn er ALO- en Cios-studenten actief bij de TSO van 12.25-13.15 uur. Via een gestructureerd plan worden kinderen gestimuleerd om te sporten.

Na schooltijd van 15.45-16.45 uur zijn er dinsdag, woensdag en donderdag sportinstuiven. De Cios-stagiaires maken de lesvoorbereidingen en zorgen voor een gestructureerd aanbod. De BSO-kinderen sporten mee.

De school heeft een kinderfysiocentrum in het gebouw waar kinderen direct onder schooltijd behandeld worden. Elke week zijn er MRT-activiteiten op vrijdag in de speelzaal van de school begeleid door de kinderfysio en buurtsportcoaches.

De school participeert in het Cool Nature Park en stimuleert het buitenspeken via de methode de Natuursprong. Groepen gaan in plaats van gym naar het park of tijdens het BSO-aanbod. Wij organiseren elke maand voor diverse groepen sporten op locatie bij een judo-, squash-, badminton-, tafeltennis-, fitness- of tennisvereniging. Dit organiseert het beweegteam samen met de werkgroep voor ouders. De openbare speelplaatsen zijn ontworpen door GSF. Het eerste plein waar kinderen in de avonden buitenspeken ligt in Wijchen. In de avonden worden er in twee gymzalen lessen zelfverdediging gegeven.

Gezonde leefstijl

Op de Paulusschool is de leefstijl erg belangrijk. Wij hebben een aanbod van smaaklessen, gezonde voeding wordt geadviseerd. Als gezonde school kiezen we elk jaar een thema voor gezond gedrag. In 2013 kiezen we voor gezondheid en sociale media.

Via giften hebben we een sportuitleenbureau voor alle zestien basisscholen ontwikkeld.

De Paulusschool doet mee aan een vijftal evenementen per jaar: Wijchen Schaatst, Fair Play games, Sportdag op Atletiekbaan, Burendagen en de Schoolsportolympiade.

Verder gaat groep 8 elk jaar op schoolkamp naar Ameland om daar andere sportspelen op het strand en in het bos te spelen.

Piet Derks Sportcoördinator Paulusschool.

www.paulus-school.nl

www.sportwijchen.nl ◀

FOTO: HANS DIJKHOFF

Obs Over De Slinge: *‘Altijd in Beweging!’*

Onze school (375 leerlingen) heeft een vaksectie met vier vakleerkrachten, waarvan er twee een gecombineerde aanstelling hebben in samenwerking met de gemeente Rotterdam.

B **Bewegen onder en na schooltijd**

De groepen 3 t/m 8 krijgen drie keer per week gymles van een vakdocent. De kleuters één keer en daarnaast nog minimaal eenmaal van de groepsleerkracht. Ons schoolsportplein wordt tijdens de pauzes zeer actief gebruikt. De kinderen hebben hiervoor met een sponsorloop zelf sportmaterialen verdiend. Daarnaast zijn er natuurlijk de jaarlijkse sportdagen en hebben we themaweken rondom bewegen en gezondheid.

De school doet op woensdagmiddagen mee aan twaalf verschillende sporttoernooien per jaar en jaarlijks plaatsen we ons met meerdere teams voor de Rotterdamse Final, het grootste schoolsportevenement van Europa.

Schoolsportvereniging

We hebben onze eigen Schoolsportvereniging (SSV), waaraan zeven sportverenigingen zijn verbonden. De SSV heeft er mede voor gezorgd dat de sportparticipatie in vijf jaar tijd gestegen is van 11% naar bijna 60%. De trainingen zijn in de buurt van de school, aansluitend aan de schooltijden. Via gratis proeftrainingen kunnen kinderen ervaren welke sport het beste bij ze past. De volgende stap is dan het volwaardige lidmaatschap van een van de sportverenigingen. De vakleerkrachten stimuleren de kinderen om deel te nemen aan de (proef)trainingen en geven gerichte adviezen aan ouders. Daarbij spelen de groepsleerkrachten ook een belangrijke rol, want bewegen en gezondheid is onderdeel van de oudergesprekken. Met zumbalesen en een loopgroep bieden we ouders ook zelf de mogelijkheid om via school te sporten.

Gezonde leefstijl

Op verschillende punten hebben we beleid op het gebied van gezonde leefstijl. Zo start de school om 8.15 uur met de mogelijkheid tot ontbijten in de klas. Tijdens het eerste kwartiertje kunnen kinderen die dit thuis niet doen, ontbijten in de klas en wordt er (voor)gelezen of jeugdjournaal gekeken. Daarnaast is er in de ochtendpauze als tussendoortje alleen fruit toegestaan. Kinderen worden gestimuleerd gezond te trakteren en te grote traktaties worden (deels) niet uitgedeeld. Gezonde traktaties worden beloond met een foto op de ‘Wall

FOTO: HANS DIJKHOFF

of Fame’ in de entreehal. Verder stimuleren we het drinken van water in plaats van zoete drankjes. Tijdens de gym- en reguliere lessen mogen de kinderen uit hun eigen (gesponsorde) flesje water drinken. Naast dit alles wordt er in de klassen ook gewerkt met het Lekker Fit lespakket.

Zorg

Op het gebied van zorg hebben we de laatste jaren goede stappen gemaakt. Zo werken we, via de gemeente en GGD, samen met een diëtiste. Kinderen doen twee keer per jaar een fittest tijdens de gymles, waarin ook de BMI wordt gemeten. Leerlingen met een te hoge BMI worden samen met de ouders uitgenodigd voor een gratis consult met de diëtiste. Als blijkt dat een vervolg wenselijk is, kan dit traject op school en onder schooltijd plaatsvinden.

Alle leerlingen in de onderbouw worden gescreend op motorisch gebied en kinderen met een achterstand bieden we een hulptraject. Dat kan oefentherapie zijn, gegeven door een oefentherapeut. De kinderen krijgen hiervoor individuele begeleiding op school tijdens schooltijd. Een andere optie is de MRT aan kleine groepjes die gegeven wordt door een van de vakleerkrachten. ◀

Contact:

bvanwensen@hotmail.com

Kick Off van een internationaal lesgeefavontuur

In het meinummer stond een artikel van Joost en Remke Langendonck over hun lesgeefervaringen over de grens, in Chili, Singapore en nu in Berlijn. Misschien is er daardoor iets bij jullie gaan kriebelen of misschien ben je gewoon nieuwsgierig hoe je aan een internationale lesgeefbaan kunt komen. Dit artikel geeft een kijkje in de keuken van de verschillende internationale wervingsorganisaties, hoe deze werken en wat een docent kan ondernemen om een baan in het buitenland te vinden.

Door: Joost en Remke Langendonck

Stel je eens voor, 's ochtends vroeg ontvang je een e-mail van een school uit Kiev, Rusland, die in jou geïnteresseerd is en vraagt om een gesprek via Skype. Een paar weken later volgt een andere, vergelijkbare uitnodiging, deze keer vanuit Seoul, Korea. Het klinkt als fictie maar is in de internationale wereld een normale manier om aan een, volgende, baan te komen.

Organisaties

Grof gezegd zijn er twee grote organisaties die bemiddelen tussen de internationale docent en de internationale scholen. Dit gebeurt op verschillende manieren en op verschillende locaties. De ene is de Council of International Schools, www.cois.org, de andere is Search Associates, www.searchassociates.com.

De eerste jaren hebben wij voornamelijk Cois gebruikt voor de simpele reden dat deze gratis zijn service aanbiedt. Ook zonder registratie kun je de opkomende banen bekijken en eventueel zelf actie ondernemen en de school benaderen. Ga je wel het registratieproces aan dan kun je op ondersteuning van de organisatie rekenen. In dit geval betekent het dat ze je informatie over de school geven en je begeleiden op een eventuele banenmarkt. Een vereiste voor deze registratie is een aardige papiermassa, variërend van diploma's in het Engels tot een 'Personal Statement', CV (in het Engels) etc. Heb je eenmaal dit proces doorlopen dan kun je deelnemen aan een banenmarkt.

Ervaringen

Onze eerste ervaring hiermee was in Londen in 2001 waar we met een waarschuwing op zak, het zou een echte 'emotional rollercoaster' ofwel een emotionele achtbaan worden, onszelf probeerden te verkopen. Strak in het pak heb je twee uur de tijd om op dag een, jezelf te 'verkop' en een interview voor de komende twee dagen te regelen. Met jou zijn er nog honderden andere docenten en vaak over 100 scholen aanwezig, allen met hetzelfde doel. De dagen erna verlopen hectisch en druk. Van een interview, gehouden op een hotelkamer, loop je naar een presentatie over een school en een land. Een school wil natuurlijk de beste kandidaat aantrekken.

**Search
ASSOCIATES**
BRANDING THE GLOBE WITH A PERSONAL TOUCH

Een kandidaat moet goed beseffen wat het leven in Kenia, Dubai of Salzburg inhoudt om er gelukkig en tevreden te zijn. Een docent kan nog zo goed zijn maar als het land, de cultuur en de leefomgeving niet passen dan heeft dat toch effect op het welzijn van de docent en dus ook op het lesgeven.

Na een eerste interviewronde volgt het zenuwachtig observeren van het prikbord, hier komen de briefjes met 'hartelijk dank voor uw tijd', of 'we zien u graag vanmiddag terug' te hangen.

Zelf zijn we twee keer naar Londen gevlogen, in 2001 kwamen we met drie aanbiedingen naar Nederland terug en in 2003 met één van een school in Wenen.

Andere manier

Doordat de banenmarkt de laatste keer niet geheel het gewenste effect had zijn we een internetsite van de Times Educational Supplement, www.tes.co.uk/jobs, nauwlettend in de gaten gaan houden. Dit is een andere veelvuldig gebruikte methode door internationale scholen. Er kan op regio en positie gezocht worden en de database is aanzienlijk. Ook bestaat hier de mogelijkheid om via een e-mailalert wekelijks op de hoogte gebracht te worden van nieuwe openingen in je eigen vakgebied. Via de Tes-website kwamen we op een vacature van United World College in Singapore terecht en na het opgooien van een muntje was Joost degene die de brief zou schrijven. Achteraf een gelukje aangezien ze een docent met een specialisme veldhockey

Contact:

www.peteam.weebly.com
joostremke@gmail.com

zochten voor de naschoolse activiteiten en dat paste precies bij Joost. Na een telefonisch interview, volgde een vlucht naar Singapore voor de tweede ronde (we hebben zelf wel even hartelijk gelachen - voor een baan LO even een gratis vluchtje naar Azië!). Daar kwam Joost met een aanbieding voor anderhalve baan van terug naar Nederland en was een beslissing snel genomen.

Na een fantastische vier jaar in Singapore vonden we het tijd om dichterbij huis te gaan wonen maar wel in het internationale circuit te blijven. Weer was de Times hierbij hulpvaardig en bezorgde ons een baan in Berlijn.

Betaalde registratie

Op dit moment hebben we ons geregistreerd bij Search Associates, een organisatie die wel inschrijfgeld vraagt maar waar jij ook door scholen gecontacteerd kunt worden. Je profiel, ervaring, e.d. staan op hun site en geïnteresseerde scholen kunnen de database van beschikbare docenten bekijken voor een eventuele match. Wij kregen daarna een e-mail uit Korea met de aanbieding voor een Skype-interview. De keuze hiervoor ligt altijd bij jezelf. In ons geval hebben we wat onderzoek gedaan naar deze internationale school in Seoul en het zag er interessant en aantrekkelijk uit. Dus een gesprek kan geen kwaad en zo kan het gebeuren dat je op een woensdagochtend met drie afdelings-directeuren uit Korea op de Skype zit voor een interview.

Alle keuzes voor een internationale verhuizing heb je zelf in de hand. De contracten variëren in lengte maar worden eigenlijk altijd stilzwijgend verlengd tenzij er echt iets aan de hand is. De keuze om je spullen op te pakken en verder te gaan ligt bij jezelf. Zoals altijd zijn er meerdere wegen die naar Rome leiden en zijn er behalve de beschreven mogelijkheden, meerdere organisaties die vergelijkbare

FOTO'S: JOOST EN REMKE LANGENDIJK

Job interviews in Londen

In lange rijen wachten

diensten verlenen. Allereerst is het erg goed om je te realiseren dat de 'internationale lesgeefwereld' toch maar een klein wereldje is en netwerken is dus enorm belangrijk. Mensen wisselen regelmatig van baan en daardoor verhuizen collega's de hele wereld over. Over het algemeen verandert per jaar tussen de 15-30% van de internationale docenten van baan en dat betekent nieuwe kansen voor wie geïnteresseerd is. ◀

Nieuw vignet gezonde school

Gezondheidsbevordering maakt deel uit van de kerndoelen van het basisonderwijs.

Basisscholen die structureel aan gezondheid werken kunnen het vignet Gezonde School aanvragen en zich profileren als Gezonde School. Er is een nieuwe folder van het Vignet Gezonde School, waarin wij (samen met N*N en NISB) participeren met het deelcertificaat Sport en Bewegen (voorheen 'sportactieve school'). Aanvragen? Ga naar www.vignetgezondeschool.nl

Bij het artikel 'Gezonde, fitte leerlingen presteren beter' in LO 4 van 26 april jl. staat een verkeerde naam als auteur. De juiste naam bij dit artikel is Marloes Damhuis. Met excuses.

Beeld en geluid in de gymles; praktische oplossingen

De ontwikkelingen in het onderwijs op het gebied van ICT gaan razendsnel. Als sectie wil je natuurlijk ook graag innoveren. Met camera's, beamers, iPads, het internet kun je je les aantrekkelijker en effectiever maken. Geschikte apps met de daaraan gekoppelde programma's kunnen tegenwoordig gemakkelijk, gratis of goedkoop gedownload worden. Toch zullen er veelal keuzes gemaakt moeten worden; gaan we voor nieuwe softbalhandschoenen of schaffen we een HD-camera aan? Omdat niet iedereen zelf het wiel hoeft uit te vinden, beschrijf ik ter inspiratie twee betaalbare praktische oplossingen.

Door: Oscar Linde

Op het Roelof van Echten College Hoogeveen hebben we het afgelopen jaar een digitale slag geslagen. Alle docenten hebben een iPad in bruikleen gekregen. Een snelle, handzame, gebruiksvriendelijke en zuinige computer. Vanaf het schooljaar 2014-2015 zal het gebruik van iPads in onze brugklassen worden geïmplementeerd. Voor LO docenten biedt de iPad tal van toepassingsmogelijkheden. We werken dagelijks met programma's als *Video Delay*, *Ubersense*, *You-tube*, *Internet*, *Coachnote*, *Scoreboard* enzovoort.

Groot beeldscherm

Een scherm van een iPad is echter te klein om een grotere groep van de nodige informatie of beelden te voorzien. Met behulp van een Apple-tv, een ontvanger, wordt het beeld vanaf de tablet via het WIFI-netwerk naar een grote flatscreen getransporteerd. We hebben dus een soort digibord met de iPad als 'controller'. Een voordeel van een HD LED-televisie is dat je geen rekening hoeft te houden met lichtinval en het beeld is haarscherp.

Het televisiescherm is op een ballenkar gemonteerd, zodat we op iedere gewenste plek in de zaal de beelden aan de leerlingen kunnen tonen. Om zelf niet constant de iPad hoeven te bedienen hebben we

een speciaal statief aangeschaft. We filmen bijvoorbeeld achterin de gymzaal met het programma *videodelay* de salto's van de leerlingen. Zij kunnen, na een vooraf ingestelde tijd, als ze terugkeren in de rij hun eigen salto analyseren. We zijn erg tevreden over de leeropbrengsten met deze didactische werkvorm.

Wellicht is een dergelijke opstelling voor jouw sectie ook haalbare kaart? Op de foto zie je een ballenkar (€ 578,-) met daaraan een HD LED-tv (€ 349,-), een Apple-tv ontvanger (€ 111,-) in een afsluitbaar kistje op de kar en een iPad (€ 300,- tot € 600,-) op een statief (€ 89,-). Om de tv te beschermen tegen de onvermijdelijke rondvliegende ballen hebben we een plexiglasplaat (6 mm) voor het scherm gemonteerd. De gaten zijn door de glaszetter geboord en deze heeft de hoeken van de kunststofplaat mooi afgerond (€ 110,-)

De televisie kan natuurlijk ook prima aan een wand worden bevestigd en je iPhone kan ook prima als 'controller' dienen.

Dockingstation met geluidsinstallatie

Een andere tip is een dockingstation voor de iPad, een MP3 speler, smartphone enzovoort. Deze geluidsinstallatie (40W) hebben we bij een bouwmarkt voor slechts 159 euro op de kop getikt. De installatie levert meer dan voldoende volume en heeft een ingebouwde accu, zodat je hem overal kunt gebruiken. Ideaal voor een climaxloop, de interval shuttle-run-test of een fijn muziekje op het sportveld. Met de bijgeleverde microfoon ben je tijdens sportdagen goed verstaanbaar op de verschillende velden.

Met een goed idee en wat creativiteit zijn er tal van betaalbare oplossingen voor het gebruik van ICT in de gymles. Scholen hebben vaak speciale potjes voor ICT, waar je als sectie ook aanspraak op kunt maken. Zo blijft er budgettaire ruimte voor bijvoorbeeld de aanschaf van softbalhandschoenen, een aantal volleyballen of nieuwe startblokken.

Oscar Linde is docent LO en BSM op het Roelof van Echten College te Hoogeveen. ◀

Ballenkar met beeldscherm

Geluidsinstallatie met dockingstation

Contact:

o.linde@rvec.nl

Voetbaltoernooi *speciaal onderwijs*

Het weer was fantastisch; de stemming grandioos; de mascottes aaibaar; de teams hadden er zin in. Ziedaar de ingrediënten voor een zeer geslaagde voetbal dag voor het speciaal onderwijs. Onder leiding van Ton Winkels van KVLO-schoolsport hebben de studenten van ROC Midden Nederland gezorgd dat het toernooi strak verliep. Een foto-impressie.

Foto's: Hans Dijkhoff

Feest in Groningen

Op zaterdag 23 november 2013 wordt het 95-jarig bestaan van de ALO Groningen en het 15-jarig bestaan van de opleiding Sport, Gezondheid en Management (SGM) gevierd. Alle ALO'ers, SGM'ers en (oud) medewerkers van de ALO Groningen en SGM zijn van harte uitgenodigd om dit feest mee te vieren.

De dag zal beginnen om 12:30 en duurt tot circa 01:00. Overdag zijn er diverse workshops zoals bossaball, een les door een oud gediende, suppen in het zwembad of boeke met Broeke. Daarna is er tijd om

oud-bekenden weer te ontmoeten en nieuwe contacten in de sportwereld te maken tijdens de borrel. Uiteraard is er de mogelijkheid om samen te eten. Er is een uitgebreid lopend buffet met drie verschillende keukens.

's Avonds kun je genieten van een spectaculaire dansvoorstelling, verzorgd door studenten van de ALO. De dansvoorstelling eindigt in een spetterend feest, dat tot 01.00 uur duurt. Na die tijd ben je van harte welkom voor de afterparty in Mesacosa.

Om iedereen de gelegenheid te bieden dit bijzondere lustrum mee te vieren bieden we verschillende soorten kaarten aan.

Het All-In ticket. Je kunt dan de workshops volgen, de borrel, het diner, de dansvoorstelling en het feest.

Het dagticket. Je kunt dan deelnemen aan de workshops en gebruik maken van de borrel. Ten slotte hebben we een avondticket. Je sluit dan aan bij de borrel, vervolgens ben je welkom bij het diner, de dansvoorstelling en het feest.

Je kunt je aanmelden via de facebookpagina van Sportstudies (www.facebook.com/Sportstudies) Je kan hier ook terecht voor meer informatie of via www.hanze.nl/sportstudies.

We houden je op de hoogte en hopen je op 23 november te mogen begroeten in Groningen! ◀

BOEKEN

Fitheidstesten voor de jeugd (2013)

Auteurs: Stege, J. Jongert, T. en De Vries, S.
Zeijs: Jan Luiting Fonds

Dit boek betreft een herziene uitgave van de TNO-publicatie *Fitheidstesten voor de jeugd* uit 2007 van Susan Vrijkotte, Sanne de Vries en Tinus Jongert - ISBN-13: 978-90-5986-227-2.

Na verloop van tijd is het nodig om gedaan onderzoek te verversen om te kijken of dat wat is onderzocht nog steeds van toepassing is. Zo ook met deze uitgave. De plaats van Susan Vrijkotte in het auteursteam is ingenomen door Jasper Stege. Dit samenwerkingsverband tussen TNO, de Haagse Hogeschool en het Jan Luiting Fonds heeft deze nieuwe publicatie opgeleverd.

In dit boek wordt een overzicht gegeven van diverse veldtesten en testbatterijen voor het meten van antropometrie, het meten van de lichaamsverhoudingen en de mate waarin het lichaam groeit, kracht, uithoudingsvermogen, snelheid en vaardigheid bij gezonde kinderen van 4 tot en met 18 jaar. Alleen testen waarvan bekend is dat ze in het onderwijs worden gebruikt, worden beschreven. Alle gebruikte begrippen en testen worden helder uitgelegd. Het boek is

dan ook een mooi naslagwerkje voor iedereen die werkt in het veld van bewegen en sport.

Er worden vier antropometrische metingen besproken, negen krachttesten, één test voor het meten van lenigheid, vier testen voor het meten van uithoudingsvermogen, één test voor het meten van snelheid, twee testen voor het meten van vaardigheid en drie testbatterijen. Per test wordt ingegaan op de grondmotorische eigenschap die getest wordt, de leeftijdsgroep, de afnameduur, de wijze van afname, de betrouwbaarheid en de validiteit van de testgegevens en de beschikbaarheid van Europese of Nederlandse referentiewaarden. Achterin staan duidelijke tabellen en grafieken waarmee de eigen resultaten makkelijk vergeleken kunnen worden.

Hans Dijkhoff

Normaal ben ik niet zo van op de barricaden, maar al jaren zit me iets dwars en dat wil ik nu kwijt.

In de *Lichamelijke Opvoeding* van 26 april jl. benoemt Jan Rijpstra de noodzaak om goed te leren bewegen. Hij geeft een royale opsomming van actiegroepen, initiatieven, al dan niet structureel, om de jeugd in beweging te krijgen en tot een gezond leven te verleiden. Met

een beetje verder zoeken kun je deze lijst een flink stuk langer maken. Het stikt van de beleidsmakers, instituten als NISB, Sportservice, Sportsupport, NOC*NSF, Convenanten, Vignetplakkers, die allemaal hetzelfde doel nastreven. Op gezette tijden worden er dure congressen gehouden over dit thema (waar overigens vrijwel geen LO-werkers uit de praktijk bij aanwezig zijn omdat ze moeten lesgeven), met indrukwekkende sprekers die indrukwekkende statistieken en plannen presenteren. Mooie websites, interactieve beweegprogramma's, folders, het kan niet op. Het bedrag van 26 miljoen is een extra bedrag dat bovenop de jaarlijkse vaste subsidie van al die instellingen uitgekeerd wordt. De minister van Welzijn en Sport geeft ieder jaar enorm veel geld uit, wel meer dan 100 miljoen.

Rijpstra vraagt zich af of we met al die subsidies wel bereiken wat we willen? Ik kan hem helpen. Het antwoord is: nee! En waarom? Alle programma's zijn *tijdelijk* en *vrijblijvend*. Als je gaat meten hoeveel minuten de Nederlandse jeugd van 7 tot 16 jaar echt in beweging is gebracht door al die inspanningen, dan schrik je. Het is weggegooid geld. Rijpstra verwoordt uitstekend dat de les lichamelijke oefening bij uitstek geschikt is om consequent en duurzaam aandacht te besteden aan gezond gedrag. Er is dus maar één goede manier om te zorgen dat die tientallen miljoenen goed besteed worden en dat is uitbreiding van de verplichte lessentabel met een uur LO per week voor alle jongeren in die leeftijdscategorie. Het schoolrooster wordt

uitgebreid met een uur. Minister Schipper subsidieert haar collega van Onderwijs met 120 miljoen (*geef hem van Jetje!*) en alle kinderen *moeten* een uur meer bewegen of leren over gezond gedrag. Goed opgeleide, gemotiveerde LO-ers kunnen deze opdracht als geen ander uitvoeren. Dat is de lobby die we moeten voeren. Qua kosten is het prima te financie-

ren. Er zijn twee miljoen jongens en meisjes tussen 7 en 16 jaar. Dat zijn 80.000 klassen. Jaarlijks worden er 3,2 miljoen extra gymlessen gegeven. De rijksbegroting wordt niet uitgebreid, er wordt alleen geschoven met geld. Voor deze oplossing moeten wij ons sterk maken. Wat een werkgelegenheid trouwens voor ons!

Als alternatief kan ik alleen een plan bedenken dat eenvoudig, uiterst efficiënt maar een beetje dictatoriaal is. In China zou het zo ingevoerd kunnen worden. Ik noem het: de Wet van Tien. Elk kind van 7 tot 16 moet tien jaar lang verplicht op de fiets naar een school die minstens tien kilometer van zijn huis verwijderd is. Op die manier voldoen alle Nederlandse

kinderen aan de beweegnorm (minimaal 60 min. matig intensief bewegen per dag), ze maken zich een gezonde lifestyle eigen die ze hun verdere leven vasthouden. Overgewicht en diabetes worden zeldzaam. Bijkomende voordelen zijn: er zijn geen files meer in de ochtend, het aantal tweede auto's neemt drastisch af, de CO2 uitstoot vermindert, etc. En, het kost niets!

Maar, eh, vrijheid van onderwijs? Jawel, nog steeds, alleen minimaal 10 km van je huis.

Welke politieke partij durft dit plan te omarmen? En die congresstijgers vinden vast wel weer iets anders om over te praten

Mery Graal

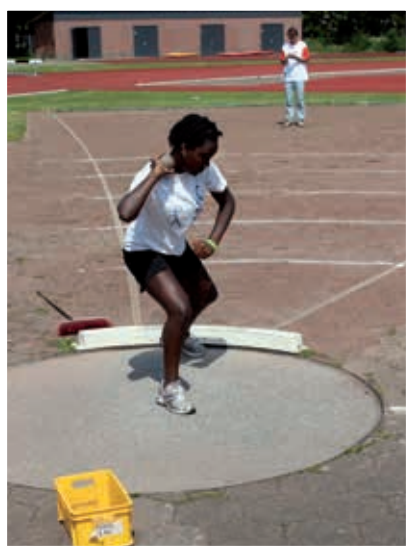

Subsidiestromen
sportstimulering
missen
hun doel

Mission Olympic gaat verder dan alleen *schoolsport*

Enthousiaste sporters overspoelden Amsterdam tijdens de landelijke finale van Mission Olympic. Veel van hen deden al aan de sport waaraan ze meededen. Steeds meer echter leidt de schoolcompetitie ertoe dat kinderen door de keuzemogelijkheden op school op een sport gaan die bij hen past. Het was natuurlijk geen echt onderzoek, maar tijdens de gesprekken die ik met enkele ouders en met deelnemers voerde, kwam dit enkele keren naar voren. Een gunstige ontwikkeling. Hoe dan ook, de leerlingen hadden de dag van hun leven. Sport en show, een ideale combinatie.

De studiedag basisonderwijs

vindt dit jaar plaats op woensdag 6 november in samenwerking met de CALO Windesheim te Zwolle

Vanuit het thema 'Beleven in beweging' worden de diverse invalshoeken binnen het vakgebied belicht: vanuit het perspectief van de leerling, de docent, de omgeving en uiteraard de activiteit zelf. Met een divers en inspirerend aanbod wordt jullie een belevenisvolle dag aangeboden.

De voorlopige workshops zijn:

1. Leraar met hart en ziel! Hoe beleef ik mijzelf als leraar?
2. Golfactiviteiten in de gymles
3. Yoga-beleving in het basisonderwijs
4. Belevingsvol (interval-duur) lopen in het basisonderwijs
5. Spelen met beleving, over brede zorg in je les
6. Kinbal in het basisonderwijs
7. Indoorsurvivalrun
8. Judo in het basisonderwijs
9. Introductie van transporten
10. Freerunning
11. Nieuwe klim- en klautersituaties in elkaar leren knopen
12. Naschools sportaanbod (NASPA)
13. Gewoon lekker dansen
14. Omgaan met moeilijke groepen
15. Wat leeft bij kinderen in activiteiten? Modaliteiten
16. "Footprints & gympies": over vraag en aanbod in passend bewegingsonderwijs
17. Zelfsturing en variatie met video instructie
18. Positive Behaviour Support
19. Pesten en de centrale plaats van bewegingsonderwijs
20. Het creëren van beweegteams
21. Onderwijsagenda sport, bewegen en gezonde leefstijl
22. Toekomst van het vak. Vakleerkracht of lifestylecoach?
23. Swim to play

Chris Hazelebach
Monique van Overvest
Gillian Quanjier
Bas Baremans
Jeroen Steeman en Aukje de Groot
Leendert Vesseur
Mark Thielen
Engbert Flapper en Pauline Fellingier
Roel Nabuurs
Maarten Vijfhuizen
Johannes Keijzer
Marijke de Groot
Veronique Moerdijk
Ivo Dokman
Patty van 't Hooft en Pauline Fellingier

Corine van Doodewaard
Joop Duivenvoorden
Lourens van der Leij
Marjolijn Kelderman en Christa Rietberg
Arno de Swart en Annemie Scherpenzeel
Miriam Appelman
Linda Faber
René Dekker en Johan Harlaar

Houd voor de start van de inschrijving de site in de gaten, we streven ernaar om deze nog voor de zomervakantie te starten.

Op de webkalender vind je interessante scholingen en evenementen van de diverse afdelingen en opleidingsorganisaties.

Voor aankondiging

Noteer alvast in je agenda de studiedag speciaal en praktijkonderwijs op maandag 14 april 2014 in Nijmegen.

Met de qr-scan van de hiernaast afgebeelde code kun je rechtstreeks naar kvloscholing.nl. Qr-apps zijn gratis te downloaden op je mobiel in de verschillende app-stores.

Uitgebreide informatie over alle scholingen/ evenementen? Zie de kalender op de homepage van www.kvlo.nl

Inschrijving via kvloscholing.nl of een verwijzing daarvoor via kvloweb.nl

DE DAG VAN HET SPORTONDERZOEK

Op 7 november 2013 is Fontys Sporthogeschool op haar nieuwe locatie in Eindhoven, de host van de Dag van het Sportonderzoek 2013 (DSO).

Het centrale thema van de dag is 'Een leven lang sportief en gezond'.

De Dag van het Sportonderzoek is een landelijk congres vóór en dóór sportonderzoekers.

Deze dag biedt een unieke gelegenheid voor sportonderzoekers (universitair, hogeschool, commercieel, gevorderd én beginnend) om werk aan elkaar te presenteren en daarover met elkaar in debat te gaan. Voor de sportbeleidsmakers is het een unieke kans om zich op de hoogte te stellen van de stand van zaken en van de meest recente inzichten uit het sportonderzoek.

Meer informatie hierover is te vinden op

www.dagvanhetsportonderzoek.nl

Twitter: #dso2013

SLO doet trendwatching voor LO

Wat zijn momenteel de trends bij LO? Wat zijn verbeterpunten voor ons vak? Wat houdt jou bezig, welke positieve ervaringen wil je delen? Wat speelt er op scholen, welke problemen zijn er, waar heb je behoefte aan? SLO doet vanaf nu aan trendwatching, ook voor LO en wil heel graag gevoed worden met informatie van docenten. SLO heeft daartoe op <http://bewegingsonderwijs.slo.nl/actueel/nieuws/enquete/> een permanente enquête ingericht. Aan de hand van vier eenvoudige vragen houden we de vinger aan de pols. Je kunt je mening ook via Twitter kenbaar maken onder #LOtrends2013.

MEER GYM VERKLEINT KANS OP OVERGEWICHT

Over het effect van gym op school is weinig bekend. Nieuw onderzoek laat zien dat hoe meer tijd kinderen doorbrengen in het gymlokaal, des te kleiner is de kans op overgewicht en obesitas. Tot die conclusie komen onderzoekers van de Cornell University. Het is voor het eerst dat onderzoekers een verband tonen tussen lichamelijke opvoeding op school en het gewicht van kinderen. De studie is gepubliceerd in het *Journal of Health Economics*. Door wekelijks een uur meer te gymmen verkleint je de kans dat een kind in groep 7 overgewicht heeft met 4,8 procent. Opvallend was dat het effect vooral voor jongens gold. De onderzoekers denken dat het extra uur lichamelijke opvoeding voor jongens ook echt extra is. Zij zullen in hun vrije tijd daardoor ook meer bewegen. Bij meisjes is de extra gym juist een vervanging voor sporten buiten schooltijd. Zij gingen meer televisie kijken. <http://www.gezondheidsnet.nl/bewegen/nieuws/11128/meer-gym-verkleint-kans-op-overgewicht>

BEREIKBAARHEID BUREAU IN DE ZOMERVAKANTIE

Gedurende de periode van de zomervakantie is de KVLO beperkt bereikbaar.

De juridische afdeling is gesloten van 22 juli t/m 23 augustus. In geval van uiterste spoed kan contact opgenomen worden met de secretaresse van de afdeling op e-mailadres: juristen@kvlo.nl. We verzoeken een ieder om zaken, die behandeling van de juristen vragen, tijdig vóór de zomervakantie aan te melden op het genoemde e-mailadres.

Bestuur en medewerkers wensen je een prettige vakantie.

HET ROOSTER VAN AFTREDEN HOOFDBESTUUR KVLO

Jan Rijpstra	mei 2016 (tweede termijn)
Hein Bleeksma	dec 2014 (eerste termijn)
Peter Dooijeweerd	dec 2014 (eerste termijn)
Jan Kweekel	dec 2014 (eerste termijn)
Yvonne Sanders	dec 2014 (laatste termijn)
Desiree Simons	dec 2013 (laatste termijn)

**Samenstelling lezerspanel
Lichamelijke Opvoeding**

De redactie van jullie vakblad wil graag weten of we met onze inhoud nog steeds op de juiste weg zitten. We willen daarom een groep lezers samenstellen die we enkele keren per jaar kunnen benaderen om iets te zeggen over de inhoud van de *Lichamelijke Opvoeding*. Ook kunnen we vragen stellen over samenwerking met de website en dergelijke. Nu kunnen we jullie op een heleboel manieren benaderen, maar dit blijkt een van de simpelste. Als je deel uit wilt maken van ons lezerspanel stuur dan een mail met daarin je naam, je leeftijd, m/v, in welk type onderwijs je lesgeeft en van welke afdeling je lid bent naar: redactie@kvlo.nl. Bij het onderwerp vermeld je ledenpanel. Je wordt dan binnenkort benaderd.

STERK IN ELKE DISCIPLINE.

**Meer dan 15.000 sport-, therapie-,
educatie- en recreatieartikelen.**

MAMMOET SPORT

SPORT

THERAPIE

EDUCATIE

RECREATIE

WWW.MAMMOETSPORT.NL

T: +31 (0)40 215 52 25

→ FITHEIDSTESTEN VOOR DE JEUGD

In dit boek wordt een overzicht gegeven van diverse veldtesten en testbatterijen voor het meten van antropometrie, kracht, uithoudingsvermogen, snelheid en vaardigheid bij gezonde kinderen van 4 tot en met 18 jaar.

Er worden vier antropometrische metingen besproken, negen krachttesten, één test voor het meten van lenigheid, vier testen voor het meten van uithoudingsvermogen, één test voor het meten van snelheid, twee testen voor het meten van vaardigheid

en drie testbatterijen. Per test wordt ingegaan op de grondmotorische eigenschap die getest wordt, de leeftijdsgroep, de afnameduur, de wijze van afname, de betrouwbaarheid en de validiteit van de testgegevens en de beschikbaarheid van Europese of Nederlandse referentiewaarden.

Dit boek betreft een herziene uitgave van de TNO-publicatie *Fitheidstesten voor de jeugd* uit 2007 van Susan Vrijkotte, Sanne de Vries en Tinus Jongert.

€24,95 incl. btw

ISBN: 978-90-72335-61-6

Te bestellen via www.janluitingfonds.nl

janluitingfonds
LEZEN OVER BEWEGEN

→ In samenwerking met Arko Sports Media